

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EDA HALLAÇELİ

**KENT İMGELERİNİN EDEBİ METİN ÜZERİNDEN
ARAŞTIRILMASI: ZİKKİMİN KÖKÜ ROMANI ÖRNEĞİ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

ADANA, 2019

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENT İMGELERİNİN EDEBİ METİN ÜZERİNDEN ARAŞTIRILMASI:
ZIKKIMIN KÖKÜ ROMANI ÖRNEĞİ**

Eda HALLAÇELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

Bu Tez 25/06/2019 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oybirliği ile Kabul Edilmiştir.

.....
Prof. Dr. F. Duygu SABAN
DANIŞMAN

.....
Doç. Dr. Hülya YÜCEER
ÜYE

.....
Dr. Öğr. Ü. Özlem ŞENYİĞİT
ÜYE

Bu Tez Enstitümüz Mimarlık Anabilim Dalında Hazırlanmıştır.

Kod No:

**Prof. Dr. Mustafa GÖK
Enstitü Müdürü**

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENT İMGELERİNİN EDEBİ METİN ÜZERİNDEN ARAŞTIRILMASI: ZIKKIMIN KÖKÜ ROMANI ÖRNEĞİ

Eda HALLAÇELİ

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Danışman : Prof. Dr. F. Duygu SABAN
Yıl:2019, Sayfa: 156
Jüri : Prof. Dr. Fazilet Duygu SABAN
: Doç. Dr. Hülya YÜCEER
: Dr. Öğr. Üyesi Özlem ŞENYİĞİT

Bu çalışma, mimarlık ve edebiyat ilişkisini mimarlık araştırmalarında faydalı hale getirmek ve Türkocağı Mahallesi merkez olmak üzere ilişkili dört mahallenin kent imgelerinin zaman içerisindeki değişimini tespit etmek amacı taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda, çalışma alanının anlatıldığı otobiyografik bir roman aracılığı ile zaman dilimi belirlenmiş, romanın içerik analizi yapılmış, analize yönelik bulgulara uygun en uygun yöntem olarak belirlenen Lynch yöntemi ile de kent imgeleri araştırılmıştır. Kent imgelerinin yıllar içerisindeki değişiminin tespit edilmesinde, romanın verdiği zaman dilimi içerisinde yer alabilecek yaşta olan mahalle sakinlerine ulaşılmış ve anket çalışması yapılmıştır.

Çalışma alanı olarak belirlenen Adana ili, Seyhan ilçesi Türkocağı Mahallesi ve komşu mahallelerini kapsayan bu çalışmada, yaklaşık olarak son 50 yıl içerisinde, geçmişte odak noktası olarak görülen sokakların verdiği toplanma ve paylaşım etkisinin azaldığı, kitap ile mahalle sakinleri arasındaki referans noktalarının farklılığı ve benzeşimleri tespit edilmiştir. Öte yandan, Zıkkımın Kökü romanı içerisinde adı geçmeyen kent imgeleri de bu araştırma ile saptanmıştır. Roman içerisinde, gerçek mekânlarda karşılığı bulunmayan, hayal ürünü herhangi bir kent ögesine rastlanmamıştır.

Anahtar kelimeler: Kent İmgesi, Mimarlık ve Edebiyat İlişkisi, Zıkkımın Kökü Romanı, Muzaffer İzgü, Adana Türkocağı Mahallesi

ABSTRACT

MSc. THESIS

AN EXAMINATION OF URBAN IMAGE ELEMENTS THROUGH LITERARY: THE CASE OF THE NOVEL “ROOT OF THE POISON”

Eda HALLAÇELİ

ÇUKUROVA UNIVERSITY
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE

Advisor : Prof. Dr. F. Duygu SABAN
Year: 2019, Page: 156
Jury : Prof. Dr. Fazilet Duygu SABAN
: Assoc. Prof. Dr. Hülya YÜCEER
: Assist. Prof. Dr. Özlem ŞENYİĞİT

The aim of this study is to examine the relationship between architecture and literature which is believed to be useful in architectural research and to determine the change of urban images in Türkocağı neighborhood and four neighborhoods associated with it. Within this aim, through the instrument of an autobiographic novel which used the study area as the background, time period is defined, the contents of the novel are analyzed and urban images are investigated using the Lynch method, which is determined to be the most appropriate method for the research. In determining the changes of urban images over the years, some of the residents of the old neighborhoods within the timeframe given by the novel are reached and a survey is conducted.

The examination focusing on Türkocağı neighborhood and surrounding neighborhoods in the city of Adana revealed that the impact of gathering and sharing value of streets has decreased and that as well as similarities there are also differences in terms of reference points within the time span of 50 years. Furthermore, urban image elements not mentioned in the novel Root of the Poison are identified by this research. Finally, no urban elements that refer to imaginary spaces were noted in the novel, which showed that the author directly used the neighborhood and its surroundings as the background for his story.

Keywords: City Image, The Novel Root of the Poison, Muzaffer İzgü, Adana Türkocağı Neighbourhood

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Sahip olduğu zengin tarihsel geçmişi nedeniyle Adana ilinin Seyhan İlçesi'nde bulunan Taş Köprü ve Seyhan Nehri'ne komşu mahalleler tarihçilerden mimarlara, ressamlardan şairlere kadar pek çok sanatçı ve araştırmacının ilgisini çekmektedir. Bu tez çalışmasının araştırma alanını oluşturan Türkocağı, Ulucami, Karasoku ve Sarıyakup Mahalleri ise bu özelliklere sahip mahallelerden birkaçıdır.

Çalışmanın iki temel amacının olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan ilki, mimarlık ve edebiyat ilişkisini çift yönlü incelemek; ikincisi, Türkocağı Mahallesi ve çevresinin zaman içerisinde algılanışının değişimini ortaya çıkarmaktır. Özellikle mimari kent çalışmaları kapsamındaki araştırmalara fotoğraflar, resimler, gezi ve tasvir yazıları, haritalar vb. gibi ek kaynaklar yardımcı olmaktadır. Ancak bu iki amaç ışığında, bu çalışmada farklı bir yöntem izlenerek gereçlerden birinin otobiyografik roman niteliğindeki bir edebi ürün olması benimsenmiştir. Seçilen bu eser, ocuk edebiyatına onlarca eser vermiş ve Türk edebiyatı için önemli yazarlardan biri olan Muzaffer İzgü'nn Zıkkımın Kökü romanı olmuştur. Bu romanın seçilmesinin pek çok nedeni vardır. Bunlardan ilki, Muzaffer İzgü'nn Zıkkımın Kökü romanında çocukluğu, ailesi, geçim sıkıntıları, okul çağındaki anıları, ilk aşkı, çalıştığı işler gibi pek çok konuya oldukça sade ve samimi bir dile yer vermiş olmasıdır. İkinci neden ise, otobiyografi niteliği taşıdığı için, içerdiği yer isimlerinin günümüz Adana içerisinde bulunabilmesidir. Doğru kitabın seçilmesine yönelik izlenen yol ve diğer kriterlerden ise araştırma içerisinde detaylı olarak bahsedilmiştir.

Mimarlık ile edebiyat arasındaki ilişki ve etkileşim, kimi çevreler için yeni ve alışılmamış olabilir ancak bugüne dek pek çok mimar bu konuyu ele almış ve üzerinde çalışmalar yapmıştır. İçeriğinde, temelini aldığı fen bilimlerinin yanı sıra görsel sanatlar ruhunu da barındıran mimarlık, kimi zaman edebi ürünlerden faydalanmış kimi zamansa bu ürünlere ilham kaynağı olmuştur.

Kente dair yapılan bu kent imgesi araştırmasında kullanılan yöntem, Kevin Lynch'in adını taşıyan 'Lynch' yöntemidir. Yöntemin saptanmasında, çalışma alanına dair elde edilen verilerin belirli başlıklar altında toplanabiliyor olması ve bunun kaynağında kentin algılanma şeklinin de bulunması belirleyici olmuştur. Yöntem kapsamında çalışma alanına dair odak noktaları, işaret öğeleri, yollar, kenarlar ve bölgeler tespit edilmiştir.

Çalışmanın kent araştırması kapsamında, elde edilen veriler zaman açısından iki ana kategori çevresinde toplanmıştır. Bunlardan ilki, Muzaffer İzgü'nün Zıkkımın Kökü kitabında kaleme aldığı çocukluk anılarının Adana'nın 1940'lı yıllarına, gençlik zamanlarının ise 1950'li yıllarına tekabül etmesinden doğan zaman aralığdır. Bu dilimin belirlenmesi, romandan toplanan veriler ve yapılan içerik analizi temeline dayanmaktadır. İkincisi ise araştırmanın yapıldığı günümüz tarihidir. Güncel verilere yönelik bilgiler ise, 5'i kadın 10'u erkek toplam 15 mahalle sakininin oluşturduğu anket grubuna bire bir görüşmelerle uygulanan anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Bu anket grubu, her iki zaman dilimi için de bilgi verebilecek özelliğe sahip olan katılımcılardan oluşmaktadır. Anket formlarında kişisel bilgiler ve mahalleyle ilişkilerinin yanı sıra, Lynch analizindeki beş kent öğesinin belirlenmesine yönelik sorular bulunmaktadır. Bu şekilde bölgenin nasıl algılandığının ve bu algının zaman içerisinde nasıl değiştiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda kitapta adı geçen yapıların büyük oranda bugün de mahalle sakinleri tarafından bilindiği ve referans alındığı tespit edilmiştir. Öte yandan, bu çalışmanın araştırma alanının neredeyse merkezinde bulunan Büyük Saat ya da kitapta bahsedilen şekliyle Saathane'nin, çevresinde çok büyük bir meydan ya da ortak kamusal kullanım alanı bulunmamasına rağmen geçmişte olduğu gibi bugün de bölgenin referans noktalarından birisi olduğu görölmüştür.

Kitapta bulunduğu halde, bu dört mahallenin günümüz kullanıcıları için, anket sorularının cevaplarında adı geçmeyen üç adet yapı tespit edilmiştir. Bunlar; İstikamet Eczanesi, Yağ Cami ve Mestan Hamamı'dır. İstikamet Eczanesi'nin eski

bir fotoğrafına ulaşılmış, dolayısıyla gerçekte var olduğu kesinleştirilmiştir. Mestan Hamamı'nın bahsinin geçmemesi, hamamların eskisi kadar sık kullanılmaması, Yağ Cami'ninki ise önündeki ticari faaliyetlerin canlılığını kaybetmesiyle açıklanabilir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle, kapısından içeri heyecanla girip çalışmak istediğim konuyu söylediğim o ilk günden bugüne benimle heyecanımı paylaşan, beni yönlendiren ve yüksek lisans tez çalışmam boyunca benimle ilgilenen, kişiliğiyle olduğu kadar mimarlık bilgisiyle de çok kıymetli, değerli danışmanım Prof. Dr. Fazilet Duygu SABAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın tüm aşamalarında olduğu gibi, yüksek lisans eğitimim boyunca da her türlü zorluğa benimle birlikte göğüs geren, desteklerini ve sevgilerini bana her gün hissettiren aile üyelerim; moral kaynağım babam Hüseyin HALLAÇELİ'ye, inanç kaynağım annem Nuray HALLAÇELİ'ye ve daima en iyi arkadaşım kalacak olan ablam Melike HALLAÇELİ'ye çok teşekkür ederim. Yanımda olduklarını her daim bildiğim geniş aileme ve bana bu süreçte manevi destek olan arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Ayrıca, çalışmam boyunca her seferinde sorularımı içtenlikle yanıtlayan Arş. Gör. Nur YILMAZ'a ve bilgilerinden faydalandığım tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Eda HALLAÇELİ

Adana, 2019

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZ	I
ABSTRACT.....	II
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET	III
TEŞEKKÜR.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
ÇİZELGELER DİZİNİ	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIV
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	XVI
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç ve Kapsam	2
1.1.1. Muzaffer İzgü.....	3
1.1.2. Zıkkımın Kökü Romanı	5
1.2. Mimarlık ve Edebiyat İlişkisi Düşüncesinin Gelişimi	7
1.2.1. Mimarlık ve Dil	7
1.2.2. Mimarlık ve Edebiyat	9
1.2.2.1. Edebi Eserlerde Mekân	11
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	13
2.1. Edebiyat-Mimarlık İlişkisi Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	13
2.2. Kent İmgesinin Okunması Üzerine Yapılan Çalışmalar	16
3. MATERYAL VE METOT	19
3.1. Materyal.....	19
3.1.1. Anket Formlarının Hazırlanması	19
3.2. Metot.....	20
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	29
4.1. Adana'nın Konumu ve Genel Bilgileri.....	29
4.1.1. Adana'nın Bölgesel Önemi ve Kentsel Gelişimi.....	30
4.1.2. Adana'nın Nüfus Değişimi.....	31

4.1.3. Adana'daki Bazı Yapı ve Caddelere Adı Verilmiş Kişiler ve Aileler.....	32
4.1.3.1. Ramazanoğlu Beyliği.....	33
4.1.3.2. Abidin Paşa.....	33
4.1.3.3. Muhammed Memiş Paşa.....	34
4.1.4. Konusu Adana'da Geçen Romanlar	34
4.2. Adana'nın Çalışma Alanı Seçilmiş Mahalleleri	35
4.2.1. Türkocağı Mahallesi	37
4.2.2. Ulucami Mahallesi.....	40
4.2.3. Karasoku Mahallesi	43
4.2.4. Sarıyakup Mahallesi	44
4.3. Anket Grubuna Dair Bilgiler	46
4.4. Zıkkımın Kökü Romanında Kentsel İmaj Öğeleri	47
4.4.1. Zıkkımın Kökü Romanındaki Odak Noktaları	48
4.4.2. Zıkkımın Kökü Romanındaki Referans Noktaları.....	53
4.4.3. Zıkkımın Kökü Romanındaki Yollar	57
4.4.4. Zıkkımın Kökü Romanındaki Kenarlar/Sınırlar	66
4.4.5. Zıkkımın Kökü Romanındaki Bölgeler	67
4.5. Çalışma Alanı Ölçeğinde Kentsel İmaj Öğeleri	68
4.5.1. Düğüm / Odak Noktaları.....	70
4.5.2. Referans Noktaları	73
4.5.3. Yollar	79
4.5.4. Kenarlar/Sınırlar	84
4.5.5. Bölgeler.....	93
4.6. İmaj Öğeleri Değişimlerinin Analizi	98
4.7. Çalışma Alanlarına İlişkin Anketler ve Değerlendirmeler	106
5. SONUÇ	127
5.1. Çalışma Alanına Yönelik Kent İmgelerinin Belirlenmesine Dair Sonuçlar	128

5.2. Anket Formundaki Sıfat Çiftlerine Bağlı Sonuçlar.....	136
5.3. Mimarlık-Edebiyat İlişkisine Dair Sonuçlar	138
KAYNAKLAR	141
ÖZGEÇMİŞ	145
EKLER.....	147
EK. 1. Türkocağı Mahallesi ve Çevresinin Kent İmgesi Öğeleri Tespit Çalışması – Anket Formu	149
EK. 2. Anket Grubu İçerisindeki Bir Mahalle Sakini Tarafından Bölgelere Ayrılmış	
EK. 3. Anket Çalışması Örneği.....	153
EK. 4. Zıkkımın Kökü Romanındaki Odak Noktası ve Referans Öğeleri.	156

ÇİZELGELER DİZİNİ

SAYFA

Çizelge 1.1. Edebiyat ve Mimarlığın Benzer ve Farklı Yönleri	10
Çizelge 3.1. Zıkkımın Kökü romanının seçiminde izlenen yol	22
Çizelge 3.2. Romanda tespit edilen imgelerin kitapta kullanılma sıklığı	23
Çizelge 4.1. Adana'nın Yıllara Göre Nüfus Değişimi (Kaynak: Sönmez, M., 2011. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 57, s.55-69 ve TÜİK Yıllara Göre İl Nüfusları 2000-2017)	32
Çizelge 4.2. Türkocağı Mahallesi'nin sokak isimlerinin 1938 ve 2018 yılı karşılaştırması	40
Çizelge 4.3. Anket grubuna dair bilgilerin sayısal analizi	47
Çizelge 4.4. Odak noktası olduğu düşünülen yerler (Anket grubunun geçmişe dair cevapları)	71
Çizelge 4.5. Odak noktası olduğu düşünülen yerler (2018).....	72
Çizelge 4.6. Odak noktası cevaplarının cinsiyete göre sınıflandırılması	73
Çizelge 4.7. Türkocağı Mahallesi Referans Noktaları (Geçmiş)	74
Çizelge 4.8. Türkocağı Mahallesi Referans Noktaları (2018)	74
Çizelge 4.9. Ulucami, Karasoku ve Sarıyakup Mahallesi Referans Noktaları (Geçmiş)	78
Çizelge 4.10. Ulucami, Karasoku ve Sarıyakup Mahallesi Referans Noktaları (2018).....	78
Çizelge 4.11. Türkocağı Mahallesi'ne dair sınır öğeleri cevapları	86
Çizelge 4.12. Sarıyakup Mahallesi'ne dair sınır öğeleri cevapları	88
Çizelge 4.13. Karasoku Mahallesi'ne dair sınır öğeleri cevapları	90
Çizelge 4.14. Ulucami Mahallesi'ne dair sınır öğesi cevapları	92
Çizelge 4.15. Çalışma alanının anket grubu tarafından bölgelere ayrılması.....	96
Çizelge 4.16. Anket formu için seçilen sıfatlar ve karşılıkları.....	107
Çizelge 4.17. Anket formunda bulunan sıfat çiftlerinin soru formu	108
Çizelge 4.18. Karmaşıklık faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu	

cevapları.....	109
Çizelge 4.19. Hoşluk faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları	111
Çizelge 4.20. Birlik faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları	113
Çizelge 4.21. Orijinallik faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları	115
Çizelge 4.22. Değer faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları	116
Çizelge 4.23. Biçim faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları	117
Çizelge 4.24. Eklemlendirme faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları.....	119
Çizelge 4.25. Ölçek faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları	120
Çizelge 4.26. Renk faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları	122
Çizelge 5.1. Odak noktası cevaplarının toplam değişim tablosu	129
Çizelge 5.2. Referans noktası cevapları toplam değişim tablosu.....	131
Çizelge 5.3. Yol cevaplarının toplam değişim tablosu	132
Çizelge 5.4. Sınır öğeleri cevaplarının toplam değerlendirme tablosu	133
Çizelge 5.5. Bölge öğeleri cevaplarının toplam değerlendirme tablosu	134
Çizelge 5.6. Anket Formundaki Sıfat Çiftlerine Bağlı Toplam Sonuçlar	136

ŞEKİLLER DİZİNİ

SAYFA

Şekil 1.1. Muzaffer İzgü'nün çocukluk ve gençlik fotoğraflarından.....	4
Şekil 1.2. Karacaoğlan Edebiyat Müzesi'nde Muzaffer İzgü Köşesi.. ..	5
Şekil 3.1. Çalışma alanının sınırlarının bölgesel gösterimi	25
Şekil 4.1. Adana'nın Yıllara Göre Kentsel Gelişimi	30
Şekil 4.2. Ramazanoğlu Camii, Adana, 1952	33
Şekil 4.3. Vakıf Sarayı (Çukurova Üniversitesi Ramazanoğlu Konağı Kültür Merkezi)	33
Şekil 4.4. Bir çocuk için erişilebilirlik mesafesine göre Türkocağı Mahallesi	36
Şekil 4.5. Türkocağı binası, Adana 1936 sel baskını.....	38
Şekil 4.6. Türkocağı Mahallesi'nin 1938 ve 2018 yıllarına ait kentsel doluluk- boşluk oranları	39
Şekil 4.7. Türkocağı Mahallesi ulaşım ağı 1938 ve 2018 yılı karşılaştırması	39
Şekil 4.8. Ulucami Mahallesi'nin 1938 ve 2018 yıllarına ait kentsel doluluk- boşluk oranları	42
Şekil 4.9. Ulucami Mahallesi ulaşım ağı 1938 ve 2018 yılı karşılaştırması.....	42
Şekil 4.10. Karasoku Mahallesi'nin 1938 ve 2018 yıllarına ait kentsel doluluk- boşluk oranları	43
Şekil 4.11. Karasoku Mahallesi ulaşım ağının 1938 ve 2018 yılı karşılaştırması ..	44
Şekil 4.12. Sarıyakup Mahallesi'nin 1938 ve 2018 yıllarına ait kentsel doluluk- boşluk oranları	45
Şekil 4.13. Sarıyakup Mahallesi ulaşım ağı 1938 ve 2018 karşılaştırması	45
Şekil 4.14. Adana Zafer Takı, Abidin Paşa Caddesi.....	50
Şekil 4.15. Zıkkımın Kökü romanındaki odak noktalarının harita üzerinde gösterimi	52
Şekil 4.16. Adana Kalesi'nin İçkale Sınırı ve Kalıntıları.....	54
Şekil 4.17. İstikamet Eczanesi'ne ait bir fotoğraf.....	55
Şekil 4.18. Mestan Hamamı önünden geçmişe ait bir kare.....	57

Şekil 4.19. Türkocağı Mahallesi'nin 1938 yılı haritası.....	58
Şekil 4.20. Türkocağı Mahallesi'nin 1938 yılı haritası-2	59
Şekil 4.21. Adana'nın 1950'li yıllara ait bir hava fotoğrafı.....	60
Şekil 4.22. Çalışma alanının 1961 yılına ait hava fotoğrafı	61
Şekil 4.23. Zıkkımın Kökü romanından yola çıkarak hazırlanan yol bileşeni haritası	62
Şekil 4.24. Ulucami Mahallesi'nin 1938 yılına ait arazi kullanımı	64
Şekil 4.25. Zıkkımın Kökü romanından yola çıkarak hazırlanan sınırlar bileşeni haritası	67
Şekil 4.26. Zıkkımın Kökü romanından yola çıkarak hazırlanan bölgeler bileşeni haritası	68
Şekil 4.27. Kısacıkzade Konağı'nın eski (üstte) ve yeni (altta) hali).....	76
Şekil 4.28. Hükümet Konağı.....	77
Şekil 4.29. Büyük Saat Kazancılar Çarşısı içerisinde bir kalaycı fotoğrafı	80
Şekil 4.30. Anket gruplarının, Küçük Saat'e ulaşmak için en çok tercih ettikleri yollar (Geçmiş zamanlarını esas alarak cevap vermeleri istenmiştir.) .	81
Şekil 4.31. Anket gruplarının, Küçük Saat'e ulaşmak için en çok tercih ettikleri yollar (2018).....	83
Şekil 4.32. Bölgelerin tespit edilmesi için düzenlenen taban haritası.....	94
Şekil 4.33. Adana hava fotoğrafı, 1961)	102
Şekil 4.34. Adana hava fotoğrafı, üstte 2000 yılı, altta 2018 yılı.	104
Şekil 4.35. Bölgeler bileşeni için verilen cevaplardan ortaya çıkan genel bölge alanları gösterimi	105
Şekil 4.36. Algılama kavramı	106
Şekil 4.37. Word cloud map yöntemiyle harita üzerinde geçmiş zaman cevaplarının gösterimi.....	124
Şekil 4.38. Word cloud map yöntemiyle harita üzerinde şimdiki zaman cevaplarının gösterimi	125

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABB	: Adana Büyükşehir Belediyesi
ABTÜKDDB	: Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon ve Daire Başkanlığı
AEFG	: Adana'nın Eski Fotoğrafları Grubu
Ç. Ü.	: Çukurova Üniversitesi
M.S.	: Milattan Sonra

1. GİRİŞ

Çukurova bölgesi, konumu ve elverişli koşulları dolayısıyla tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Adana da, Çukurova bölgesinde bulunan ve bu özelliklere sahip şehirlerden birisidir. Çok uzun yılları kapsayan bu süreçte, bu şehir, çeşitli isimlerle anılmış ve geçirdiği değişimler neticesinde Adana ismine sahip olmuştur. Konum olarak, Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin kıyısında bulunan Adana'nın, en eski ve en önemli yapıları arasında Taş Köprü gösterilebilir.

Taş Köprü'nün batısında kalan bölgedeki mahalleler sayılacak olursa bunlardan birkaçı; Tepebağ, Kayalıbağ, Ulu Camii, Karasoku, Türkocağı, Sarıyakup ve Ali Dede Mahalleleridir. Bu mahallelerin, bölgedeki en eski yerleşim yerlerinden biri olup zaman içerisinde her kent ve bölge gibi değişimlere uğradığını, kullanıcılarının değiştiğini ve zamandan etkilendiğini söylemek mümkündür. Çünkü insanlar gibi kentler, binalar, bölgeler hatta eşyalar bile zaman içerisinde değişime uğramaktadır. Değişimler bazen günden güne veya çok küçük ölçeklerde yaşanabilir; dolayısıyla bir kentteki ya da bölgedeki değişimler çok yavaş yaşandığında kişisel olarak bir anda fark edilmeyebilir. Ancak geçmişte belirlenen bir zaman dilimiyle, ona oldukça uzak olan bugünün zaman dilimi karşılaştırıldığında yaşanan değişimlerin daha belirgin bir şekilde ortaya çıkacağını söylemek mümkündür.

Kentlerin geçmişteki durumlarının araştırılmasında haritalar ve mimarlık alanına giren çalışmalara ek olarak bazı verilerden de yararlanılmaktadır. Bunlar o kenti resmeden bir ressamın resmi, el çizimleri, fotoğraflar, tasvirler ya da o bölgeyi anlatan edebi yapıtlar olabilir. Bir başka deyişle resim, edebiyat, sinema gibi disiplinler araştırmacılara yardımcı olabilmektedir. Bu çalışmada kentin algılanışı ve geçmişteki durumunun araştırılmasındaki aracı disiplin, edebiyattır. Edebi eserler, özellikle gerçeğe en yakın olay ve durumları anlatan otobiyografiler, otobiyografi değeri taşıyan romanlar, gezi yazıları, makaleler vb. gibi yazım türleri ile söz

konuları olan bölgeleri, mekânları, şehirleri veya insanları gerçeğe en yakın haliyle anlattıklarından dolayı araştırmalara yardımcı olarak kullanılabilirler.

1.1. Amaç ve Kapsam

Çalışmanın ana amacı, mimarlığın edebiyat ile olan ilişkisini mimarlık araştırmalarında yararlı bir amaç doğrultusunda kullanmak ve aynı şekilde, edebi eserlerin de mimarlık araştırmalarına dâhil edilerek yeni bir bakış açısıyla ele alınmalarını sağlamaktır. Başka bir deyişle, edebiyat ve mimarlığın mutualist ilişkisini¹ ortaya çıkarabilmek ve bunu mümkün kılabilmektir.

Bu amacın doğmasında öncelikle; mimarlığın, temelinde tasarlama, hayal kurma gibi eylemleri barındırması dolayısıyla diğer sanat dallarıyla ilişkisinin çok yoğun olması büyük rol oynamıştır. Mimari tasarım öğelerinin ve ilkelerinin yanı sıra, mimari tasarım kapsamına giren renk, doku, estetik, hayal gücü vb. kavramların bu ilişkiyi daima beslediği söylenebilir. Dolayısıyla, bugüne dek sinema, edebiyat, resim, müzik, dans ve hatta modanın da mimarlıkla ilişkisi kurulmuş ve bu kapsamda çeşitli araştırmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Özellikle son dönemlerde edebiyat ve mimarlık üzerine yeni kitapların üretilmesiyle bu konu üzerinde yeniden konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Örneğin, bu çalışmaların doğrultusunda yazılan Edebiyatta Mimarlık kitabı, daha sonra haftalık bir yayınla radyo programlarında tartışılmış ve toplantılara ve sunumlara konu olmuştur.

İkincil amaç ise; yukarıda bahsi geçen araştırmaların ışığında, Adana'nın ilk yerleşim yerlerinden biri olan Türkocağı Mahallesi'nin ve çevresinin geçmişten günümüze algılanışındaki değişikliklerin bir edebi eser aracılığıyla tespit edilmesidir. Bu edebi eser Muzaffer İzgü'nün Zıkkımın Kökü romanıdır. Bu kitabın

¹ Mutualizm: Ortak yaşayan her iki canlının birbirinden faydalandığı ortak yaşama şekli.
Kaynak: Türk Dil Kurumu - Biyoloji Terimleri Sözlüğü 1998
Mutualist ilişki: Her iki tarafın da yarar gördüğü ilişki biçimi.

seçiminde belirleyici neden öncelikle, yazarının Adana’da, Türkocağı Mahallesi’nde geçen çocukluğunun bir dönemini romanlaştırmış olmasıdır.

1.1.1. Muzaffer İzgü

Muzaffer İzgü 1933 yılında Adana’nın Türkocağı Mahallesi’nde dünyaya gelmiştir. Oldukça yoksul bir ailenin oğludur ve bu nedenle bulaşıkçılık, garsonluk, açık hava sinemalarında gazoz satma gibi pek çok işte çalışarak ailesine destek olmuştur. İlkokulun ilk üç yılını, şu an hâlâ, Türkocağı Mahallesi’nin güneyindeki Mestanzade Mahallesi’nde bulunan (Birinci) İnönü İlkokulu’nda okumuş, daha sonra dördüncü sınıfı okumak üzere Tepebağ Mahallesi’ndeki Gazipaşa Okulu’na geçmiştir. Bu okulun depremde zarar görmesi sebebiyle beşinci sınıfı okumak için İstiklal İlkokulu’na geçmek zorunda kalmış ve burada ilköğrenimini tamamlamıştır. İlk gençlik yıllarını da yine bu mahallede yaşayan İzgü’nün ailesi, çocukları biraz büyüdükten sonra Hürriyet Mahallesi’ne taşınmıştır (Şekil 1.1). Muzaffer İzgü daha sonra ortaokulu Diyarbakır Öğretmen Okulu’nda okuyarak öğretmen olmuş, akabinde çeşitli il ve ilçelerde öğretmenlik yapmıştır.

Yazarlık hayatına 1959 yılında başlamış olan Muzaffer İzgü, ilk yıllarda dergi ve gazetelere yazılar yazmış, daha sonra 1970 yılında ilk kitabı Gecekondu’yu yayımlamıştır. 26 Ağustos 2017’de hayata gözlerini yuman Muzaffer İzgü, 84 yıllık yaşamına büyük bir çoğunluğu çocuk kitabı olmak üzere 100’ün üzerinde yapıt sığdırmıştır (İzgü, 2015).

Şekil 1.1. Muzaffer İzgü'nün çocukluk ve gençlik fotoğraflarından. (Kaynak: Adana Fikir Platformu (URL 1))

Adana'nın yetiştirdiği önemli edebiyatçılardan olan Muzaffer İzgü'nün anısı kentte yaşatılmaktadır. Yazarın doğduğu Türkocağı Mahallesi'nin güneyinde bulunan Mestanzade Mahallesi'nde yer alan ve 1920-24 yılları arasında Dişçi Kâmil Ethem tarafından yaptırılmış olan Dişçi Kâmil Ethem Konağı 2007 yılında kamulaştırılmış, (URL 2) ve 2011 yılından itibaren Karacaoğlan Edebiyat Müzesi olarak hizmet vermeye başlamıştır. Burada yüzlerce kitabın yanı sıra, Adanalı yazar ve sinemacılar gibi değerli isimlerin de kişisel eşyaları ve kitapları bulunmaktadır. Bu isimlerden biri de Muzaffer İzgü'dür. Muzaffer İzgü'nün burada daktilosu, ceketi ve kitapları yer almaktadır (Şekil 1.2.).

Şekil 1.2. Karacaoğlan Edebiyat Müzesi'nde Muzaffer İzgü Köşesi. 2018.
(Fotoğraf: Eda Hallaçeli)

1.1.2. Zıkkımın Kökü Romanı

Bu çalışmada kullanılan ve aynı zamanda çalışma alanını ve zaman dilimini belirleyen edebi eser de Muzaffer İzgü'nün Zıkkımın Kökü romanıdır. Daha sonra beyaz perdeye de taşınmış olan bu romanda Muzaffer İzgü çocukluk yıllarını, ilkokul yıllarını ve ilk gençlik yıllarını anlatmıştır. Memduh Ün ve Macit Koper'in senaryo haline getirdiği, Menderes Samancılar ve Meriç Başaran gibi oyuncuların rol aldığı

film Hindistan, Tokyo, İspanya, Paris ve Adana’da çeşitli dallarda ödüller kazanmıştır (İzgü, 1997).

Muzaffer İzgü özellikle bu romanında kendi yaşam öyküsünü anlattığını sık sık dile getirmiştir. Bu kitabın çalışmaya referans olarak kullanılmasının en belirgin nedeni de bu olmuştur. Eser hem otobiyografik bir romandır, hem gerçek mekânları konu almaktadır, hem de bahsi geçen insanların çoğu gerçek kişilerdir. Kişilerin gerçekliği, Muzaffer İzgü tarafından ve bu çalışmanın yapıldığı yıl olan 2017 yılında, araştırmacı tarafından mahallenin muhtarlığına gidilip muhtar ve mahallede yaşayan diğer sakinlerle konuşularak teyit edilmiştir.

Kent üzerine yapılan çalışmalar düşünüldüğünde, bir kentin, geçmiş bir zaman dilimindeki kent imgesi öğelerini tespit edebilmek için o dönemde yaşamış insanlarla konuşmak gerekebilir. Fakat çok eski bir zaman diliminden bahsedildiğinde, o insanlarla konuşabilmek, onlarla röportaj vb. yapabilmek her zaman mümkün değildir. Bu konuda araştırmacılara yazarlar, gerçeğe en yakın yazdıkları edebi ürünlerle yardımcı olabilirler. İşte bu çalışmanın kapsamında da bahsedilen özelliklere sahip edebi eser Zıkkımın Kökü’dür. Dolayısıyla çalışmanın kapsamı; amacı doğrultusunda, otobiyografik roman türündeki bir edebi eserdeki imaj öğelerinin tespit edilmesiyle bir kent bölgesindeki imgesel değişimin saptanmasıdır.

Zaman açısından araştırmanın sınırlarını ise yine Zıkkımın Kökü romanında bahsedilen zaman dilimi belirlemiştir. Kitaptaki olaylar, 1940-1950 yıllarının Türkocağı Mahallesi ve civarında geçmektedir. Ana karakter Muzo (Muzaffer) kitabın başlarında bir çocuk, ilerleyen bölümlerinde ise genç bir delikanlıdır. Dolayısıyla kitaba, yaşanmış bir senaryo gözüyle bakıldığında ana konusunun; söz konusu mahallelerde yaşayan, gezen, mekânlar ve insanlarla ilişki kurarak yaşadığı olayları anlatan bir çocuğun hayatı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Bu çalışmanın kapsamında yapılan içerik analizlerinden sonra, Muzo’nun kent imgeleri tespit edilmiş, daha sonra da 1940, 1950 ve 1960’lı yıllarda o bölgede yaşamış insanların kenti algılayışı, hazırlanan haritalarla ve anketlerle tespit edilerek

karşılaştırılmıştır. Yapılan bu çalışma, bölgenin algılanış şeklindeki değişimleri ortaya çıkarmıştır.

1.2. Mimarlık ve Edebiyat İlişkisi Düşüncesinin Gelişimi

Kendisi de bir sanat dalı olan mimarlığın, başka disiplinlerle olan ilişkisinin üzerine yazılmış çok sayıda tez, yapılmış araştırma ve inceleme bulabilmek mümkündür. Bu ilişkilerden biri de mimarlığın edebiyat ve edebi eserlerle kurduğu ilişkidir. Bilimkurgu romanlarının insanların hayal güçlerini harekete geçirmesiyle başlayan sürecin, eserlerin beyaz perdeye taşınıp somut bir şekilde vücut bulmasıyla devam etmesi ve sonrasında da geleceğe dair yapılaşmaya yeni bir pencere açığının ifade edilmesi bu konudaki örneklerden yalnızca biridir. Mimarlık ile ilişkisi kurulan eserin türü bilimkurgu da olsa, çizgi roman da olsa aslında temelinde hepsinin bir ortak noktası olduğu fark edilecektir ki; o da dildir. Çünkü dil, bir iletişim aracıdır ve her sanat dalında olduğu gibi edebiyatın da temelinde dilin yer aldığı söylenebilir. Bu nedenle edebiyatın mimarlık ile ilişkisini daha iyi anlayabilmek için öncelikle mimarlık ve dil arasındaki ilişkiden bahsetmek gerekmektedir.

1.2.1. Mimarlık ve Dil

Dil insanlığın var oluşundan günümüze kadar etkileşimi, duygu ve düşünce iletimini ve ifadesini sağlayan bir araçtır. Zamanla dili geliştiren insanoğlu bunu daha sistematik hale getirmiş, belirli kurallarla ortak bir nokta arayışına girmiş ve oluşturduğu bu yeni iletişim şeklini yaygınlaştırmıştır.

Dilin, varlığını edebiyatta ve yazım hayatında harfler, sözcükler ve cümlelerle sürdürdüğü söylenebilir. Çünkü yazabilmek için öncelikle harfler gerekir. Harfler bir araya gelerek kelimeleri, kelimeler bir araya gelerek ise anlamlı cümleleri oluşturur ve yazar kendisini bu yolla ifade etmiş olur. Dil, bu formuyla da mimarlığın doğası içerisinde kendine bir şekilde yer edinmiştir. Öyle ki, bir mimari proje oluşturulurken öncelikle kullanıcı isteklerinin belirlendiği aşamada yapılan anketler ve görüşmeler, sonrasında maddi kaynakların tespit ve planlanması için yapılan yazışmalar ve alınan

belgeler, projenin içeriği ve kapsamıyla ilgili yapılacak olan kaynak taramalarının dahi mimarın yazı dilinden ve dolayısıyla da dilden aslında ne kadar yoğun bir şekilde yararlandığını göstermektedir (Tümer, 1982).

Dilin ifade formunun yalnızca yazı olduğunu söylemek mümkün değildir. Jest ve mimiklerin ifade ettikleri, el ve kol hareketleri yani genel anlamda beden hareketlerine “*beden dili*” denmesi de buna örnek olarak gösterilebilir.

Sözsüz iletişimde verilmek istenen mesaj, anlatılmak istenen duyguların aktarımı için yöntemler oldukça çeşitlidir. Mimarlıkta da bu aktarım ve ifade mekânların ilişkisiyle, malzemelerle, cephe ve yapı elemanlarıyla, yapı içerisine alınan veya alınmayan ışık miktarıyla, renk ve dokuyla sağlanabilir. Bunun nedeni ise tıpkı yazar gibi mimarın da aslında bir şeyler söyleme, anlatma amacıdır. Alain de Botton, Mutluluğun Mimarisi (The Architecture of Happiness) kitabında binaların sözsüz iletişimi konusuna şöyle değinmiştir: “*Binalar konuşur, birbirinden rahatlıkla ayırt edebileceğimiz konular, kavramlar üzerinde konuşur üstelik. Binalar demokrasiyi ya da aristokrasiyi anlatır; açık yüreklilikten ya da kibirden, dostluktan ya da saldırganlıktan söz eder, geleceğe duyulan sempatiyi ya da geçmişe duyulan özlemi dile getirirler.*” (Botton, 2007, s.79).

Binaların belirli işaretlerle konuşabiliyor olması, mimariyle dilin birtakım noktalarda birbirine benzediğini gösterebilir. Dahası, nasıl ki yazı dili içerisinde cümleler birer anlam taşıırken bir araya gelip paragraf oluşturuyor ve sonrasında kolektif bir çalışmayla ortak bir ses sunuyorsa; mimarlıkta da binaların belli imgelerle cadde, bölge ve semtleri üzerinden konuştuğu çıkarımı yapılabilir. Bir orkestra içerisinde farklı sesler çıkaran müzik aletlerinin bir araya geldiklerinde aslında ortak bir şeyi söylemesi gibi, her biri kendi içerisinde bir sese sahip benzer dildeki binalar bir arada düşünüldüğünde bir mahallenin zengin, fakir, geleneksel veya modern olduğunu insanlara fısıldayabilir.

1.2.2. Mimarlık ve Edebiyat

“Mimarlık benim şahsen en beğendiğim mesleklerden biridir. Hani kabil olsa, imkân olsa kırk iki yaşına rağmen yeniden okuyup mimar olmak isterdim.”
(RAN, Nazım Hikmet., 1988. s.23)

Görsel sanatlar içerisinde sayılabilecek olan mimarlık ile duygu ve düşünceleri yazıya dökme sanatı olarak adlandırılabilen edebiyat arasındaki ilişki ve birbirlerini nasıl etkiledikleri, geçmişte birçok mimar tarafından ele alınan ve merak edilen bir konu olmuştur. Öyle ki, birçok yazar, mimar ve hem yazar hem de mimar olan insanlar bu ilişkiyi zaman zaman dile getirmiş, ikisini de kapsayan çalışmalar yapmışlardır.

Bu çalışmada, mimarlığın dil ile ilişkisinin bir basamak daha derininde olduğu düşünülen mimarlık ve edebiyat ilişkisinde, bu iki kavramın benzer noktaları ve ayrıldığı noktalar yukarda bahsi geçen literatür çalışmaları ışığında tespit edilmiş ve listelenmiştir. Referans çalışmalara örnek verilecek olursa bunlardan biri Trakya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Esin Benian'ın Edebiyatta Mimarlık kitabındaki *“Mimarlık ve edebiyat birbirinden farklı olmakla birlikte yaratma, kurgulama, üretme ve sunma açısından ele alındığında birbirine benzer disiplinlerdir.”* cümlesidir (Akarsu, Erdoğan ve Ark., 2016, s. 79). Yrd. Doç. Dr. Esin Benian bir mimardır ve dolayısıyla bu tespiti mimar gözüyle yapılmış bir tespit olarak bakılabilir. Leyla Ruhan Okyay ise bu konuda çalışmalarına başvurulmuş bir diğer isimdir. Leyla Ruhan Okyay hem mimar hem de yazardır, o da verdiği bir röportajda, edebiyat ile mimarlık arasında bir paralellik olduğunu düşündüğünden ve bunlardan bazılarının düş gücü, yaratım süreci gibi özellikler olduğundan bahsetmiştir (URL 3). Dolayısıyla, iki farklı açıdan bakmalarına rağmen Okyay'ın Benian ile aynı fikirde olduğu söylenebilir.

Tüm bu araştırmalar birer başlık altında toplandığında; mimarlık ve edebiyat arasındaki ilişkinin düş gücü, eskiz, strüktür, insan odaklı olması, dil, biçim ve

yaratım sürecinin olması gibi başlıklar altında toplanabileceği ortaya çıkmaktadır (Çizelge 1.1).

Çizelge 1.1. Edebiyat ve Mimarlığın Benzer ve Farklı Yönleri

Mimarlık ve Edebiyat Benzerlikleri / Farklılıkları	
Düş Gücü	Her ikisinde de düş gücü ve tasarım bulunur. Mimarlıkta düş gücü çizgilerle proje halini alırken edebiyatta sözcükler eserleri oluşturur.
Eskiz ve Strüktür	Bir mimari projenin şekillenmesi için öncesinde eskizler yapılarak taslaklar oluşturulur, sonrasında bu taslaklar olgunlaşarak projeye son halini verir. Edebiyat da bir eser yazılmadan önce karalamaları, taslakları ve alt yapısı oluşturulur. Eserlerin son halini, bu ön fikirlerin olgunlaşıp gelişmesiyle aldığı söylenebilir.
İnsan Odaklı Olması	Diğer tüm sanat dalları gibi, edebiyat ve mimarlığın da odağında insan vardır. Mimarlık, insanların ruhsal, fiziksel, mekânsal vb. anlamlarda daha konforlu ve kullanışlı koşullarda yaşaması için çalışır. Edebiyat da insanların duygu ve düşüncelerine yönelik anlatımlarla bilgilendirme, hayal gücünü geliştirme vb. yararlar sağlamaktadır.
Dil ve Biçim	Edebiyat gibi mimarlık da kendine özgü bir dile sahiptir. Edebiyatın dili sözcüklerle ifade edilir, mimarlığın dili çizgilerdir.

Dil ve biçim başlığı genişletilecek olursa; edebiyat duygu, düşüncelerin ifade edilme sanatıdır ve dilden bağımsız bir edebiyatın düşünülmesi mümkün değildir. Mimarlıkta da yazılı ve yazısız bir dil, bir anlatım, bir ifade şekli bulunur. Dahası, tıpkı ortak edebi bir dil veya anlatım birliğine varılarak oraya çıkarılan realizm, natüralizm, ekspresyonizm vb. edebiyat akımları gibi; mimarlıkta da tasarımında ve yapısında belirli düşünce birlikteliğini içeren mimarlar ve yapılar da mimari akımları doğurmuştur.

Bu başlıklar çoğaltılacak olursa, örneğin; özellikle şiir alanında gözlemlenebilen form bunlardan biri sayılabilir. Form edebiyatta dörtlükler, beyitler veya satırbaşları şeklinde ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda form, edebiyat için üslup olarak da yorumlanabilir. Nasıl ki edebi bir üründe üslupla beraber o konunun ele alınışı, işlenişi, yorumlanması değişiyor ve eserdeki bir konunun ortaya konuşu yazarlar arasında farklılık gösteriyorsa; mimarlıkta da üslup değişimi, yapının kullanım şekliyle alakalı olarak mekân organizasyonu da farklılık gösterebilmektedir. Mimari ürünlerin formu, o ürünün okunabilirliğini ifade etmektedir.

Bir diğer başlık ise mekândır. Çünkü mekân hem mimarlık için hem de edebiyat için hayati bir kavramdır. Mekân kavramının mimarlık ve edebiyatın kesiştiği noktadaki rolünün, diğer kavramlardan daha kapsamlı ve daha farklı olduğunu söylemek mümkündür. İnsanın gezdiği, gördüğü her şehir, her ülke ve her yapı kendisinde bambaşka duygular yaratır. Yazarlar da dile gelen duygularını illa ki bir ülke, şehir ya da mimari yapının dâhilinde beslerler. Çünkü mimarlık; yaşamın ayrı düşünülemez bir parçasıdır. İnsan bir sokakta, bir caddede, bir konut içerisinde, bir yolda, bir kent meydanında, bir ormanda ama illa ki bir mekânda var olur. Edebiyat da her ögesiyle bir his ve bir duygu barındırır. Bir yazara yazılarını yazdıran o duygulardır. Yazarlar bazen bulundukları mekânlardan, yapılardan ve ortamdan da etkilenirler.

1.2.2.1. Edebi Eserlerde Mekân

İhtiyaç duyulan mekânların yaratılması, mekân organizasyonu, mekân analizi, metrekare gibi kavramlar mimarlıkta mekân ile ilişkili kavramlardır. Mimari projelerin tasarlanmasındaki temel amaçlardan bazılarının; mekânları belirlemek, onlara işlev kazandırmak, tanımlamak ve birbirleriyle ilişkilerini kullanıcılar için en uygun şekilde kurgulayabilmek olduğunu söylemek mümkündür. Tasarlanan bu mekânlar kendilerini gerek gerçek gerekse hayal ürünü edebi ürünlerde gösterebilmektedirler.

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Demir, Mekânın Hikâyesi Hikâyenin Mekânı kitabının birinci bölümünde hikâyelerde görülen mekân türlerini, ikinci bölümünde ise hikâyelerde görülen mekânların işlevlerini sınıflandırmıştır. Birinci bölümde mekân türleri; iç mekân, dış mekân, kapalı mekân, açık mekân, karanlık mekânlar, aydınlık mekânlar gibi başlıklara ayrılmıştır. İkinci bölümde ise mekân türleri; sahne olarak mekân, yardımcı olarak mekân, engelleyici olarak mekân ve yönlendirici olarak mekân olmak üzere sınıflandırılmıştır (Demir, 2011).

Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Bölümü öğretim üyelerinden Öğr. Gör. Dr. Yılmaz Evat ise Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi'ndeki "Hiçbiryer Romanında Mekân" makalesinde, söz konusu romanın metin incelemesini yapmış ve mekânları dar, uhrevi ve geniş mekânlar olmak üzere başlıklar altında toplamıştır. Sonrasında ise alt başlıklarda her bir mekânı incelemiştir (Evat, 2017). Yukarıda bahsedilen çalışmalardan biri hikâyelerdeki mekânlara yönelik bir çalışma, diğeri de romandaki mekânlara yönelik bir çalışmadır. Bu iki örnekten mekânın, edebiyatın farklı türlerinde çeşitli şekillerde ele alındığı çıkarımı yapılabilir.

Mimari projelerde de gerek öğrenci projelerinin sunumunda gerekse profesyonel iş hayatındaki proje sunumlarında mimarların, yapı elemanlarını kullanarak bu tarz ifadelerle mekânlara işlev ve anlam yüklediğini söyleyebilmek mümkündür. Dolayısıyla mimarlık için çeşitli anlam taşıyan mekânların edebi eserlerde yine aynı şekilde kendisine yer bulabildiği söylenebilir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

“Edebi Mimarlık” ifadesinin ilk olarak ne zaman ortaya atıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte bu konuda ulaşılabilen en eski kaynak, Ellen Eve’nin yazmış olduğu “Literary Architecture: Essays Toward a Tradition (1979)” kitabı olmuştur. Yazar bu kitabında, mimarlık ve edebiyat ilişkisinin olası bir birlikteliğini ilk kez 1971 yılında düşünmeye başladığını ve bu olası ilişkiye dair temel denemelerini 1972 ile 1974 yılları arasında yazdığını söylemiştir. Yazarın bu çalışma öncesinde birtakım veriler topladığı ve bunları kendisine referans aldığı varsayılarak edebi mimarlık ve edebiyat- mimarlık ilişkisi kavramlarının en azından elli yıllık bir geçmişi olduğu söylenebilir.

Bu süreç içerisinde, edebiyat ve mimarlık ilişkisine çeşitli açılardan yaklaşılmış ve farklı çalışmalar yapılmıştır. Örnek çalışmalardan biri İtalyan mimar Matteo Pericoli’ye aittir. 2010 yılında oluşturduğu, Laboratory of Literary Architecture (LabLitArch) adını verdiği oluşum ile Pericoli, bu konuya dair atölye çalışmaları yapmaktadır. Bu atölye çalışmaları, genel hatlarıyla, bir edebi metnin okunup benimsenerek mimari bir modele dönüştürülmesi temeline dayanır. Bu dönüşümde metinden hissedilen duygular ve düşünceler, mimarlığa ait bir dil olan malzeme, ışık ve modelleme ile yeniden yorumlanır. Bu yorumlama kişiden kişiye değişebileceği gibi bunun için kesin bir yöntem de belirlenmemiştir.

Tez konusunun içeriği gereği, hem edebiyat ve mimarlık ilişkisine dair literatür taranmış hem de kent imgesinin okunması üzerine araştırmalar yapılmıştır. İkisinde de ayrı ayrı çalışmalar mevcuttur. Konular ayrı ayrı ele alındığında tespit edilen bu çalışmalar kitaplar, makaleler ve tezler olarak incelenmiştir.

2.1. Edebiyat-Mimarlık İlişkisi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Edebiyat ve mimarlık ilişkisine dair en kapsamlı çalışmaları yapan isimlerden biri Gürhan Tümer’dir. 1982 yılında yayımladığı “Mimarlık – Edebiyat İlişkileri Üzerine Bir Deneme” adını verdiği kitabında mimarlık, dil ve edebiyat arasındaki

ilişkilere değinen Tümer, daha sonra 1984 yılında yayımladığı “İnsan – Mekân İlişkileri” ve “Kafka” kitabında ise Kafka’ya farklı bir yönden yaklaşarak yapıtlarını mimari açıdan ele almıştır.

Mimarlığın dil ile ilişkisi üzerine geniş kapsamlı bir diğer kitap, ilk kez 1991 yılında yayımlanan Günther Fischer tarafından yazılmış olan “Mimarlık ve Dil” (Architektur und Sprache) kitabıdır. Kitap, keskin çizgilerle olmamakla birlikte temelinde altı ayrı bölüme ayrılmıştır. İlk bölümü giriş bölümüdür ve burada yazar "neden mimarlık ve dil" başlığını ve bu başlıkla ilişkili diğer konuları detaylı olarak ele alır. Mimarlığın dil ile ilişkisinden bahseder. İkinci ve üçüncü bölümlerde dil üzerinde durulur. Dilin dokusu, bağlam ve konuşmacı ile arasındaki ilişkiden bahsedilir. Dördüncü bölüm sentaks ya da binanın tasarlanması başlığı altında öğeler, ilişkiler ve sentaks türlerini konu alır. Beşinci bölüm anlambilim ve mimarlıkta anlam, anlam bileşenleri, anlatım şifreleri gibi başlıklara geniş yer verir. Son bölümde mimarlıktaki pragmatik evrensellerinden ve konuyla ilişkili başlıklarından bahsedilir. Mimarlık ve Dil kitabının bu tez için esas önemli kısımları birinci, ikinci ve üçüncü bölümleridir. Dolayısıyla, bu tez konusundan çok uzaklaşmamak adına diğer bölümlerin içeriği hakkında bu bölümde detaylı bir şekilde bahsedilmemiştir.

Edebiyat ve mimarlık ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların başlangıcında, bu iki disiplin arasında bağlantı kurabilmiş isimler araştırılmıştır. Bu konuda önemli kaynaklardan biri de 2008 yılında, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi tarafından yayımlanmış olan “Edebiyatçı Mimarlar Antolojisi”dir. Kitapta, mimar kimliklerinin yanı sıra edebi ürünler vererek yazar kimliğini de taşıyan mimarların kısa özgeçmişleri, yazdıkları kitaplara dair bilgiler ve bu kitaplardan alıntılar yer almaktadır.

Edebiyat ve mimarlık üzerine yazılmış kitaplardan en güncel olanı ise hazırlığı yaklaşık yedi yıl sürmüş olan ve 2016 yılında ilk baskısını yapan Edebiyatta Mimarlık kitabıdır. Hikmet Temel Akarsu ve Nevnihal Erdoğan tarafından hazırlanan ve farklı mesleklerden çok sayıda ismin de katkıda bulunduğu bu kitapta

mimarlığa vurgu yapan edebi yapıtlar tematik olarak sınıflandırılarak on başlık altında incelenmiştir. Her başlığın altında aynı temaya sahip edebi yapıtlar sıralanmış ve her biri, kitabın farklı bir yazarı tarafından kaleme alınarak bu açıdan bir iş bölümü yapılmıştır.

Her bir yapıtın incelendiği bölümde, edebi eserin adının ve yazarının yazıldığı başlığın hemen altında o esere dair incelenmiş olan veya anlatılan mekân, bina veya kent boşluğu Türkiz Özbursalı'nın çizimleriyle okuyucunun zihninde canlandıracağı görüntüye yardımcı olmaktadır. Çizimlerle desteklenen mekân veya yapıların, söz konusu eser içerisinde geçtiği paragraf veya cümleler de yer yer alıntılanmıştır.

Mimarlık ve edebiyat ilişkisi mimarlıkla ilgili dergilerde de dosya konusu olmuş ve farklı bakış açıları taşıyan yazılar bir araya getirilmiştir. Yayın hayatına 1989 yılında başlayan Arredamento Mimarlık Dergisi'nin, 200. sayısının dosya konusu "Mimarlık / Edebiyat" tır. Bu dosya içerisindeki yazıları Funda Uz Sönmez, Hayal Meriç Uğraş, Gürhan Tümer, Levent Şentürk, Beyhan Bolak Hisarlıgil ve Tomris Akın kaleme almıştır.

Kaleme alınan makalelerden biri Funda Uz Sönmez'e aittir ve Sönmez, "Mekânın Yazınsallığı ve Bir Taşkıyla Deneyimi" başlıklı yazısında, Gürhan Tümer'in kitaplarıyla ilk karşılaşmasının kendisinde yarattığı heyecandan bahsetmiştir. Yazının devamında ise Taşkıyla'da yaşadığı mimarlık ve edebiyat arası ilişkiye dair bir deneyimi anlatır: Bu çalışmada öğrencilerden, okul içerisinde tanıdıkları bir mekânı seçerek o mekânın adını söylemeden, orada hissettiklerini yazmaları istenmiştir. Daha sonra da yazılar rastgele öğrencilere dağıtılmış ve okuduklarına dayanarak üç boyutlu çalışmalar yapmaları istenmiştir. Son aşamada ise metni yazan ve maketi yapan öğrencilerin birbirleriyle ortaya çıkan verileri tartıştığı söylenmiştir. Böyle bir çalışmanın, duyguların, sırasıyla önce yazıya sonra düşünceye ve son olarak görsele dönüştürülmesi itibarıyla bu tez çalışması için de önemli olduğu düşünülmektedir.

Hayal Meriç Uğraş ise ilgili makalesinde "Erken Türk Romanında Fiziksel Çevre" başlıklı yazısını kaleme almış, dönemlerine göre romanlardan ve kısaca

özelliklerinden bahsetmiştir. Bir yandan da bu romanlarda mekânların kendilerine nasıl yer edindiklerinden ve hangi anlamlara geldiklerinden bahsetmiştir.

Yazarlardan biri de Gürhan Tümer'dir. Gürhan Tümer, derginin bu sayısındaki yazısında mimarlık öğrencisi olduğu yıllardan, bu süreçte edebiyattan da kopamadığından bahseder. Hatta bu durumu kendi tabiriyle '*rahatsız eden birliktelik*' olarak tanımlamıştır. Fakat daha sonra mimarlığa dair çalışmalarında edebiyatı kullanabilmiş ve bulduğu bu yolu yine kendi tabiriyle '*rahatlatan çözüm*' olarak adlandırmıştır.

Mimarlık ile edebiyat ilişkisi Pelin Melisa Somer tarafından 2015 yılında hazırlanan "Metinden Görsele Mimaride Ekfrasis" adlı doktora tezinde ele alınmış ve Dante'nin İlahi Komedya'sının mimar Giuseppe Terragni tarafından bir mimari projeye dönüştürüldüğü Danteum incelenmiştir. Ekfrasis ya da ekphrasis; kimi kaynaklarda "gerçek ya da hayali bir nesnenin, genişletilmiş ve detaylandırılmış edebi tanımlaması" (URL 4) olarak açıklanır. Edebi eserdeki bir mekânın, mimari bir mekâna dönüştürülmesi veya mevcut bir mimari mekânın ya da yapının edebi bir yazınsal anlatım ile yeniden yazı üzerinde inşa edilmesi, ekfrasis kavramına örnek olarak gösterilebilir.

Kelimelerden ve cümlelerden oluşmuş yazılı bir ürün olan, şiirin veya bir eserin içerdiği anlamlar, benzetmeler, duygular ile mimari proje dönüştürülebilmüş olması ve örneğin, İlahi Komedya'yı bilen biri tarafından bu projeye bakıldığında şiirdeki imge, anlatım veya duyguların projede bulunabiliyor olması; mimarlık ve edebiyatın birbirinden beslenebildiğini göstermektedir.

2.2. Kent İmgesinin Okunması Üzerine Yapılan Çalışmalar

Kent imgesinin okunması açısından yapılmış en önemli çalışmalardan biri, aynı zamanda bu araştırmanın yönteminin temelini oluşturan Kevin Lynch tarafından 1960 yılında yazılmış olan Kent İmgesi (The Image of the City) kitabıdır. Bu kitapta Lynch, kendi adını verdiği yöntemini de detaylı olarak anlatmıştır.

Bir edebiyat ürününün, mimarlıkta bir değerlendirme aracı olarak kullanmasına ilişkin yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır. Didem Ertuğrul Aksamaoğlu'nun 2003 yılında yazdığı “Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara kenti mekânsal dönüşümlerinin Ankara Romanı üzerinden değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezidir. Tezin en temel iki kaynağı, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde mekânsal boyutta batılılaşma hareketlerine örnek olabilecek en önemli kentlerden biri olan Ankara ve aynı döneme denk gelen Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Ankara” romanıdır. Tezin amacı ise roman üzerinden Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara'da yaşanan değişim, dönüşüm ve gelişmelerin incelenmesi ve romandaki yansımalarının ortaya konulmasıdır.

Kent kimliğinin araştırılması üzerine yapılmış lisansüstü çalışmalarından biri de Kadriye (Deniz) Topçu'ya aittir (2004). Kimlik araştırılması konusunda Konya örneğini içeren çalışmada amaç; Konya kentinin geçmişteki ve günümüzdeki kimlik öğelerini ortaya koymak, bu kimlik oluşumundaki olumlu-olumsuz yönleri ortaya çıkarmak ve buna öneriler getirmektir. Bu amaç doğrultusunda yöntem; geniş kapsamlı bir literatür araştırması, fotoğraflar ve haritalar yardımıyla görsel analiz, anket çalışması ve değerlendirme şeklinde şekillendirilmiştir.

Türkocağı Mahallesi ve çevre semtlerinin farklı bir konuda ele alınmasına örnek olarak ise Anvar Abdolahadı Moghaddam'ın “Adana ili, Seyhan ilçesi, Sarıyakup kentsel sit alanının dokusal ve yapısal analizi” isimli yüksek lisans tezi gösterilebilir (2013). Bu çalışma, Sarıyakup Kentsel Sit Alanı'nın tarihi dokusunu ortaya koymayı ve geçmişten bugüne değişimini vurgulamayı amaçlamaktadır. Çalışmada yöntem olarak eski ve yeni haritaların karşılaştırılması, kat yükseklikleri ve kat kullanım analizleri yapılması ve Conzen tarafından geliştirilen morfolojik analiz yöntemi kullanılmıştır.

İmgeler üzerinden kent okumalarının yapıldığı çalışmalara örnek olarak Semra Özgüler Yılmaz'ın “İmgeler Üzerinden Kent Okuması Divanyolu Caddesi Örneği” isimli yüksek lisans tezi (2013) gösterilebilir. Divanyolu Caddesi'nin imgelerinin tarihi bağlantılar içerisinde yeniden tanımlanması ve okunması

amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Kevin Lynch'in imgeler üzerinden analiz yöntemi kullanılmış, fotoğraflar, haritalar ve perspektif çizimleri de bu yöntem için temel materyalleri oluşturmuştur.

Yazılan bu tez çalışmasının ise; gerek çalışma alanının belirlenmesinde gerçek kişiler tarafından yaşanmış ve kaleme alınmış edebi bir üründen yola çıkmasıyla, gerekse de seçilen alanların kentsel imge ve hafızasının araştırılmasının yapılmasıyla özgün olduğu düşünülmektedir.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Bu tez çalışmasının başlangıcında ve belirli aşamalarında konuyla ilgili literatür taraması yapılmış ve bunun sonucunda ulaşılmış olan kitaplar, tezler ve makalelerden yararlanılmıştır.

Bir diğer materyal ise giriş bölümünde seçimi ve içeriği hakkında detaylı bilgi verilmiş olan Muzaffer İzgü'nün Zıkkımın Kökü kitabıdır. Bu kitapta Türkocağı Mahallesi ve çevresinde geçen kısmın anlatıldığı yıllar 1940lı ve 1950li yıllardır. Dolayısıyla konuyla ilgili seçilmiş olan anket gruplarının kriteri de bu özelliğe dayanmaktadır. Zıkkımın Kökü kitabından alınan bilgileri tamamlayacak nitelikteki ikincil kaynak kitaplar ise Muzaffer İzgü'nün kendi çocukluğunu anlattığı seri olan ve 6 kitaptan oluşan Ben Çocukken serisidir. Serinin ikinci kitabı olan Bandocu Çocuk ve beşinci kitabı olan Ben Cumhuriyet Bayramı'nda Doğdum kitapları, Zıkkımın Kökü kitabında anlatılan olaylar hakkında daha detaylı bilgiler veren kısa öykülerden oluşmaktadır.

Anket grubu, çalışma alanı içerisindeki dört mahalle ile bu yıllara en yakın olabilecek zamanlarda ilişkisi bulunmuş insanlardan oluşmaktadır. Anket gruplarının fikir, düşünce ve görüşlerinin alınabilmesi için ise anket formları kullanılmıştır.

3.1.1. Anket Formlarının Hazırlanması

Anket formları oluşturulmadan önce geçmişte kent imgeleri üzerine yapılmış çalışmalar araştırılarak geçmişe yönelik anket formları incelenmiştir. Sonrasında, incelenmiş bu anket formlarından yola çıkılarak (Erkan ve Yenen, 2010) bu çalışmanın kendine özgü konusuna uygun olarak yeni bir anket formu oluşturulmuştur.

Anket formları üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım kişisel bilgilerdir ve burada yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi bilgiler alınmaktadır. İkinci kısım ise

çalışma alanı ile ilişkisidir. Burada, soru sorulan kişinin şu anda ve geçmişte nerede oturduğu, bu araştırmanın çalışma alanlarından hangileriyle nasıl bir ilişkisi olduğu gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Üçüncü kısım ise kenti tanıma kısmıdır. Burada kişiler mahalleleriyle ilgili sorulara cevap vermektedirler. Bu sorular aynı zamanda Lynch'in (1960) yollar, referans noktaları, bölgeler, sınırlar ve odak noktaları gibi toplamda beş ayrı kent bileşenlerini tespit edebilmeye yönelik sorulardır. Bu bölüm içerisinde bulunan "Mahallenizde buluşma noktanız sizce neresidir?" sorusu odak noktasını belirlemeye yönelikken, "Mahallenizde akla ilk gelen yer neresidir?" ve "Yaşadığınız yeri bilmeyen, yabancı birine adres tarif edecek olsanız, mahallenizde nerelere göre tarif edersiniz?" sorusu referans noktasını belirlemeye, "Mahallenizden Küçük Saat'e son kez gidecek olsanız nasıl bir güzergâh izlerdiniz?" sorusu ve akabinde gün içerisinde tercih ettikleri yolların hangileri olduğunun sorulması yolları belirlemeye, "Mahalleniz sizce nerede başlar ve nerede biter?" sorusu kenarlar/sınırları belirlemeye yöneliktir. Bölgelerin belirlenmesi taban haritası üzerinden çizdirilmiş olup bu çalışmanın Metot bölümünde detaylı anlatılmıştır.

Bu kısmın son sorusunda ise kişilere, geçmişi ve şimdiyi düşünerek birini seçmeleri için sıfat çiftleri verilmektedir (EK1). Sıfat çiftleri, birbiriyle çok benzer sıfatların seçilmesi ve bütünde tanımsız kalmasının önüne geçilmesi amacıyla bireysel olarak oluşturulmamış, onun yerine Küller ve Sorte'nin önerdiği sıfatlar arasından seçilmiştir (Polatoğlu, 2012). Bu sayede her birinin bütünde neyi işaret ettiği belirlenebilmiştir.

3.2. Metot

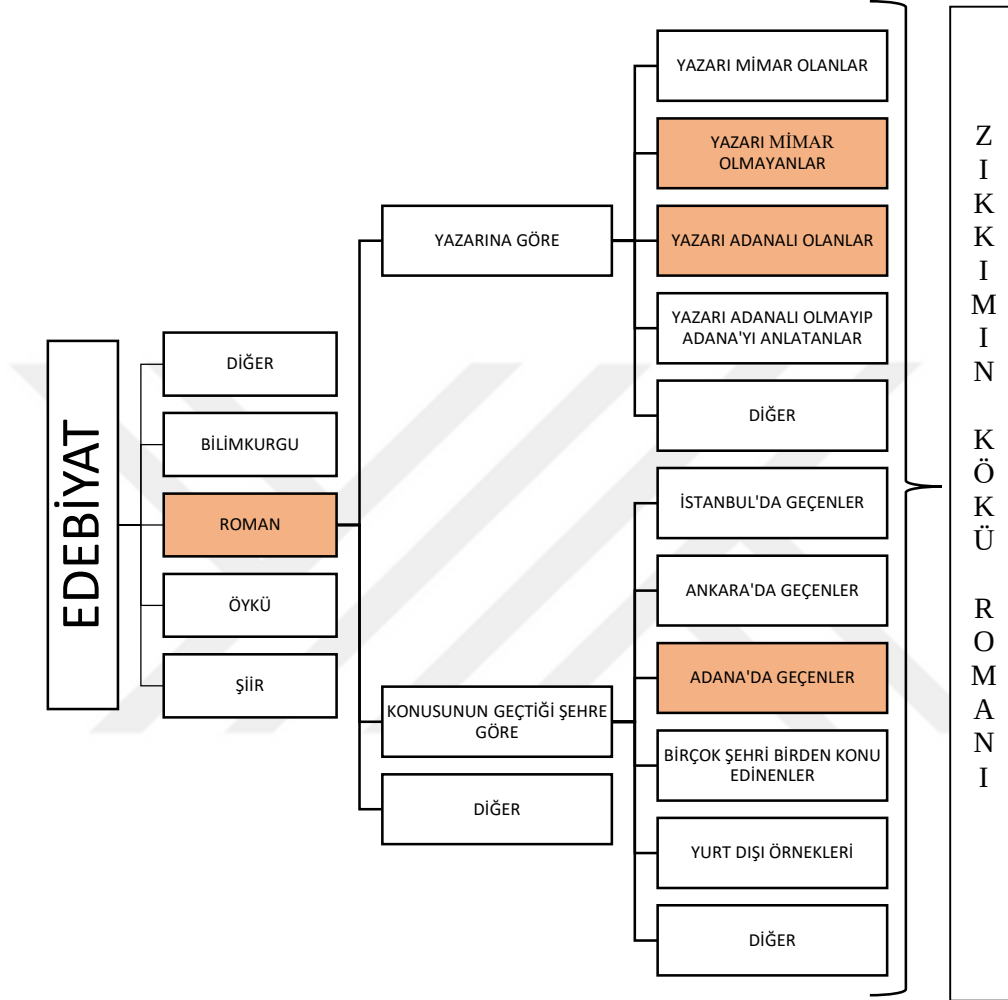
Yapılan bu çalışmaya dair, elde edilmiş önceki çalışmalar ve tezin ilerleyişinde kullanılmış olan makaleler, kitaplar, yüksek lisans ve doktora tezleri gibi yazılı kaynaklara literatür taramasıyla ulaşılmıştır.

Araştırmanın ana materyallerinden biri olan Zıkkımın Kökü kitabına ulaşılmasında literatür taraması, karar verilmesi konusunda ise kitabın türü, içeriği, gerçeğe yakınlığı, yazarının kim olduğu gibi kriterler kullanılmıştır. Bu seçim kısmında, Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Bedri Aydoğan'ın ve Prof. Dr. Mustafa Apaydın'ın fikirlerine başvurulmuştur.

Kitabın seçiminde ilk kriter otobiyografi değeri taşıyan bir roman olmasıdır; çünkü bilimkurgu vb. gibi diğer türlerle ve mevcut durumlarla kıyaslandığında gerçeğe en yakın şekliyle yazılmış olan tür romandır. Sonrasında ise yazarın kimliği ve anlatımı önemli olmuştur. Bu çalışma, mimarlık bölümü kapsamında yapıldığından dolayı yazarının mimar olup olmaması karar verilmesi gereken bir konu olmuştur. Karar ise, mimar olmayan bir yazarın seçilmesi yönünde olmuştur. Bunun nedeni de bölgenin, mimar gözüyle değil, bir edebiyatçı gözüyle yazılmış olmasının istenmesidir.

Çalışmada kullanılan kitabın seçim aşamaları Çizelge 3.1.'de açıklanmıştır.

Çizelge 3.1. Zıkkımın Kökü romanının seçiminde izlenen yol

Zıkkımın Kökü kitabı belirlendikten sonra kitaptaki bölgeye dair bilgilere ulaşabilmek için kitabın içerik analizi yapılmıştır. Bu analiz kapsamında öncelikle kitabın ilk sayfasından itibaren, ana karakter Muzo'nun gözünden kent imgeleri araştırılacağı için anlatımlarda geçen tüm mekânlar, imgeler ve isimler tek tek listelenmiştir. Daha sonra elde edilen yer isimlerinin kitabın bölgeyle ilgili kısmında kaçar kez geçtiği ve ne şekilde kitapta bahsedildiği tespit edilmiştir (Çizelge 3.2.).

Çizelge 3.2. Romanda tespit edilen imgelerin kitapta kullanılma sıklığı

Çizelge 3.2.’de bahsi geçen mekanların haricinde, kitapta Memleket Hastanesi ve Yağ Cami gibi yapılardan da bahsedilmektedir. 19. yüzyıl sonlarına doğru, Taş Köprü’nün doğu yakasında bulunan, Adana’nın Karşıyaka bölgesinde bir Gureba Hastanesi açılması planlanmış ve 1891 yılında da bu hastane hizmete girmiştir. Hastanenin adı belgelere Memleket Hastanesi olarak kaydedilmiştir (Yurtsever, 2017). Zıkkımın Kökü kitabında, Muzo’nun annesi Havva Hanım hastalanınca Memleket Hastanesi’ne kaldırılır. Ertesi gün babaları Muzo ile erkek kardeşi Sefa’yı annelerini ziyarete götürür. Havva Hanım burada bir hafta kaldıktan sonra iyileşip evine döner. Kitapta bu konuyla ilgili anlatılan kısım ise Muzo ile abisinin annesini ziyarete gittiği kısımdır. *Memleket Hastanesi* şeklinde kitapta hastaneden bahsedilmektedir; fakat Muzo, hastaneye dair anlatımlarında Taş Köprü’yü kullanmıştır.

Kitapta geçen kısım şöyledir:

“Taş Köprü’den geçerken hastaneye baktım. Orada benim anam vardı. Geceleri üstümüzü örten, su istediğimiz zamanlar su tasını uzatan anam.. Kim bilir

o da ne mutluydu şimdi. Çift güvercinlerini görmüştü. Belki de şimdi yanındaki hastalara bizleri anlatıyordu.

-Benim oğlanlarım çok akıllı, diyordu.

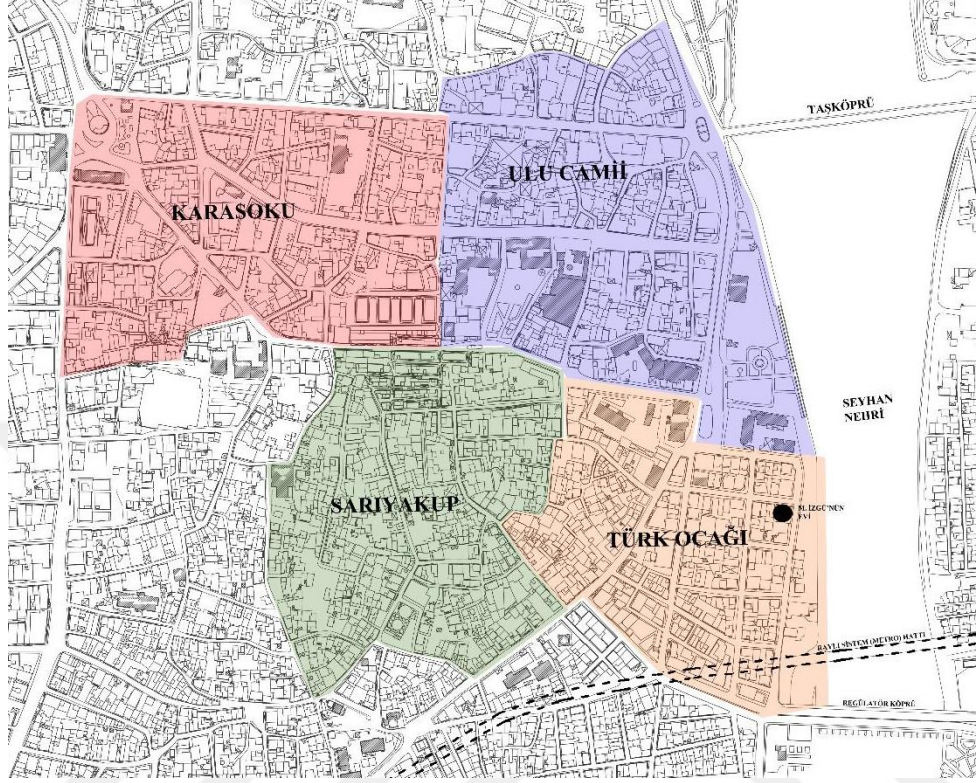
Taş Köprü'yi geçince babam avcumuza birer bozukluk koydu.” (İzgü, 1997, s.63-64)

Taş Köprü, zaten çalışma alanına dâhil edildiği için Memleket Hastanesi'nin olduğu Karşıyaka bölgesi bu araştırmanın çalışma alanına alınmamıştır.

Yağ Cami ismi ise kitapta bir kez ve “*Çuvalı boşalttığım gibi, tekrar abimin olduğu yere koşmaya başladım, Yağ Cami'nin oraya...*” şeklinde geçmektedir (İzgü, 1997, s.66).

Yağ Cami Külliyesi, Pîrî Paşa tarafından camii, medrese ve imaret şeklinde kurulmuş; fakat külliye içerisindeki binalar farklı tarihlerde inşa edilmiştir (Ramazanoğlu, 2012). Belgelerde Cami-i Atik, Cami-i Köhne ve Eski Cami adıyla anılsa da önünde yağ pazarı kurulması dolayısıyla Yağ Cami adını almıştır (Altay, 1965). Yağ Cami, konum olarak Karasoku Mahallesi ile Ali Dede Mahallesi'nin güneydoğuda kesiştiği noktada, Ali Münif Yeğenağa Caddesi üzerinde ve Ali Dede mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın çalışma alanı kapsamına, Muzo'nun kitabın geri kalanında bahsi geçen Küçük Saat Meydanı ile ilişkisi göz önünde bulundurularak Karasoku Mahallesi dâhil edilmiş, Ali Dede Mahallesi dâhil edilmemiştir.

İkinci aşamada, tespit edilen noktalar bölgenin haritasında işaretlendikten sonra, yine romanda geçen anlatımların ve olayların ışığında bu bölgeler arasında ana karakter, anlatıcı Muzo'nun geçiş güzergâhları belirlenmiştir. Bu güzergâhlar çalışma alanına yeni mahallelerin eklenmesini sağlayarak çalışma alanını genişletmiştir. Böylece çalışma alan sınırları son şeklini şu şekilde almıştır (Şekil 3.1.):

Şekil 3.1. Çalışma alanının sınırlarının bölgesel gösterimi

Tespit edilen bu alanların analizinde Kevin Lynch tarafından geliştirilen (1960) ve kent imgelerinin okunma yöntemi olan Lynch analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılmasındaki neden, Lynch'in kentlerin algılanabilirliği üzerine çalışmış olması ve buna bağlı olarak imgelerin okunabilmesi için kente dair bazı bileşenleri belirli başlıklar altında toplayıp sistematik bir yöntem haline getirmiş olmasıdır (Lynch, 2016). Çünkü bu çalışma bir bölgenin algılanışındaki değişimi ortaya çıkarmak amacı taşımaktadır ve algı psikolojinin en temel ilkelerinden birine göre bir bütün, parçalarının toplamından farklı bir şeyi oluşturmaktadır. Yani öğelerin teker teker ifade ettikleri anlam ve oluşturdıkları etki, bir araya gelişlerindeki ortam ve değişimlerle farklılık gösterebilir (Fischer, 2015). Dolayısıyla Lynch yönteminin kapsamında bulunan kent imgesi ve

bileşenlerinden beşi; yollar, kenarlar/sınırlar, bölgeler, düğüm/odak noktaları ve işaret öğeleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Daha sonra ise kitaptaki ana karakter Muzo için, yani Muzaffer İzgü'nün 1940 ve 1950 yılları arasında geçen dönemi için bu kent imgesi öğeleri saptanmaya çalışılmıştır. Aynı bileşenler bu kez o bölgeyle ilişkisi olan anket grupları üzerinde de tespit edilmeye çalışılarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmanın yapılabilmesi için anket gruplarının bölgeleri nasıl algıladıklarının anlaşılması gerekmektedir.

Algı tespitinde ise bilişsel haritalardan yararlanılmıştır. Bilişsel haritalar insanların çevrelerini ve bulundukları bölgeleri nasıl algıladıklarına dair yapılan zihinsel çalışmalardır. Bu araştırma tekniğinde anket gruplarındaki bireylerin zihinlerindeki ifade edebilmesi iki farklı şekilde yapılabilir. Bunlar: serbest el tekniği ya da taban haritalara ek tekniğidir (Polatoğlu, 2012). Serbest el tekniği, bazı durumlarda bireylerin ifade etmek istediklerini tam olarak anlatamaması ya da kısıtlı görüşme zamanları dolayısıyla tercih edilmemiş, bu çalışmada en verimli teknik olduğu düşünülerek taban haritalara ek yöntemi kullanılmıştır.

Geçmiş ile ilgili çalışmalarda Türkocağı Mahallesi'ne ve ilgili alanlara ait 1938 yılının kadastr haritaları, günümüzdeki durumu hakkında ise 2007 yılına ait güncel haritalar kullanılmıştır. Bu güncel haritalara daha sonra, 2010 yılında kesin olarak hizmet vermeye başlayan Adana raylı sistem hattının izdüşümü bu araştırma yapılırken yazar tarafından işlenmiştir. Sonrasında ise bu haritalar üzerine, kent imgeleri ve bileşenlerinin belirlenmesinde yardımcı olabilecek işaretlemeler yapılmıştır.

Kişilere haritalarla paralel olarak bir de anket formları uygulanmıştır. Alınan cevaplara ek olarak yine aynı anket gruplarına bu kez, anket formlarının son kısmında, anlamsal farklılaşma ölçeğine dayalı hazırlanmış anket soruları sorularak cevapların analizi yapılmıştır.

İnsanların çevrelerindeki uyaranlara karşı verdikleri tepkileri ölçmek için öznel değerlendirme yöntemleri içerisinde en tanınmış ve sıkça kullanılan

yöntemlerden biri olduğu için (Polatoğlu, 2012) bu araştırmanın anket formunda da Anlamsal Farklılaşma Ölçeği kullanılmıştır. Bu değerlendirme yöntemi kapsamında anketin son sorusunda kişilere, geçmişi ve şimdiyi düşünerek birini seçmeleri için 10 adet sıfat çifti verilmiştir. Bu çiftlerden beşi Küller'in oluşturduğu, çevresel tanımlama boyutları başlıklarından; diğer beşi ise Sorte'nin bina tanımları başlıklarından seçilmiştir (Polatoğlu, 2012).

Çevresel tanımlama boyutları başlıkları içinden karmaşıklık, hoşluk, birlik ve orijinallik kategorilerinden; bina tanımları başlıklarından değer, biçim, ölçek ve renklilik kategorilerinden seçim yapılmıştır. Bu başlıklar, araştırmanın çalışma alanına dair en uygun olduğu düşünülenler arasından belirlenmiştir.

Sıfat çiftlerinden alınan cevaplar daha sonra bölgelerin haritaları üzerinde kelime bulutu haritası (word cloud map) şeklinde gösterilmiştir. Bu gösterimde kelimelerin puntoları verildiği sayı miktarına bağlı olarak orantılı ve değişkendir. Ayarlama için, kelime bulutu haritası yapılabilen bir internet sitesi (URL 5) kullanılmıştır. Önce siteye her bir bölgenin haritası yüklenmiş, daha sonra her bir sıfat yazılıp kaç adet söylendiği verisi girilerek harita içerisindeki dağılımları oluşturulmuştur. Çalışmada bu yöntem ile haritaların oluşturulma nedeni, harita üzerindeki kelimelerin bölge insanların konuşma balonları şeklinde hayal edilmesiyle, yapılan anket çalışmasını daha etkili ve yararlı bir şekilde ifade edebilmektir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma konusu kapsamında çalışma alanının Adana olması dolayısıyla öncelikle Adana'nın tanıtılması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle konumu, tarihçesi, önemi, kentsel gelişimi gibi özellikleri incelenen şehrin daha sonra önde gelen isimleri, şehre katkı sağlamış köklü yapılar bırakmış aileleri araştırılmıştır. Bunun nedeni, çalışma alanında birçok yapı ve kentsel kalıntının hâlâ bu ailelerin ve kişilerin adı ile anılıyor olmasıdır. Bölgenin hem somut hem de soyut şekilde anlaşılmasının araştırmanın daha doğru şekilde kavranabilmesi için önemli olduğu düşünülmektedir.

4.1. Adana'nın Konumu ve Genel Bilgileri

Adana, coğrafi tabirlerle ifade edilecek olursa ülkemizin güneyindeki Akdeniz Bölgesi'nde ve 36-38 kuzey enlemleri ile 34-36 doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Doğusunda Osmaniye, kuzeyinde Kayseri, batısında Mersin ve kuzeybatısında Niğde illeri ile komşudur. Güneyinde Akdeniz'e sınırı olan Adana, Seyhan Nehri'nin kıyılarına kurulmuştur.

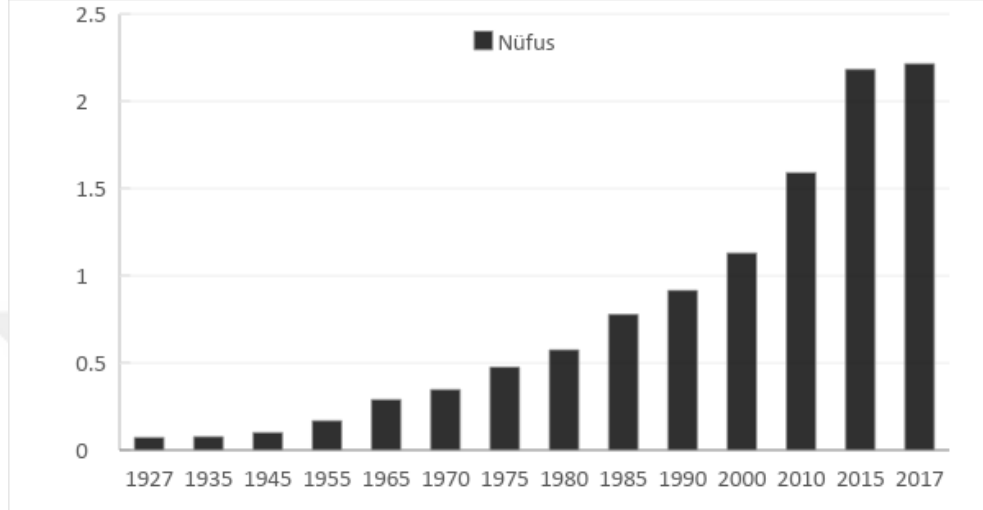
Adana'nın da içerisinde bulunduğu Çukurova bölgesi, yüzyıllarca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla Adana'nın da tarihinin ilkçağlara kadar dayandığını söylemek mümkündür. Bunun nedenleri arasında; nehir kıyısında bulunması, topraklarının oldukça verimli olması ve ikliminin ılımlı olması gibi özellikler vardır. Adana isminin ise bu zengin geçmişe rağmen özel bir durumu vardır ki o da dünyada tarih boyunca 3500 seneden beri adı hiç değişmeden gelen pek az kentlerden biri olmasıdır. Milattan önce 1550 yılında tarih sahnesine Adaniya ismiyle çıkmış olan Adana'nın halen Tepebağ bölgesindeki arkeolojik kazılarında geçmişin izlerine rastlanabilmektedir (Ünal, 2000).

Bu tarihsel çekirdeğin çevresi 1940'lı yıllara kadar tarım arazileriyle çevrelenmiş ve 1940 yılında kentin yayıldığı toplam alan 370 hektarlık bir alana ulaşmıştır. 1930-1940 yılları arasında bu gelişimin Tepebağ'ın kuzey ve kuzeybatısında yoğunlaşmasıyla bu yeni yerleşim bölgesinde planlı bir büyüme zorunluluğu oluşmuştur. Bu amaçla 1939 yılında Prof. Herman Jansen tarafından Reşatbey ve civarını kapsayan ilk imar planı yapılmıştır. Bu planla Adana'nın kuzeye doğru gelişimi başlamış olup yerleşime açılan alan 1940 ve 1965 yılları arasındaki süreçte 370 hektardan 2300 hektara çıkmıştır. Bu artış tahmin edilenden fazla olunca yeni bir imar planına ihtiyaç duyulmuş ve 1966 yılında yeni başlayan imar planı çalışmaları 1969 yılında tamamlanıp yürürlüğe girmiştir. 1969 onaylı imar planında Adana'nın 1985 yılında nüfusunun 1.000.000 olacağı esas alınmış ve 10.300 hektarlık bir alan üzerinde çalışılmıştır. 1985 yılından sonra 1992 ve 1996 yıllarında da yeni imar planları üzerinde çalışılmıştır. Toplamda 1996 yılından 2009'a kadar yaklaşık 850 adet imar planı değişikliği yapılmıştır (Çetinkaya, 2009).

4.1.2. Adana'nın Nüfus Değişimi

Adana; konumu, iklimi ve verimli toprakları dolayısıyla geçmişten günümüze kadar gerek mevsimlik gerekse kalıcı göç almaktadır. Kendi nüfus artışıyla da birlikte düşünüldüğünde Adana'daki nüfus değişimi Çizelge 4.1'de görülebilmektedir.

Çizelge 4.1. Adana'nın Yıllara Göre Nüfus Değişimi (Kaynak: Sönmez, M., 2011. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 57, s.55-69 ve TÜİK Yıllara Göre İl Nüfusları 2000-2017)

Bu çalışmanın temel aldığı Zıkkımın Kökü romanında; 1940'lı yılların Adana'sının anlatıldığı daha önce belirtilmiştir. Dolayısıyla tabloya bu açıdan bakıldığında 1940 yılından günümüze kadar gelen dönemde kentte nüfus oranının en yüksek seviyelere ulaştığı söylenebilir. Bu artışın göç ile desteklendiği de düşünülmürse daha kalabalık bir nüfus daha etkileşimli insan ilişkileri demektir. Bu etkileşimin insanlar üzerinde gerek kültürel gerekse fiziksel etki bıraktığı çıkarımı yapılabilir.

4.1.3. Adana'daki Bazı Yapı ve Caddelere Adı Verilmiş Kişiler ve Aileler

Adana denildiğinde akla gelen pek çok başarılı sanatçı, sporcu, yazar, oyuncu, iş adamı vb. isimler vardır. Bunları hepsinden tek tek bahsedebilmek mümkün değildir. Fakat bu araştırma kapsamında adı geçen ve çalışma alanı içerisinde yapılara, caddelere ismi verilmiş kişi ve ailelere bu bölümde kısaca değinilmiştir. Kişilerin seçimindeki kriter, Zıkkımın Kökü romanında adının geçmesi ve mahalle sakinleriyle yapılan görüşmelerde alınan cevaplarda isimlerinin bulunmasıdır.

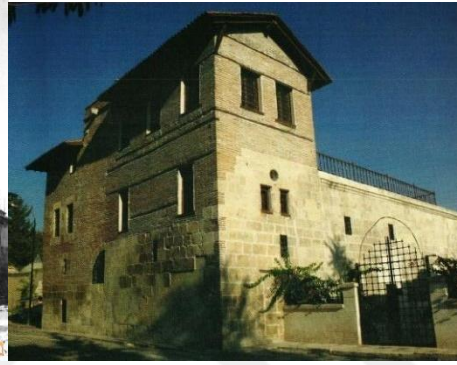
4.1.3.1. Ramazanoğlu Beyliği

Tarihi boyunca yönetimi sıkça el değiştiren Çukurova bölgesinin uzun soluklu yöneticilerinden biri ve bölgenin Türkleşmesinde çok önemli etkileri olan Ramazanoğulları Beyliği M.S. 1350 yılı civarında kurulmuştur. Beyliğin tarihi etkilerinin yanı sıra, bir diğer önemli özelliği de Adana'nın ilk yerleşim merkezi olan Tepebağ ve Taşköprü çevresindeki tarihi eser ve yapıların çoğunun bu dönemden kalmış olmasıdır. (Ramazanoğlu, 2012).

Şekil 4.2.

Şekil 4.2. Ramazanoğlu Camii, Adana, 1952 (Kaynak: eba Arşivi)

Şekil 4.3.

Şekil 4.3. Vakıf Sarayı (Çukurova Üniversitesi Ramazanoğlu Konağı Kültür Merkezi) (Kaynak: Ramazanoğlu, 2012)

Şekil 4.3.'teki Vakıf Sarayı aslında Ramazanoğulları Konağı'nın (Beylik Sarayı'nın) selamlık bölümü olup 2008 yılında restorasyonu tamamlanmıştır (Ramazanoğlu, 2012). Günümüzde Çukurova Üniversitesi'nin halka açık bir kültür merkezi olarak hizmet vermekte olan yapı bu özelliği sayesinde türlü etkinliklere ev sahipliği yapmakta ve bölgeye değer katmaktadır.

4.1.3.2. Abidin Paşa

Abidin Paşa, Arnavutluk ileri gelenlerinden Prevezeli Ahmet Dino Bey'in oğlu olarak 24 Mart 1843'te dünyaya gelmiştir. Altı dil bilen ve batı kültürü ile

yetişen Abidin Paşa, 1880 ile 1885 yılları arasında Adana Valiliği yapmıştır (Çelik, 2001).

Abidin Paşa'nın Adana'ya katkıları içerisinde; Seyhan nehri kıyısındaki Adana Kız Lisesi (Adana İdadisi)'ni kendi çabası ve halkın gayretiyle yaptırması, dar sokakları genişletmesi, 1882 yılında Saat Kulesi'ni yaptırması gibi örnekler sayılabilir. Kendi adını taşıyan Abidin Paşa Caddesi'ni yine kendisi açmıştır (Çelik, 2001).

4.1.3.3. Muhammed Memiş Paşa

Konya'da Arapağazade Süleyman Ağa'nın oğlu olarak dünyaya gelen Memiş Paşa, II. Mahmut döneminde pek çok önemli görevde bulunmuştur. Bunlardan biri de 1242/43 -1825/26 yıllarında yaptığı Adana valiliğidir. 1825 yılında Havutoğlu Mescidi'nin yerine Memişpaşa Cami olarak bilinen kesme taştan bir cami yaptırmıştır (Uz ve Kaya, 2014). Cami halen Sarıyakup Mahallesi'nde bulunmaktadır.

4.1.4. Konusu Adana'da Geçen Romanlar

Zıkkımın Kökü romanı, Adana'da geçen otobiyografik bir roman olma özelliği dolayısıyla gerçek mekân ve kişileri içermektedir. Dolayısıyla Adana'yı bilen ya da gören bir okuyucu bu romanı okuduğunda gözünde pek çok bina canlanabilir ya da aklına pek çok anısı gelebilir. Adana'yı hiç bilmeyen okuyucular içinse kitap içerisinde sıkça adı geçen yapı, yer isimleri ve anlatılan insan ilişkileri merak uyandırabilir. Öyle ki kitabın ana karakteri Muzo'yu sevmiş olan bir okuyucu onun yaşadığı bölgeyi gezmek, kitapta okuduğu duyguları yerinde görebilmek isteyebilir. Onun içindir ki gerçek mekânları içeren kitaplar aslında o bölge için merak uyandırmakta ve oraya değer katmaktadır.

Zıkkımın Kökü romanı bu özelliğe sahip kitaplardan biridir. Konusu Adana'da geçen eserlere birkaç örnek daha verilecek olursa; Orhan Kemal'in

Bereketli Topraklar Üzerinde, Baba Evi, Cemile ve Murtaza kitapları, Yaşar Kemal'in Demirciler Çarşısı Cinayeti kitapları sayılabilir.

4.2. Adana'nın Çalışma Alanı Seçilmiş Mahalleleri

Araştırmanın yapıldığı mahallelerin nasıl belirlendiği ve çalışma alanının sınırlarının nasıl çizildiği materyal ve metot bölümünde detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu mahalleler Adana'nın Seyhan ilçesi sınırları içerisinde, birbirlerine komşu ve ilk yerleşim yerlerinden oldukları için uzun bir geçmişe sahiptirler. Bu araştırma kapsamında, uzun yılları kapsayan bu süreçte çalışma alanındaki dört mahallenin geçmişten günümüze değişen ya da değişmeyen yönleri saptanmış ,mahallelerin eski zamanlarını yaşamış insanların geçmişteki ve günümüzdeki algılayışları sorgulanmıştır.

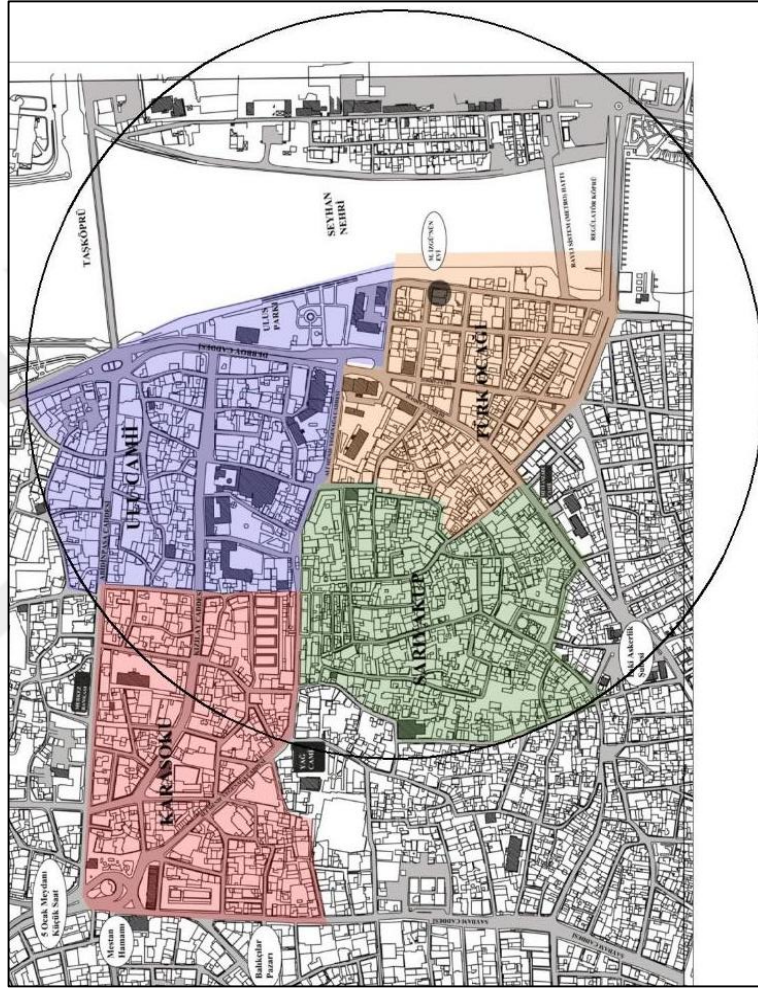
Mahallenin, kullanıcılarına hissettirdiklerinin yanı sıra zihinlerindeki buluşma noktaları, referans noktaları, yolları ve bölgesel ayrışımalarının yıllara göre nasıl değişim gösterdikleri tespit edilmiştir. Bunun için mahallenin geçmişteki sakinlerine ulaşılmış, onlara anket soruları sorulmuştur (EK1).

Muzaffer İzgü, Türkocağı mahallesinde doğduğu ve çıkış noktası burası olduğu için deneklerin Türkocağı mahallesi doğumlu olmalarının çoğunlukta olmasına dikkat edilmiştir. Buna ek olarak Sarıyakup, Karasoku ve Ulucami mahallelerinde doğmuş fakat çocuklukları Türkocağı mahallesi ve civarında geçmiş 50 yaş üzeri kişiler de denek grubuna dâhil edilmiştir.

Zıkkımın Kökü kitabında, bu araştırmanın çalışma alanını kapsayan bölümün başında ana karakter Muzo henüz çocuktur. Ailesinin şartları dolayısıyla çok fazla işte çalışmış dolayısıyla bölgede çok fazla yürümüştür. Fakat bu araştırma kapsamında, bir çocuk için mahalleler arası erişilebilirlik mesafesine standart bir ölçü üzerinden bakılmıştır. Bu da bir çocuğun yürüyebileceği mesafe olan 500 m. yarıçaptır (Aydemir ve Ark, 1999).

Bu açıdan bakıldığında Türkocağı Mahallesi'nde Kısacıkzade Konağı merkezli bu çemberin etki alanı Türkocağı Mahallesi'nin tamamını, Sarıyakup ve

Ulucami mahallelerinin yaklaşık olarak tamamını ve Karasoku Mahallesi'nin doğu kısmının bir bölümünü kaplamaktadır (Şekil 4.4.).

Şekil 4.4. Bir çocuk için erişilebilirlik mesafesine göre Türkocağı Mahallesi

Çalışma, mahallelerin kullanıcılar tarafından geçmişte ve şimdi nasıl algılandıklarını da araştırmaktadır. Bu yüzden, ikinci aşamada her bir mahalle hakkında bilgiler verilmiş, çeşitli konularda geçmiş ve bugüne dair karşılaştırmalar yapılmıştır.

4.2.1. Türkocağı Mahallesi

Türkocağı Mahallesi Adana ili Seyhan ilçesi sınırları içerisinde bulunmakta olup doğusunda Seyhan Nehri'yle, güney ve batısında Sarıyakup Mahallesi'yle, kuzeyinde ise Ulucami Mahallesi ile komşudur.

Adını Erken Cumhuriyet Döneminde Türkocağı binası olarak kullanılan binadan alan Türkocağı Mahallesi, Seyhan Nehri'ne komşu olması dolayısıyla geçmişte sel felaketinden ilk etkilenen yerleşimlerden biri olmuştur. Öyle ki, 14 Aralık 1930'da Adana'nın Cumhuriyet Dönemi'nde yaşadığı ilk sel felaketinde nehir 6 metre derinliğe ulaşmış, Türkocağı Mahallesi ile birlikte Kız Lisesi ve civarı da sular altında kalmıştır. Bu yıldan sonra Adana'da pek çok sel felaketi olmuştur; fakat Türkocağı Mahallesi'nin en çok etkilendiği 1930, 1931, 1936 ve 1948 yıllarına ait sel felaketleridir (Çanak, 2015).

Türkocağı Mahallesi'nde yaşadığı sel felaketini Muzaffer İzgü Zıkkımın Kökü kitabında şöyle anlatmıştır: *“Bizi o gece yarısı yataklarımızdan fırlatan anamın çığlığı oldu: - Kalkın çocuklar, su bastı! Deli gibi fırladık yataklarımızdan. Fırlar fırlamaz ayaklarımızın suya gömülmesi bir oldu. Su, odamızın içinde dönüp duruyordu.*

...

Türkocağı Mahallesinde pek çığlık yok, bizim evden başka... Çünkü tüm diğer evler ikişer katlı ve taş... Daha millet iki gün öncesinden önlemini almış, alt evlerindeki erzaklarını, şunlarını bunlarını yukarı odalara taşımışlar. Bizim evden başka çerden çöpten ev yok ki mahallede (İzgü, 1997, s.73).”

Muzaffer İzgü 1933 yılında doğduğu için hatırlayıp anlattığı sel felaketinin 1940 yılından sonra olan sel felaketi olduğu düşünülmektedir. Şekil 4.5.'te görülen fotoğraf 1936 yılındaki sel felaketinden bir karedir. Fotoğrafta görülen, o dönem Ulus Parkı içerisinde bulunan Türkocağı binasıdır (ABB, 2009).

Şekil 4.5. Türkocağı binası, Adana 1936 sel baskını (Kaynak: ABB, 2009)

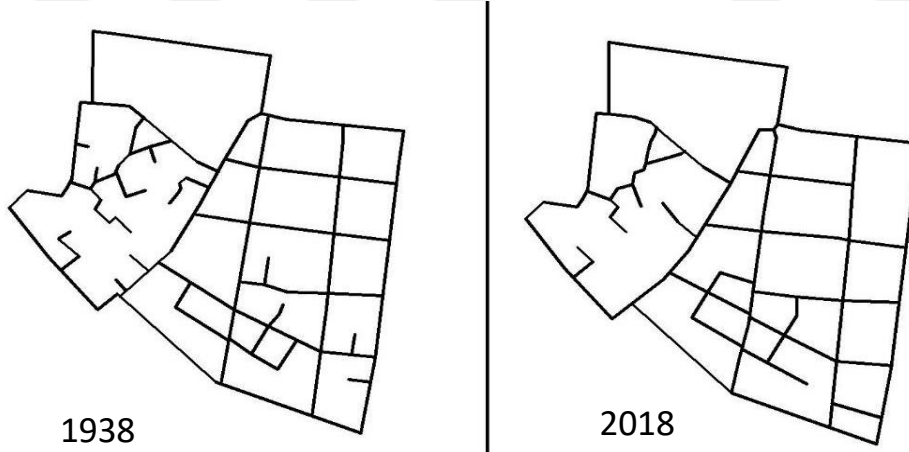
Sık yaşanan sel felaketlerinin ardından önce Türkocağı Mahallesi'nin doğusunda bulunan regülatör köprü kurulmuş, ardından 1956 yılında inşası tamamlanan Seyhan barajı açılarak nehir kontrol altına alınmıştır (Çanak, 2015).

Türkocağı Mahallesi'ndeki kentsel doluluk boşluk kıyaslaması ise 1938 kadastr haritalarıyla güncel haritalar üzerinden yapılmıştır. Güncel halihazır harita 2007 yılına ait olup zaman içindeki değişiklikler bu harita üzerine işlenmiştir. Alanın 1938 ve 2018 yıllarındaki dolu-boş oranı karşılaştırıldığında yapı doluluk oranının arttığı, yapıların aralarındaki mesafelerin azaldığı, sokak kesitinin insan ölçeğinde daha sıkışık bir his yarattığı söylenebilir (Şekil 4.6.).

Şekil 4.6. Türkocağı Mahallesi'nin 1938 ve 2018 yıllarına ait kentsel doluluk-boşluk oranları

Türkocağı Mahallesi'ndeki yolların çıkmaz sokak olup olmaması gibi niteliği de zamanla değişmiş, yol sayılarında da değişiklik gözlenmiştir (Şekil 4.7.) Fakat karşılaştırmada görüldüğü üzere mahallenin sınırlarında değişiklik olmamıştır. Türkocağı Mahallesi'nin güncel durumunda toplam 23 adet sokağı ve caddesi bulunmaktadır (URL 6).

Şekil 4.7. Türkocağı Mahallesi ulaşım ağı 1938 ve 2018 yılı karşılaştırması

1938 kadastro haritalarında sokaklar isimlerle anılırken zaman içerisinde numaralandırılmışlardır. Bu nedenle Zıkkımın Kökü romanında sokaklar hem

isimlerle hem de numaralarla anılmıştır. Sokak ve caddelerin isim anlamında yaşadıkları değişiklikler Çizelge 4.2.'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.2. Türkocağı Mahallesi'nin sokak isimlerinin 1938 ve 2018 yılı karşılaştırması

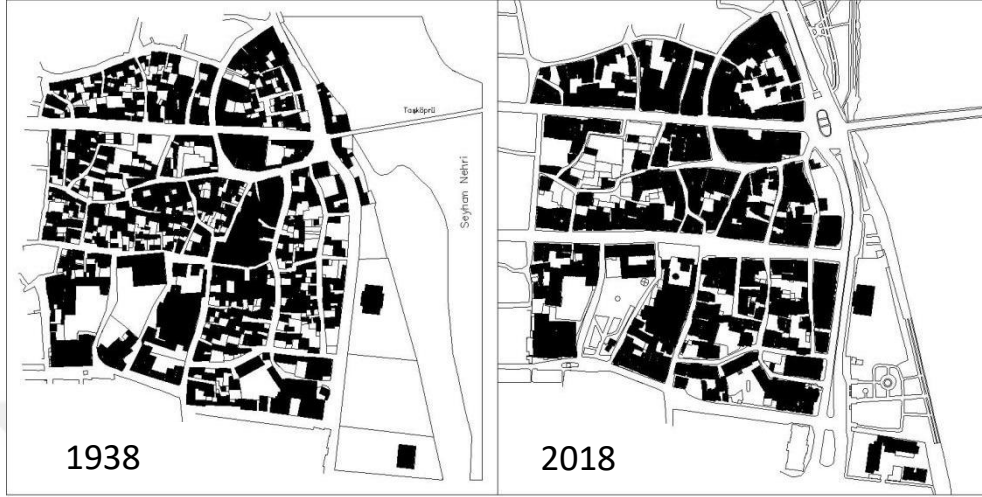
Sokak Numaraları veya İsimleri	
1938	2018
67. sokak	Ali Münif Yeğenağa Caddesi
Hükümet Caddesi	Ulus Caddesi
Birinci Seyhan Geçidi (kuzey), Set Sokağı (doğu)	Manisalı Ali Bey Caddesi
Eski Hükümet Caddesi	Debboy Caddesi
Memiş Paşa Caddesi (kuzey), Sürmeli Zade Sokağı (batı), Bulut Dede Sokağı (güney)	Türkocağı Caddesi
Beşinci Seyhan Geçidi	Regülatör Sokak
Gani Zade Sokağı	24001
Lütfi Sokağı	24002 ve 2404
Mısırlı Sokak	24003
Hacı Paşa Çıkmazı	24005
-	24007
-	24008
-	24009
Dördüncü Seyhan Geçidi	24010 ve 24012
Beşinci Seyhan Geçidi	24011
Seyhan Çıkmazı	24013
Türkocağı Caddesi	24014
-	24015
Üçüncü Seyhan Geçidi	24016
İkinci Seyhan Geçidi	24017
-	24019

4.2.2. Ulucami Mahallesi

Ulucami Mahallesi Adana ili Seyhan ilçesi sınırları içerisinde bulunmakta olup doğusunda Seyhan Nehri ile, batısında Karasoku Mahallesi ile, güneyinde Türkocağı Mahallesi ile ve kuzeyinde ise Kayalıbağ Mahallesi ile komşudur.

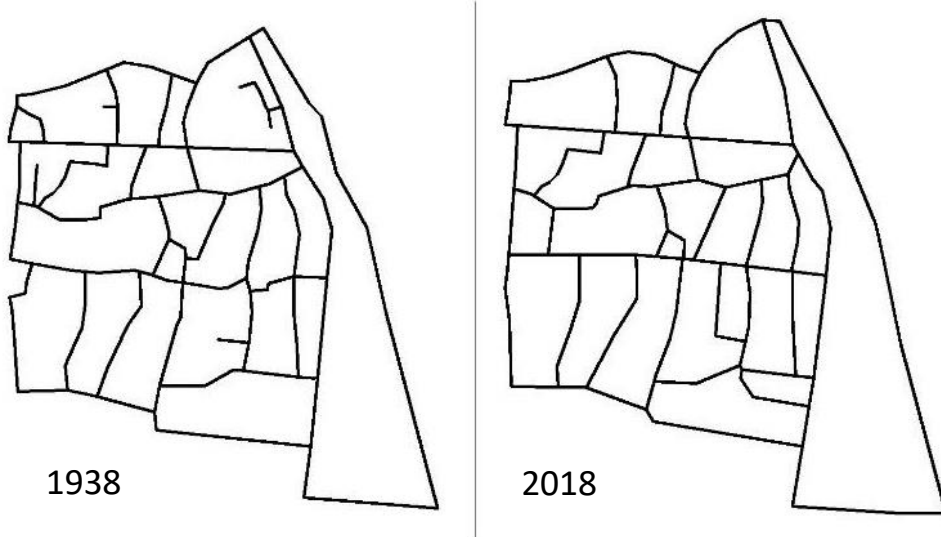
Adını içerisinde bulundurduğu Ulucami'den alan mahallenin, batıda Taş Köprü ile kesiştiği nokta geçmiş haritalarda Kale Kapısı olarak tanımlanmıştır (Saban, 2017). Kale Kapısı'nın yıllar öncesinden orada bulunmuş olması, günümüzdeyse kalıntılarının o civarda bulunuyor olması insanların bölgeyi tanımlamada ve tarif etmede bu tabiri kullanmasını sağlamıştır. Zıkkımın Kökü romanında da bu konuda cümleler bulabilmek mümkündür. Örneğin ev sahiplerinin evine gidişlerini anlatırken “*Kalekapısı semtinde, kocaman bir konağın kapısını çalan babam, bir kez daha ‘ulan boynunuzu iyice kırın ha’ demeyi unutmazdı (İzgü, 1997, s18).*” demiş, bölgeyi tarif ettiği bir kısımda da kale kapısından şu şekilde bahsetmiştir: “*-Atlayım mı kardaş, dedim. -Atla, dedi. Kalekapısı'nda arabadan indim. Abidin Paşa Caddesinden Küçük Saat, oradan Kuruköprü... (İzgü, 1997, s221)*”

Ulucami Mahallesi'nin kentsel doluluk boşluk kıyaslanması, 1938 kadastro haritaları ve güncel hali hazır haritalar üzerinden yapılmıştır. Şekil 4.8.'de görülen karşılaştırmada Ulus Parkı'nın güneyindeki yapı sayısının arttığı, kuzeyinde ise yapı sayısının azalıp yerini peyzaj düzenlemesine bıraktığı söylenebilir. Yine aynı karşılaştırma üzerinden, mahallenin batı kesiminde yapıların küçük ve dağınık formlarının, yerini daha bitişik yapılara bıraktığı söylenebilir (Şekil 4.8.).

Şekil 4.8. Ulucami Mahallesi'nin 1938 ve 2018 yıllarına ait kentsel doluluk- boşluk oranları

Ulucami Mahallesi'nin batı sınırını doğu sınırıyla bağlayan yollar ise zaman içerisinde daha düz bir hata sahip olmuş, çıkmaz sokakların sayısı azalmıştır (Şekil 4.9.). Ulucami Mahallesi'nin güncel durumunda toplamda 36 adet sokağı ve caddesi bulunmaktadır (URL 6).

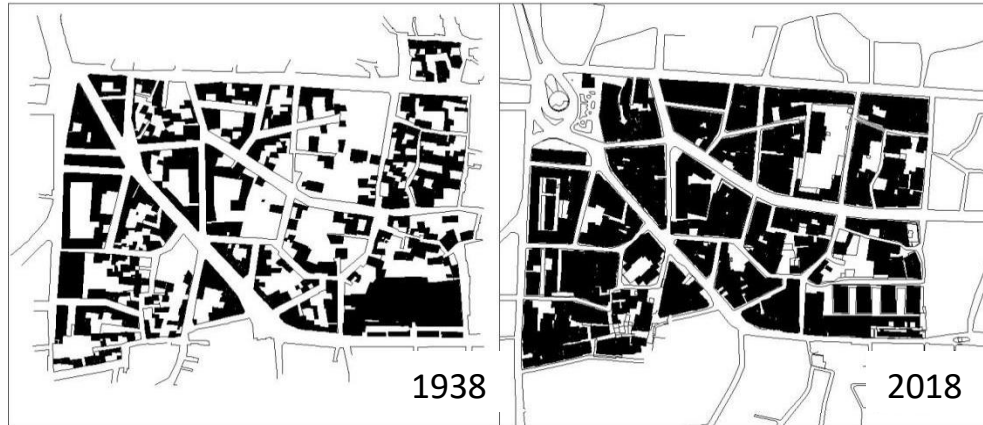
Şekil 4.9. Ulucami Mahallesi ulaşım ağı 1938 ve 2018 yılı karşılaştırması

4.2.3. Karasoku Mahallesi

Günümüzde batı sınırının başlangıcını 5 Ocak Meydanı'ndan alan mahalle, doğusunda Ulucami Mahallesi'yle komşu olup kuzey sınırını Abidinpaşa Caddesi'nden almaktadır. Dolayısıyla kuzeyinde Tepebağ Mahallesi ile, güneyinde ise Alidede Mahallesi ile komşudur.

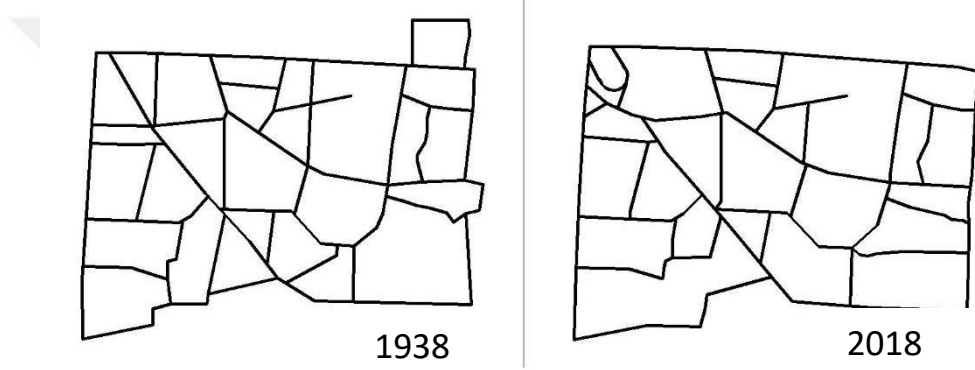
Karasoku Mahallesi'nin Zıkkımın Kökü kitabında ismen adının geçmemesine rağmen çalışma alanına dâhil edilmesinin nedeni, kuzeybatısında 5 Ocak Meydanı'nın var olması ve bu meydanın Küçük Saat ile birebir bağlantısının olmasıdır. Zıkkımın Kökü romanında Küçük Saat adını güzergâh tariflerinde görebilmek mümkündür: *“Bir parçacık olsun rahatlamıştım ama elim yine de tabakları tutmak istemiyordu. Varsam koşsam diyordum, onu eve girmeden önce yakalasam, söylesem ustanın dediklerini. Acaba hangi yoldan gider? Hangi yoldan gidecek, Küçük Saat, Abidin Paşa Caddesi, Kalekapısı, Taşköprü, Karşıyaka...(İzgi, 1997, s231).”*

Karasoku Mahallesi'nin doluluk boşluk kıyaslamasına bakıldığında ise özellikle mahallenin kuzey ve orta kesiminde yoğunluğun oldukça arttığı gözlenmektedir. Aynı zamanda kuzeybatısındaki kavşak düzenlenmesi ve 5 Ocak Anıtı'nın eklenmesi de orada egemen bir öge oluşturmuştur (Şekil 4.10).

Şekil 4.10. Karasoku Mahallesi'nin 1938 ve 2018 yıllarına ait kentsel doluluk-boşluk oranları

Karasoku Mahallesi'nin ulaşım ağına bakıldığında ise Türkocağı Mahallesi'ne nazaran geçmişte de daha az çıkmaz sokağa sahip olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.11.). Bunda, mahallenin arazi kullanımında Türkocağı Mahallesi'ne nazaran dükkân kullanımının daha fazla olmasının etkisi olduğu söylenebilir. Aynı zamanda, zaman içerisinde mahalle sınırlarının değiştiği ve üst sınırdaki bitiş hattının tamamen Abidin Paşa Caddesi olduğu da gözlemlenmektedir (Şekil 4.11.). Karasoku Mahallesi'nin güncel durumunda toplamda 38 adet sokak ve caddesi vardır (URL 6).

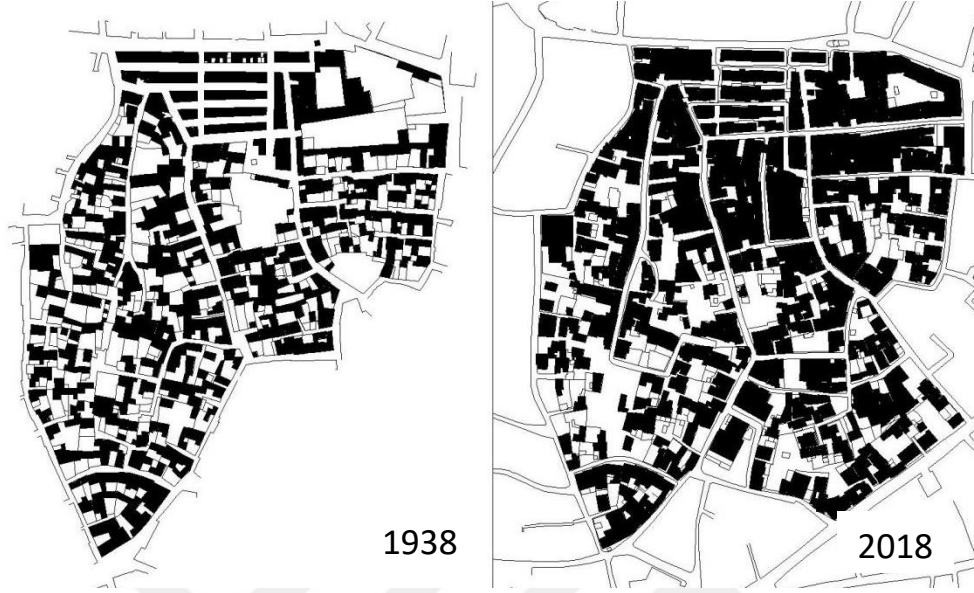

Şekil 4.11. Karasoku Mahallesi ulaşım ağının 1938 ve 2018 yılı karşılaştırması

4.2.4. Sarıyakup Mahallesi

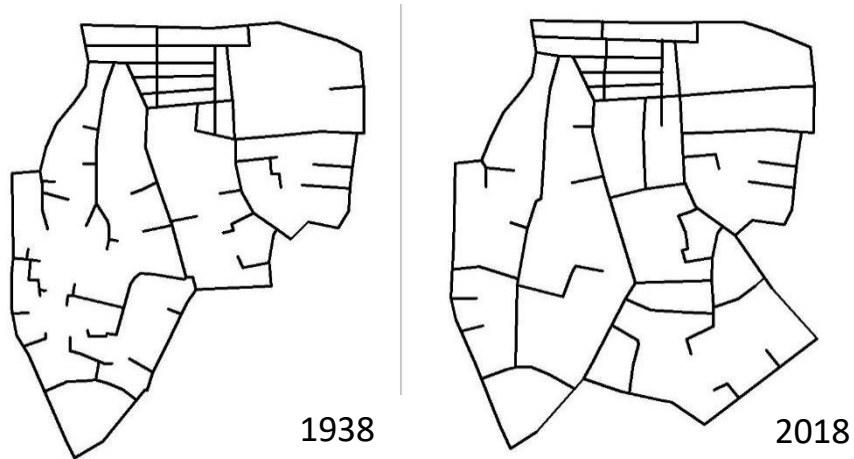
Doğusundaki Türkocağı Mahallesi ile komşu olan Sarıyakup Mahallesi'nin batı sınırında Alidede Mahallesi vardır. Mahallenin kuzey kesiminde Karasoku Mahallesi bulunmakta ve bu kesişim alanında Kapalıçarşı yer almaktadır. Dolayısıyla mahallenin kuzey kısmındaki arazi kullanımı dükkân ve ticaret bölgesi ağırlıklıyken, güney kısmındaki arazi kullanımında konut yoğunluktur.

Mahallenin kentsel doluluk boşluk oranları karşılaştırıldığında; orta ve kuzeydoğu bölgesinde yoğunluk artarken, güneybatı bölgesinde küçük ve dağınık yapıların yerini bitişik yapılara bıraktığı ve o bölgede seyrelme görüldüğü tespit edilmiştir (Şekil 4.12.).

Şekil 4.12. Sarıyakup Mahallesi'nin 1938 ve 2018 yıllarına ait kentsel doluluk-boşluk oranları

Sarıyakup Mahallesi'nin çalışma alanına eklenme sebebi, hem kuzeydoğusunda bulunan Büyük Saat ile ilişkili olması hem de Türkocağı Mahallesi ile arasında yakın ilişki olmasıdır.

Şekil 4.13. Sarıyakup Mahallesi ulaşım ağı 1938 ve 2018 karşılaştırması

Sarıyakup Mahallesi geçmişte, Türkocağı Mahallesi'ne nazaran çok daha uzun ve derin çıkmaz sokaklara sahiptir. Ulaşım ağındaki bu tıkanıklıklar günümüzde minimum düzeye inerek yollar, mahalle içerisinde adacıklar oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Mahallenin sınırları ise güneyde genişlemiş ve Beş Ocak Mahallesi'nin bir kısmı Sarıyakup Mahallesi sınırlarına dâhil edilmiştir (Şekil 4.11.).

Sarıyakup Mahallesi'nin güncel durumunda toplam 47 adet sokak ve caddesi bulunmaktadır (URL 6).

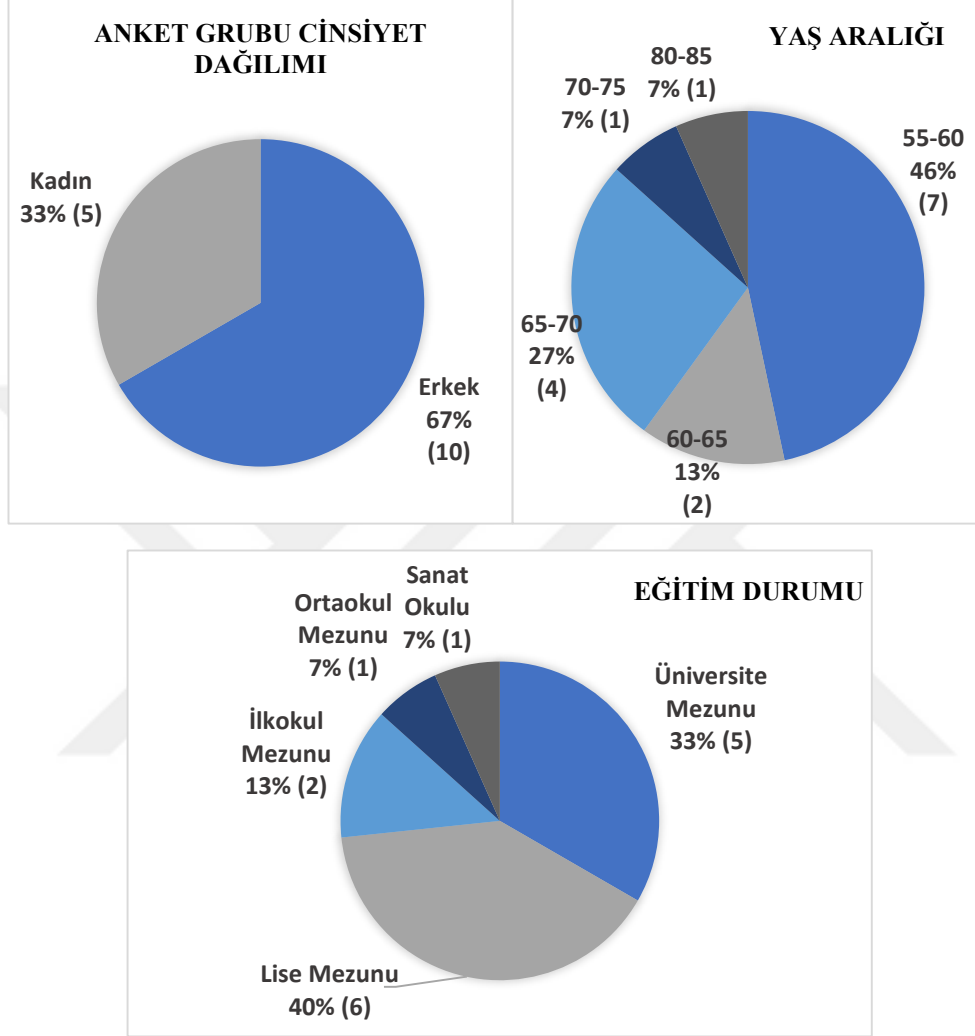
4.3. Anket Grubuna Dair Bilgiler

Anket grubunda sadece mahallelerde doğmuş olma şartı aranmamış, bu mahallelerde bir süre yaşamış ve hâlâ ilişkisi mevcut, burada dükkân sahibi olan ya da buradaki okulların birinde okumuş kişiler de dâhil edilmiştir. Bu bölümde anket grubuna dair sayısal veriler ile inceleme yapılmıştır.

Anket sorularını (EK1) cevaplayan kişi sayısı 5'i kadın 10'u erkek olmak üzere toplam 15'tir. Yaş aralığı bazında bakıldığında 1 kişi 80-85 yaş aralığında, 1 kişi 70-75 yaş aralığında, 4 kişi 65-70 yaş aralığında, 2 kişi 60-65 yaş aralığında, 7 kişi de 55-60 yaş aralığında yer almaktadır. Anket grubuna dair minimum yaş 55 olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeye göre en genç kişi 1963 doğumlu olup 1970'li yılları hatırlayıp cevaplandırabilmektedir.

Soruların cevaplandırılmasında belirleyici görülen bir diğer kriter ise kişinin eğitim durumudur. Anket grubuna bu açıdan yaklaşıldığında 5 kişinin üniversite mezunu, 6 kişinin lise mezunu, 1 kişinin sanat okulu mezunu, 1 kişinin ortaokul mezunu, 2 kişinin de ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Anket grubuna dair bilgilerin sayısal analizi

4.4. Zıkkımın Kökü Romanında Kentsel İmaj Öğeleri

Çalışmanın bu bölümünde Lynch analizine göre kentsel imaj öğelerinin belirlenmesinde yönlendirici etken Zıkkımın Kökü romanı olmuştur. Bunun için öncelikle roman baştan sonra tüm mekân ve isimler tek tek not edilerek okunmuş, daha sonra odak noktası, referans noktası, sınır ve bölgeler gibi kent bileşenleri romandaki anlatım ve paragraflar içerisindeki anlam esas alınarak belirlenmiştir. Yol

bileşeni içinse mekânların tespiti yapılmış ve mekânlar arasındaki geçişler belirlenmeye çalışılmıştır. Geçişlerin kesin hatlar ile belirlenemediği durumlarda geçmiş zamana ait haritalar referans alınarak gerçeğe en yakın muhtemel güzergâhlar belirlenmiştir.

Kent bileşenlerinin ayrı ayrı incelendiği bu bölümün başlıkları altında, belirtilen kent imgelerinin sadece çalışma alanı içerisinde bulunanlarından bahsedilmiştir. Bunun nedeni ise kitabın olay örgüsünün bazı kısımlarda Ceyhan'da bazılarında ise tarlalarda geçmesidir.

4.4.1. Zıkkımın Kökü Romanındaki Odak Noktaları

Zıkkımın Kökü romanına dair odak noktalarının sıralanışı kitap içerisinde baştan sona doğru anlatım sırasına göre yapılmıştır. Her bir öğenin neden odak noktası seçildiği varsa kitaptaki nedenleriyle yok ise mahallelerin geçmiş durumuna dair anılara ve kültüre dayalı araştırmalar ışığında belirtilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan bakıldığında söylenebilecek ilk odak noktası Saathane yani Büyük Saat'tir.

Büyük Saat'in odak noktası olarak düşünülmesinin öncelikli nedeni, o zamanlarda kutlama vb. gibi etkinliklerin Büyük Saat'in civarında yapılmasıdır. Zıkkımın Kökü kitabının girizgâh bölümündeki şu ifadeler bu düşüncelere yardımcı olmaktadır:

“Yıl 1933, aylardan Ekim, günlerden 29; yani ‘Onuncu Yıl’... “On yılda on milyon genç yarattık her yaştan” diye marşların söylendiği Cumhuriyet’in onuncu yıl dönümü... İşte o gece annem tutturmuş da tutturmuş “Fener alayını izleyeceğim” diye.

...

Komşu kadınlardan biriyle çıkmışlar evden, bir yaşındaki abim de annemin kucağında. Fener alayını eve en yakın izleme yeri olsa olsa Saathane'nin orası. Annemle komşu kadın bezirgânların önündeki daracık kaldırıma dizilmişler, insanların arasına sokulmuşlar. Ama nasıl kalabalık iğne atsan yere düşmez. (İzgi, 1997.s.5).”

Burada bahsi geçen kutlamaların önemli bir parçası da o zamanlarda caddelerde kurulan taklardır. Takların önemli günlerde ve zamanlarda bu caddelerde kurulduğu, insanların toplandığı, bando takımlarının ve fener alaylarının şehirde dolaştığı bilinmektedir. Zafer taklarının kurulmasıyla caddelerde insanların toplanması ve bir araya gelmesi sağlanmakta, takların kurulduğu noktalar odak noktası görevi görmektedir.

Bunun haricinde, çalışma alanı içerisinde bulunan bir diğer odak noktasının Abidin Paşa Caddesi olduğunu da yine Muzaffer İzgü'nün kendi hayat hikâyesini anlattığı Ben Çocukken serisinin beşinci kitabı olan Ben Cumhuriyet Bayramı'nda Doğdum kitabında bulabilmek mümkündür:

“Zafer takları, 29 Ekim'den on beş gün önce kurulmaya başlanırdı.

...

Dört tane tak kurulurdu Adana'da. Bize en yakın olanı İnhisarlar Caddesi'nindi (şimdiki adı Tekel). Abidin Paşa Caddesi'nde kurulurdu (İzgü, 2015, s.78).”

Ben Cumhuriyet Bayramı'nda Doğdum kitabındaki bu kısımda Muzaffer İzgü, kendi hatıralarından bahsetmekte olup ilkokul çağındadır. Dolayısıyla 1940'lı yıllara ait olduğu düşünülen bu anılarda yine taklar birleştirici özellikte olup odak noktası işlevi üstlenmektedir (Şekil 4.14.).

Şekil 4.14. Adana Zafer Takı, Abidin Paşa Caddesi (Ahmet Nadir İşisağ arşivi)

Zıkkımın Kökü kitabından yapılan analizlere göre üçüncü odak noktası da yazlık sinemalardır. Muzaffer İzgü, yoksul bir çocukluk geçirdiği için pek çok farklı işte çalışıp para kazanarak ailesine destek olmak istemiştir. Bu işlerden biri de yazlık sinemada gazoz satmaktır:

“Onun için kendime yeni bir iş aramaya başladım. Çok geçmeden buldum da böyle bir işi. ... Bir açık hava sinemasında gazoz satacaktım.

...

Hemen giriştik işe. Seyit bana gündüz işinin ne olduğunu öğretti:

-Önce sandalyeler şu yana yığılacak, sonra her taraf süpürülüp sulanacak, sonra sandalyeler bir bir dizilecek! Biz bu işi yapmak için öğleden sonraları saat ikide işe başladık. O, derecenin 55-60'a çıktığı zamanlar... Sandalye sayısı beş yüz müydü altı yüz müydü bilmiyorum, paylaşmıştık Seyit'le yarısı senin yarısı benim diye (İzgü, 1997, s.97)."

Zıkkımın Kökü kitabında yazlık sinemalarla ilgili kısmında yazlık sinemanın adına dair herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Fakat devamında İzgü burada oynayan filmlerden bahsetmektedir:

"...

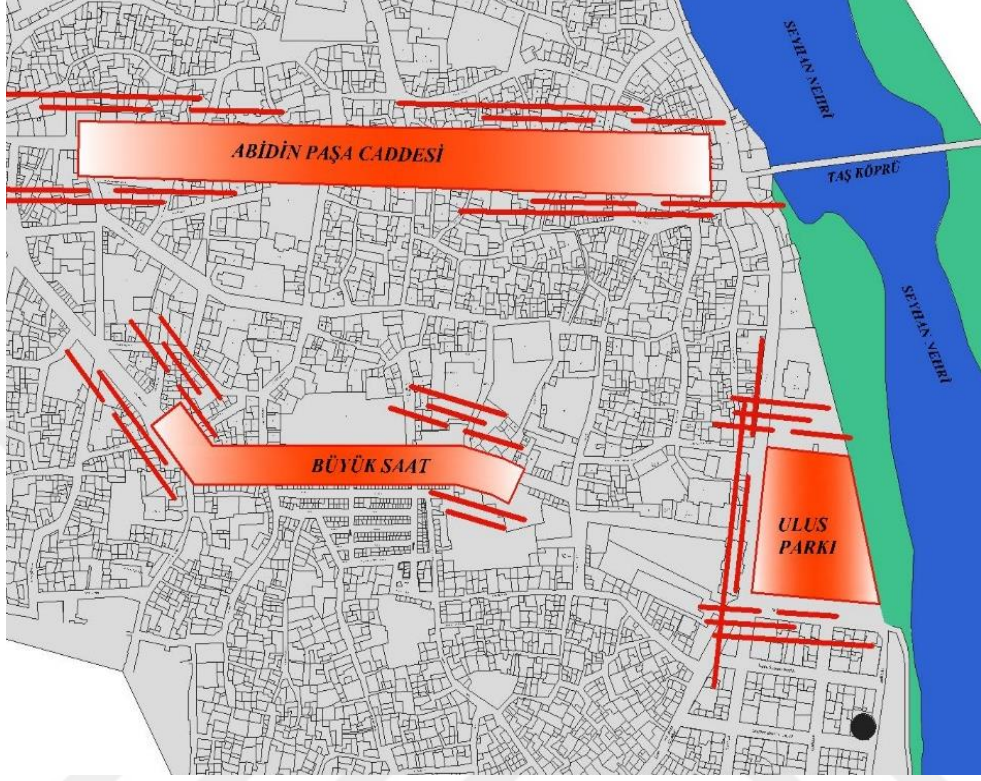
İçlerinden yemek getireni bile oluyordu. Bir yandan biber dolması ye, bir yandan Yanık Kaval'ı, Dertli Pınar'ı izle, az buz ufak eğlence sayılmazdı hani sazlara barlara gidemeyen yoksullar için... (İzgü, 1997, s.98)"

Aynı filmlerden, Bandocu Çocuk kitabının 'Açıkhava Sineması' bölümünde bahsettiğini görebilmek mümkündür. Tek bir farkla. Bu kez Muzaffer İzgü sinemanın adını ve yerini de vermektedir:

"Açıkhava sineması hemen mahallemizin ucundaydı. Çoğu zaman film başlamadan önce çaldığı plaklar bizim evden duyulurdu.

Ünal Sineması'nın önüne geldik, bizden başka kimse yoktu afiş tahtasının altında. Kocaman uçan bir kaval. Onun altında Yanık Kaval yazısı. Onun altında da filmde oynayanların adları (İzgü, 2011, s.47)"

Muzaffer İzgü'nün kastettiği sinemanın Ünal Sineması olduğu böylece anlaşılmıştır. Yazlık Ünal Sineması'nın Ulus Parkı civarında olduğu bilgisi mahallenin eski sakinlerinden alınmış olup seslerin İzgü'lerin evine geldiği bilgisiyle birbirini tamamlamaktadır. Böylece odak noktasına dair üç nokta Zıkkımın Kökü romanından çıkarılabilmektedir. Bunlar: Saathane, Abidin Paşa Caddesi ve yazlık sinemalardır (Şekil 4.15.) (EK4).

Şekil 4.15. Zıkkımın Kökü romanındaki odak noktalarının harita üzerinde gösterimi

Yazın bir getirisi olan yazlık sinemalara her mahalleden insanın katıldığı göz önüne alındığında yazlık sinema alanlarının insanların bir araya geldiği, etkileşim içerisine girdiği en önemli kamusal alanlardan biri olduğu söylenebilir.

Adana'ya Kar Yağmış kitabında Behçet Çelik o günleri şöyle anlatır:

“... Adana sıcak memleket. Yakın zamana dek yazlık sinemalar sıcak yaz gecelerinin tek eğlencesiydi. Yazarlar bu sinemalarda geçirdikleri zamanların farklı yanlarını özlemle anıyorlar. ... Klimalı büyük alışveriş merkezleri Adana'nın yaz sıcağından kaçamayanların yeni serinleme mekânları. Alışveriş kültürüyle büyüyor Adanalı çocuklar artık! (Çelik, 2016, s.12)”

Buraya kadar anlatılan odak noktaları özel bir adı olan (Abidin Paşa Caddesi, Ünal Sineması gibi) yerlerdir. Bunun haricinde kitap içerisinde diğer birleştirici öge de sokaklardır. Fakat burada kastedilen sokak belirli bir sokak olmayıp tüm sokaklar

kastedildiği için bu noktasal değil genel bir odak noktası ögesidir. Bunun belirlenmesi yine kitap içerisinde, sokaklardan bahsedilen paragrafların anlamı ışığında olmuştur. Örneğin şu paragrafları okuyan bir okurun gözünde mahallede buluşup oynayan çocuklar canlanacaktır:

“Zaten hemen ilk akşamdan yatmıştı millet. Hiçbir pencerede ışık yoktu. Ama bizim mahallemiz böyle miydi ya? Cıvı cıvı kaynardı şimdi. Sokakta koşuşan çocuklar, pencerelerden gelen müzik sesleri... (İzgü, 1997, s.122)”

4.4.2. Zıkkımın Kökü Romanındaki Referans Noktaları

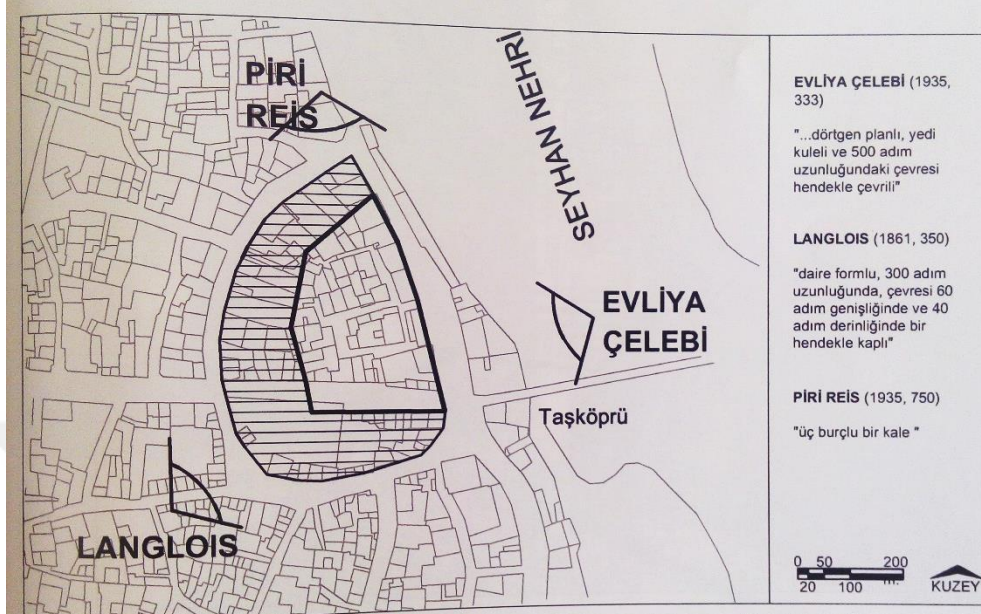
Zıkkımın Kökü romanında Muzaffer İzgü’nün anılarını anlatırken konumunu tayin edecek şekilde belirttiği yerler, adres tarif ederken kendisine dayanak aldığı noktalar bu kitabın referans noktalarıdır. Dolayısıyla bu noktaların tespit edilmesi aynı zamanda romandaki referans noktalarının tespit edilmesi anlamına gelmektedir.

Referans noktalarının bu bölümde sıralanışı da yine kitabın anlatımındaki sıralama esas alınarak ilk sayfadan sona doğru okunma sırasında yapılmıştır. Bu açıdan bakıldığında ilk referans noktası Kalekapısı’dır. Kalekapısı tabiri Zıkkımın Kökü romanında dört kez geçmekte olup (Çizelge 3.2.) referans olarak kullanıldığı örneklerden biri de şöyledir:

“Kalekapısı semtinde, kocaman bir konağın kapısını çalan babam, bir kez daha ‘ulan boynunuzu iyice kırın ha’ demeyi unutmazdı (İzgü, 1997, s.18).”

Kalekapısı kavramı ise çalışma alanının geçmişine dayanmaktadır. Adana Kalesi’ne dair ulaşılabilen en eski kayıt M.S. 625 yılına ait olup (Saban, 2017) sonraki tarihlere dair Adana Kalesi hakkında çeşitli haritalara, gravürlere ve resimlere ulaşılmaktadır.

Kale’nin İçkale sınır ve kalıntıları ise Taş Köprü’nün batı ayağı ile Ulu Cami Mahallesi’nin kesiştiği noktada bulunmaktadır. Dolayısıyla Kalekapısı semti ile kastedilen bölge Ulu Cami Mahallesi’nin kuzey bölümüne denk gelmektedir (Şekil.4.16.).

Şekil 4.16. Adana Kalesi'nin İçkale Sınırı ve Kalıntıları (Saban, 2017, s.39)

İkinci referans noktası ise, Ulu Cami'dir. Ulu Cami'nin kitabın kimi kısımlarında yer belirtmek amacıyla kullanıldığı da görülmektedir:

"... Adam, başını bir kez daha sallayıp gitti. Koştum gittim anama, daha sokaktan bağırdım avluya girmeden:

-Anaa benim de balonum var.

-Hani nerde?

-Ulu Cami'nin ordaki ağacın tepesinde (İzgü, 1997, s.37)"

Bazen bir ağacın, bazen de bir çeşmenin yeri hep Ulu Cami'den bahsedilerek tayin edilmektedir:

"... Patlak kavunu da elime verdiler, pisliktir diyerekten. Ulu Cami'nin oraya gittim, oradaki çeşmenin yanına... Elimi yüzümü yıkadım, kavunu yıkadım ve başladım ağlamaya (İzgü, 199, s.41)."

Üçüncü referans noktası ise İstikamet Eczanesi'dir. İstikamet Eczanesi geçmişte kent kullanıcılarının adres tabirlerinde sıkça adı geçen bir yerdir. Anket grubu içerisinde 58 yaşındaki bir mahalle sakiniyle yapılan görüşme esnasında da

adı geçmiş ve Büyük Saat'ten ırmak yönüne giderken solda, Lüks Otel'in karşısında olduğu öğrenilmiştir (Şekil 4.17.).

Şekil 4.17. İstikamet Eczanesi'ne ait bir fotoğraf (Kaynak: AEFG- Gülüş Arsoy arşivi)

İstikamet Eczanesi'nin Zıkkımın Kökü romanına dâhil oluşu, Muzo'nun kavun çalmaya kalkışmasıyla gerçekleşmektedir:

“Çaldım... Yo yo balon değil, kavun çaldım. O yıl, birinci sınıftan ikinci sınıfa geçtiğim yaz çaldım.

Ah ah, boyuma uygun kavun çalsaydım ya, şöyle iki kiloluk, çok çok iki buçuk kiloluk. İstikamet Eczanesi'nin az ilerisindeki manav dükkanının önüne kavun sergisi açmıştı. Ne kavunlar, ballı kavunlar, şekerli kavunlar, ikinci dilimini zor yiyeceğiniz Çumra kavunları (İzgü, 1997, s.38).”

Sonrasında Muzo yakalanmış ve karakola götürülmüştür. Götürüldüğü karakolu ise *“... Hükümet Konağı'nın hemen arkasındaki Merkez Karakolu'na geldik (İzgü, 1997, s.38).”* şeklinde belirtmiştir.

Dördüncü referans noktası Saathane'dir. Saathane yani Büyük Saat'in, Zıkkımın Kökü kitabında altı kez geçtiği (Çizelge 3.2.) ve adres tarifinde de kullanıldığı görülmüştür. Örneğin, mektubunu taşıyıp karşılığında para aldığı Hamide Abla, Muzo'ya mektubu götüreceği yeri Saathane üzerinden tarif etmektedir:

"-Bak sana bir mektup verecem, bu mektubu Saathane'yi biliyon mu?

-Biliyorum.

-İşte orada bir dükkân var, kocaman kumaşçı dükkânı. İşte bu mektubu o dükkândaki gıvırcık saçlı oğlana verecen. Yaparsın değil mi? (İzgü, 1997, s.44)."

Beşinci referans noktası olarak, daha önce hakkında detaylı bilgi verilen Yağ Cami gösterilebilir. Yağ Cami'nin çalışma alanı içerisinde olmamasına rağmen referans noktası olarak gösterilmesinin nedeni Karasoku ve Sarıyakup Mahalleleri'nin kesişim noktasında bulunup ikisiyle de yakın ilişki içinde olmasıdır. Yağ Cami, roman içerisinde adres tarif etmek amacıyla kullanılmıştır:

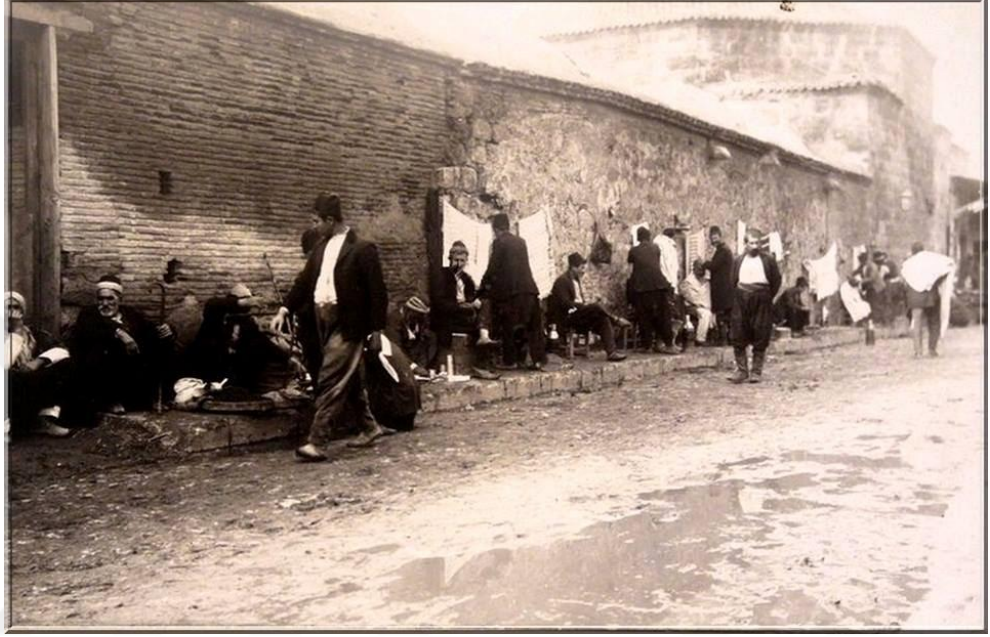
"Çuvalı boşalttığım gibi, tekrar abimin olduğu yere koşmaya başladım, Yağ Camii'nin oraya. (İzgü, 1997, s.66)"

Altıncı referans noktası olarak Mestan Hamamı söylenebilir. Mestan ya da Mestanzade Hamamı, günümüzde Saydam Caddesi ile Pazarlar Caddesi'nin kesiştiği noktada bulunmakta olup Kocavezir Mahallesi'nin sınırlarındadır. Çalışma alanı içerisinde olmamasına rağmen referans noktasına dâhil edilmesinin nedeni, Karasoku Mahallesi'ne sınırının olması ve Karasoku Mahallesi'nin kuzeydoğusunda bulunan 5 Ocak Anıtı'nın önündeki Küçük Saat ile de birebir ilişki içerisinde bulunmasıdır. Zıkkımın Kökü romanında da Mestan Hamamı'nın önünden bahsedilmektedir:

"Karpuzlarımızı çuvallardan çıkardık. Mestan Hamamının yanındaki kaldırıma sıra sıra dizdik. Üzerlerine de çakıyla ederlerini kazıdık, Allah olmayana da versin, geçtik malımızın başına oturduk, artık bağırabiliriz malımızın başında:

-Haydi taze karpuz, kan kırmızı karpuz!.. (İzgü, 1997, s.104)"

Mestan Hamamı'nın önünde satıcıların olması fikri günümüzde olmasa da geçmişe dair fotoğraflarda görülebilmektedir (Şekil 4.18.).

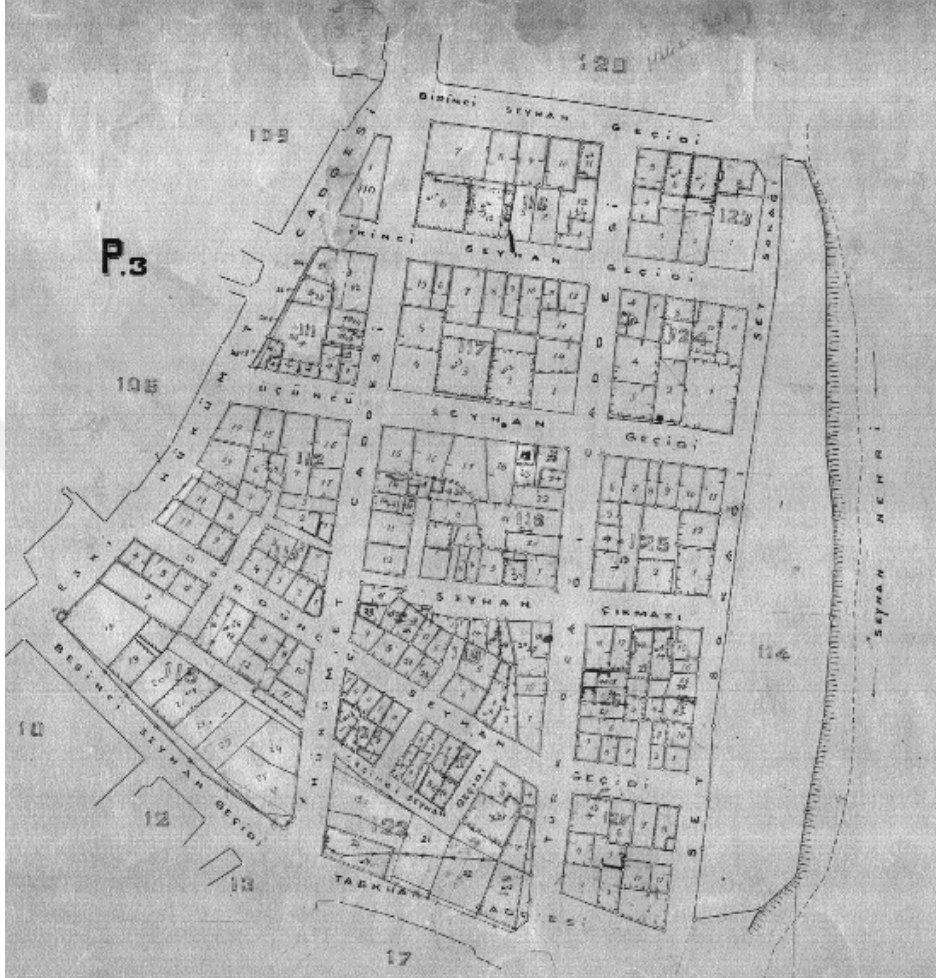

Şekil 4.18. Mestan Hamamı önünden geçmişe ait bir kare (Kaynak: AEFG arşivi)

Kitap içerisindeki diğer bir referans yapısı ise Hükümet Konağı'dır. Hükümet Konağından, kitap içerisinde bir kez, çalışma içerisinde daha önce bahsedildiği gibi Merkez Karakolu'nu tarif ederken kullanılmıştır. Bu nedenle Hükümet Konağı da referans yapısı olarak alınmıştır.

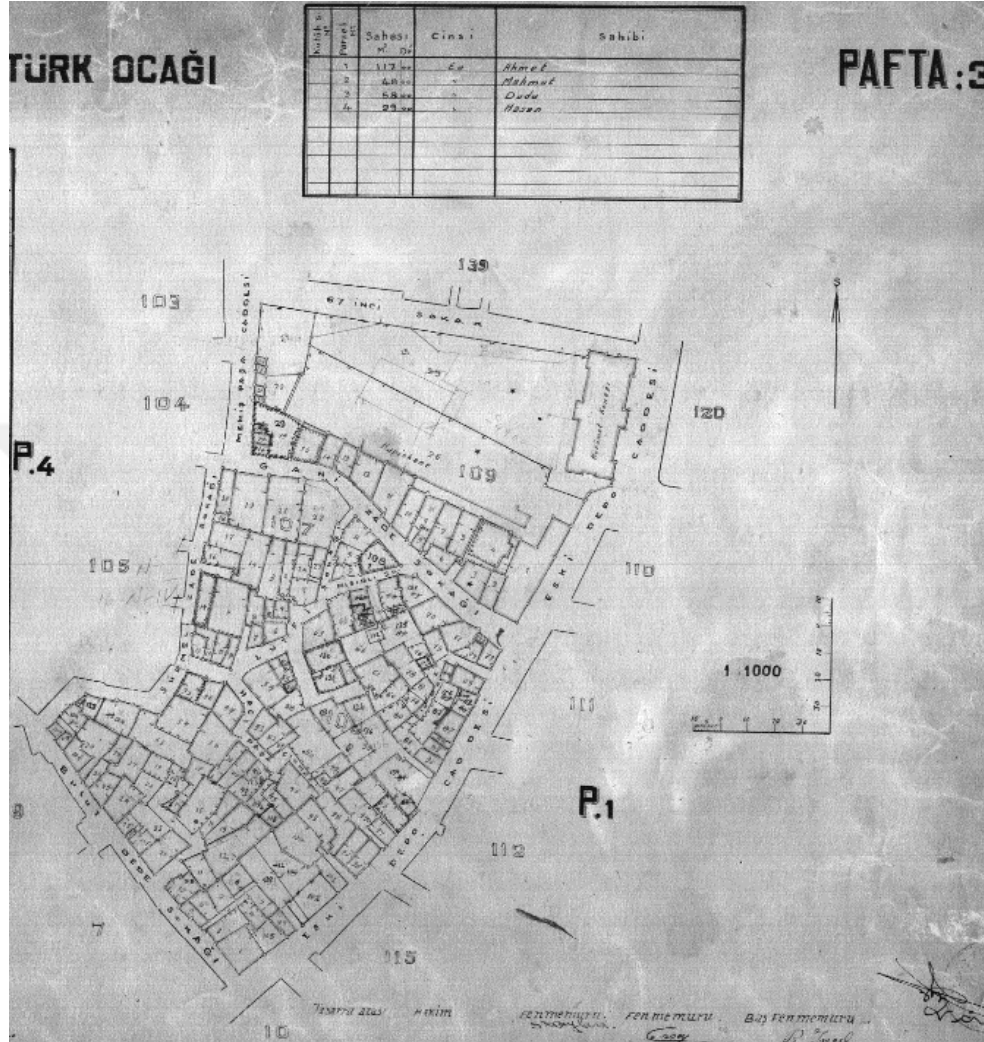
4.4.3. Zıkkımın Kökü Romanındaki Yollar

Roman içerisinde yolların belirlenişi, varsa açıkça belirtilen güzergâhların kullanılmasıyla yoksa da bahsedilen yerler arasındaki olası geçişlerin düşünülmesiyle yapılmıştır. Bu belirleme için bölgeye dair eski haritalar ve hava fotoğrafları incelenmiştir (Şekil 4.19.).

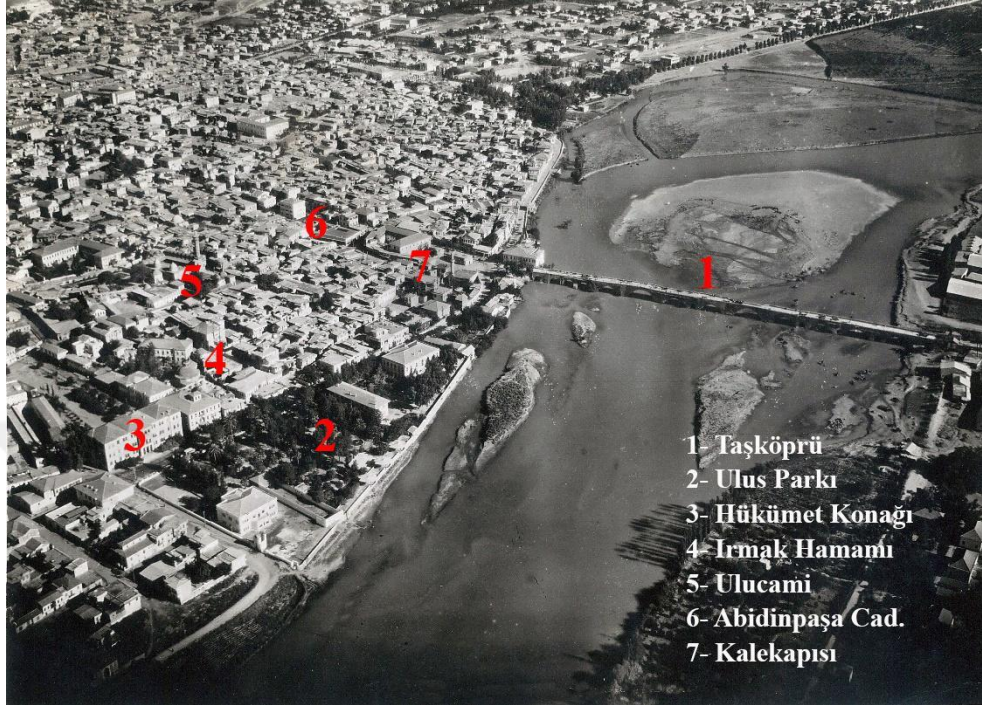
Şekil 4.19. Türkocağı Mahallesi'nin 1938 yılı haritası (Kadastro arşivi)

Şekil 4.19.'da görülen harita Türkocağı mahallesinin (haritada görülen adıyla) Eski Hükümet Caddesi doğusunda kalan bölgesinin 1938 yılına ait kadastro haritasıdır. Bu harita, 1933 doğumlu Muzaffer İzgü'nün çocukluk zamanının geçtiği yılları yansıtmaları ve mahallenin durumunun zihinde canlandırılmasında yardımcı açısından önemlidir.

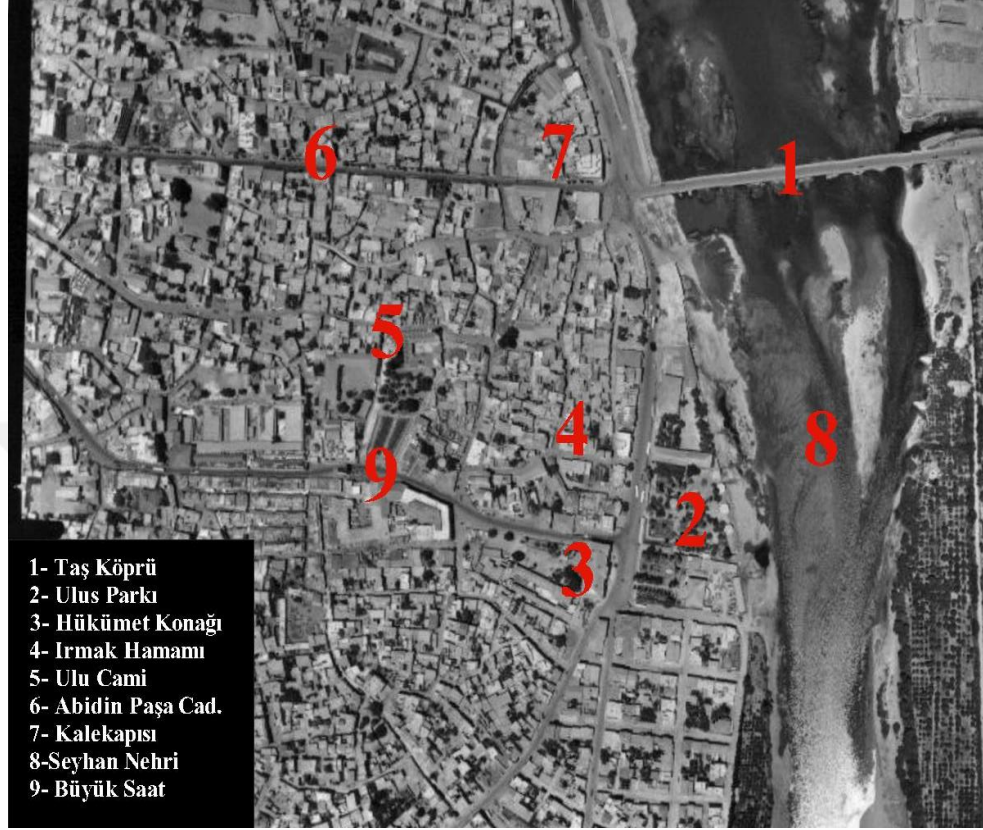
Şekil 4.20. Türkocağı Mahallesi'nin 1938 yılı haritası-2 (Kadastro arşivi)

Şekil 4.20.'de görülen harita Türkocağı Mahallesi'nin kuzeyde Hükümet Konağı ile başlayan, batısında kalan kısımdır. Burası 1938 yılı kadastro haritasında başka bir pafta üzerinde gösterilmiştir.

Şekil 4.21. Adana'nın 1950'li yıllara ait bir hava fotoğrafı (ABTÜKDDB arşivi)

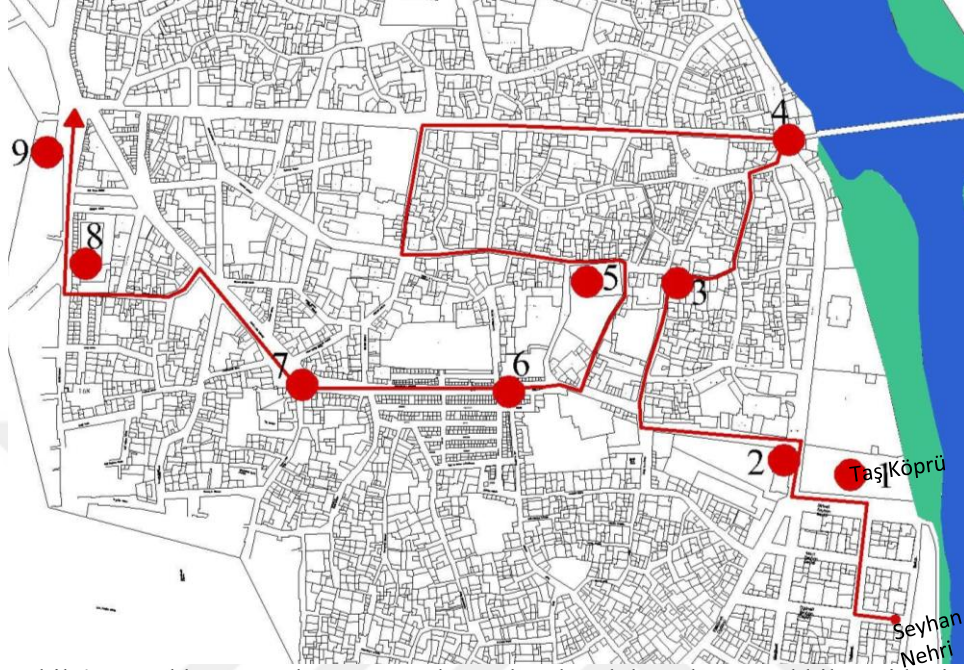
Şekil 4.21.'deki Seyhan Nehri üzerinden çekilmiş hava fotoğrafında Türkocağı Mahallesi'nin kuzey kesiminin bir kısmını, Ulus Parkı'nı, Hükümet Konağı'nı, Taş Köprü'yü ve kuzeye doğru diğer alanları görebilmek mümkündür.

Şekil 4.22. Çalışma alanının 1961 yılına ait hava fotoğrafı (Duygu Saban arşivi)
(yazar tarafından düzenlenmiştir)

Şekil 4.22’de görülen 1961 yılına ait hava fotoğrafında 1950’li yıllara ait hava fotoğrafına nazaran (Şekil 4.21.) Türkocağı ve Sarıyakup Mahallesi’ne dair çok daha geniş bir alan görülebilmektedir.

Zıkkımın Kökü romanındaki yollar belirlenirken Muzo’nun, bu çalışmanın anket sorusu olan “Mahallenizden Küçük Saat’e son kez gidecek olsanız nasıl bir güzergâh izlerdiniz?” sorusuna nasıl cevap vereceği düşünülmüştür. “Eğer bu soruyu Muzo cevaplasaydı nasıl cevap verirdi?”nin varsayımı yapılmıştır. Sonrasında ise roman içerisinde en çok bahsettiği mekânlar ve anlattığı anılar belirlenmiştir. Bu belirleme sonucunda çalışma alanı içerisinde 9 adet nokta belirlenmiş ve güncel harita üzerine işlenmiştir (Şekil 4.23.).

Şekil 4.23. Zıkkımın Kökü romanından yola çıkarak hazırlanan yol bileşeni haritası

Hazırlanan yol haritasında (Şekil 4.23.) belirlenen bu 9 adet nokta arasında Muzo’nun evinden Küçük Saat’e gidiş güzergâhı çizilmiştir. Bu güzergâhta Muzaffer İzgü’nün görmek isteyeceği 9 noktanın hepsinin görülmesi esas alınmıştır.

1 numaralı nokta Ulus Parkı’nı sembolize etmek amaçlıdır. Ulus Parkı’ndan roman içerisinde pek çok kez bahsedilmiştir. Bunlardan biri, ilk balon heyecanını yaşadığı andır. Muzo, baloncunun peşine takılmış, parası olmadığı için alamadığı kırmızı balonunu takip etmiştir. Ulu Cami’de baloncunun balonlarını ağaçtan kurtaran Muzo’nun kırmızı balonu ise ağaçta kalmıştır:

“O Pazar baloncuyu Ulus Parkı’nın orada görünce, kuş gibi uçtum anamın yanına.

-Ana ana para, dedim, balon alacağım.

Anam:

-Yok, dedi.

...

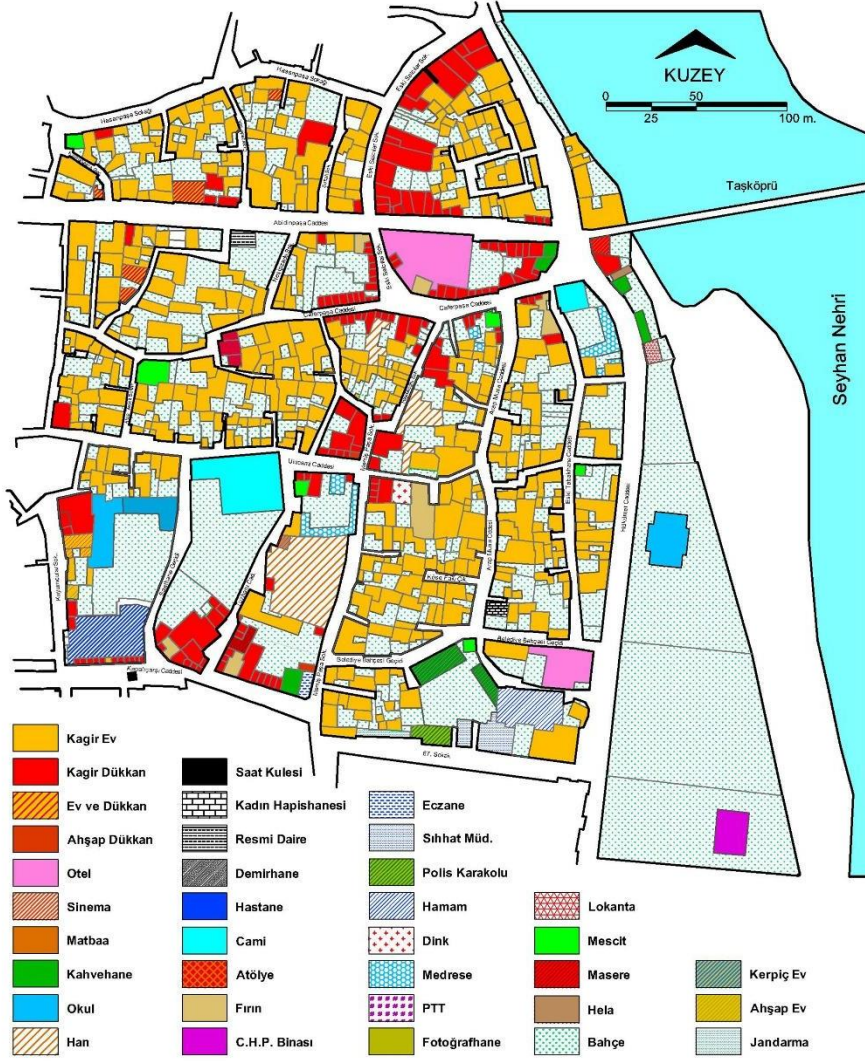
Ulu Cami'nin köşesine geldik. Balonum yine önde, baloncuda (İzgü, 1997, s.34). ”

Gazoz satıp para kazandığı yazlık sinemanın Ulus Parkı yakınında olduğundan daha önce bahsedilmiştir. Bütün bunların ışığında Muzo'nun Ulus Parkı önünden geçmek isteyeceği öngörülmüştür. İkinci noktaysa Hükümet Konağı'dır. Hükümet Konağı tariflerde de Muzaffer İzgü'nün sıkça kullandığı bir yapıdır. Dahası, Muzo'nun kavun çaldığı manavda yakalanıp getirildiği yer yine Hükümet Konağı'nın arkasındaki karakoldur. Bu nedenle Ulus Parkı'ndan Ulu Cami'ye gidişte Hükümet Konağı'nın önünden geçmek isteyeceği öngörülmüştür.

Üçüncü noktada bulunan yer ise 1938 yılına ait arazi kullanımı haritasında dink olarak kullanılan yerdir (Şekil 4.24.). Dinge, yani başka bir deyişle değirmene gitmek Muzo için, arabaya bineceği için başlı başına bir heyecandır:

“Gerçekten o günü yemek pişmezdi bizim evde. Sonradan kuruyan buğdayları tekrar çuvallara doldurur, dingin yolunu tutardık. Bir kez daha ayaklarımız yerden kesildiği için dink yolu da ayrı bir mutluluktu.

Nedense babam gelmezdi dinge. Bu kadın işiymiş... Gerçekten dinkte salt kadınlar olurdu. Artık dinkçide bir fors, bir fiyaka, sanırsınız vapur yönetiyor (İzgü,1997,s.25). ”

Şekil 4.24. Ulucami Mahallesi'nin 1938 yılına ait arazi kullanımı (Kaynak: Saban, 2017)

Başka bir dink de Sarıyakup Mahallesi'nin 1938 yılı haritasının arazi kullanımında görülmektedir fakat roman içerisinde dingin yanında bir kalaycının olduğundan bahsedilmektedir ve sadece Ulucami Mahallesi'ndeki dinkin etrafında dükkânlar vardır. Sarıyakup Mahallesi'ndeki dink ve çevresi tamamen konutlarla

çevrelenmiştir. Bu nedenle dinkin Ulucami Mahallesi'nde olduğuna kanaat getirilmiştir.

4 numaralı bölge Taş Köprü ve Kalekapısı'nı temsilen seçilmiştir. Roman içerisinde pek çok kez rastlanılabilecek olan bu iki nokta Muzo için her açıdan önemlidir. Şeker sattığı ve kendisine kızıp şekerlerini yere atan adamla kavgası Kalekapısı'nda olmuş, annesi hastaneye yattığında yolunu Taş Köprü üzerinden gözlemiş, sevdiği kız Raziye'nin evine Taş Köprü üzerinden gitmiştir (İzgu, 1997). Buradan 5 numaralı yer olan Ulu Cami'ye geçiş için Abidin Paşa Caddesi'nin bir kısmı bilerek yürütülmüştür. Abidin Paşa Caddesi, diğer tüm anıların yanı sıra bandocu olma hayalleri kurduğu caddedir. Buradan ara sokaklara girmeden en düz sokaktan tekrar Kızılay Caddesi'ne indirilmiş ve 5 numaradaki Ulu Cami'ye getirilmiştir. Ulu Cami'nin Muzo için önemi ise daha önce anlatılmıştır.

6 numarada ise Büyük Saat ve Kapalıçarşı işaretlenmiştir. Büyük Saat'in roman içerisindeki yeri ve önemi oldukça büyüktür. Bunun yanı sıra Kapalıçarşı'daki kalaycıların seslerinin anket grubu için de önemi bilinmektedir. Muzo Büyük Saat önünde fener alayını beklemiş, herhangi bir tamir malzemesi için çarşının yolunu tutmuştur. Dolayısıyla buraları görmek isteyeceği varsayılarak güzergâh buradan çizilmiştir.

Büyük Saat'ten Küçük Saat'e doğru devam eden yolda Yağ Cami de önemli bir mekân olarak seçilmiş ve 7 numara ile numaralandırılmıştır. Bu yol, hem Yağ Cami'den Büyük Saat'e geçen kısmın virajlı olması dolayısıyla fener alayının ilk görüldüğü yerdir, hem de Atatürk Parkı'ndan Muzo'nun evine giderken yarı yol olması dolayısıyla Muzo'nun oturup dinlendiği bir alandır.

8 numaralı yer ise Nuri Has Pasajı'dır. Muzo'nun Yağ Cami'den dümdüz Küçük Saat'e geçirilmemesinin nedeni, babasının yıllar önce Nuri Has Pasajı'nın üst katında bulunan İmren Lokantası'nda çalışması, hasta olduğu bir gün ise Muzo'nun babasının yerine orada çalışmış olmasıdır. Ara sokakları izleyerek Nuri Has Pasajı'nın önünden geçirilen Muzo, buradaki anılarını hatırlayacaktır:

“Babam, bana bu güç öğrenilir sanatı öğrettikten sonra sık sık hastalanır oldu. Eh, insanın babası hasta olunca da onun görevi de çocuğunun üzerine düşerdi. Gece saat ona, on bire doğru İmren Lokantası boşalmaya yüz tutarken vestiyerin de bir öğün yemek hakkı daha vardı. İlk öğünü saat on beş sıralarında yedim.

İkinci öğünü de yirmi ikide. Anlaşmaya göre, o saatte, kalan yemeklerden canının istediğini yedi vestiyer. Taraflar böyle anlaşmışlardı (İzgi, 1997, s.94).”

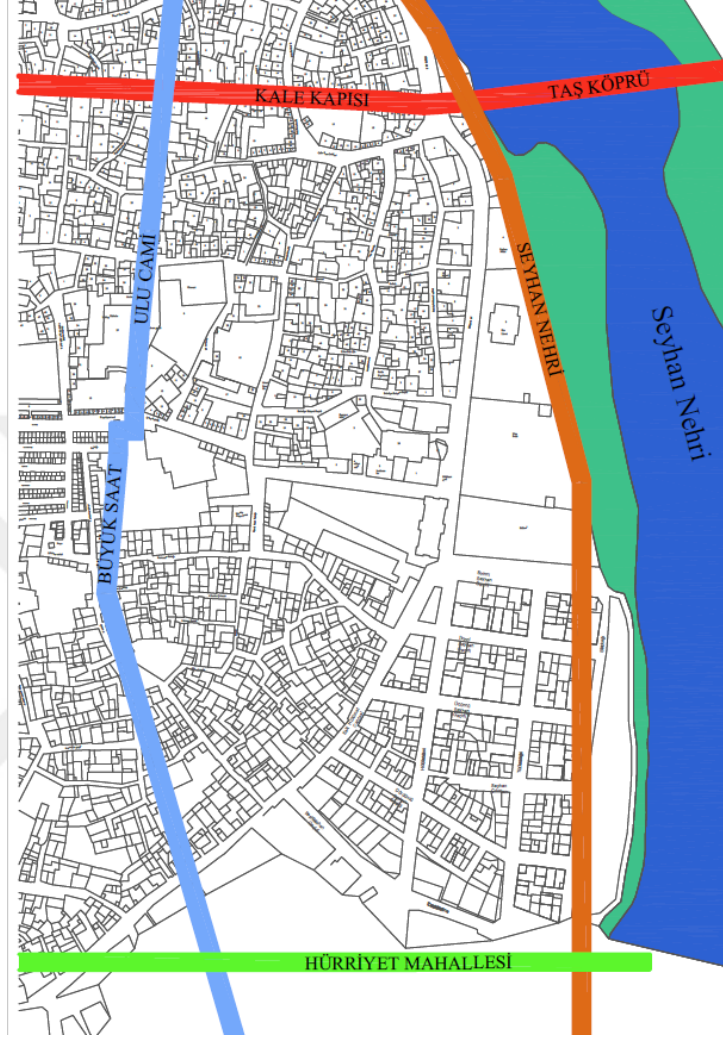
Son nokta olan 9 numaralı yer ise Mestan Hamamı’dır. Mestan Hamamı, Muzo’nun kaldırımına oturup dinlendiği, kenarında satıcılık yaptığı yerdir. Muzo’nun son olarak bu tarihi hamamı görerek Küçük Saat’e geçeceği öngörülmüştür.

4.4.4. Zıkkımın Kökü Romanındaki Kenarlar/Sınırlar

Roman içerisindeki kenar ya da sınırlar belirlenirken Muzo’nun bir çocuk olduğu da göz önünde bulundurulmuştur. Öyle ki Muzo için doğu sınırı Irmak Kenarı’dır. Irmak kenarı, gezip oynadığı, serinlediği, arkadaşlarıyla buluştuğu ve nehirle ilgili bolca anısının bulunduğu yerdir.

Kuzey yönünde ise sınırlayıcının Taş Köprü ve Kalekapısı olduğu düşünülmektedir. Bu belirlemede olayları anlatışında çocuk Muzo için hep bitiş noktasının Taş Köprü olması esas alınmıştır. Batı sınırının ise küçük bir çocukken bile tek başına gidip gelmesinin sorun olmadığı Muzo için evin yakını olarak görülen Büyük Saat ve Ulu Cami hizası olarak belirlenmiştir.

Kitap boyunca Muzo’nun gezdiği yerler içerisinde hiç güney yönündeki bir nokta yoktur. Dolayısıyla burada belirgin bir sınırdan bahsedebilmek mümkün değildir. Fakat Muzo ve abisi büyüdükten sonra ailece Hürriyet Mahallesi’ne taşınmışlardır. Hürriyet Mahallesi, konum olarak Ali Dede Mahallesi’nin güney kesiminde bulunmaktadır. Bu nedenle güney sınırı olarak Hürriyet Mahallesi ve hizası temel alınmıştır (Şekil 4.25.).

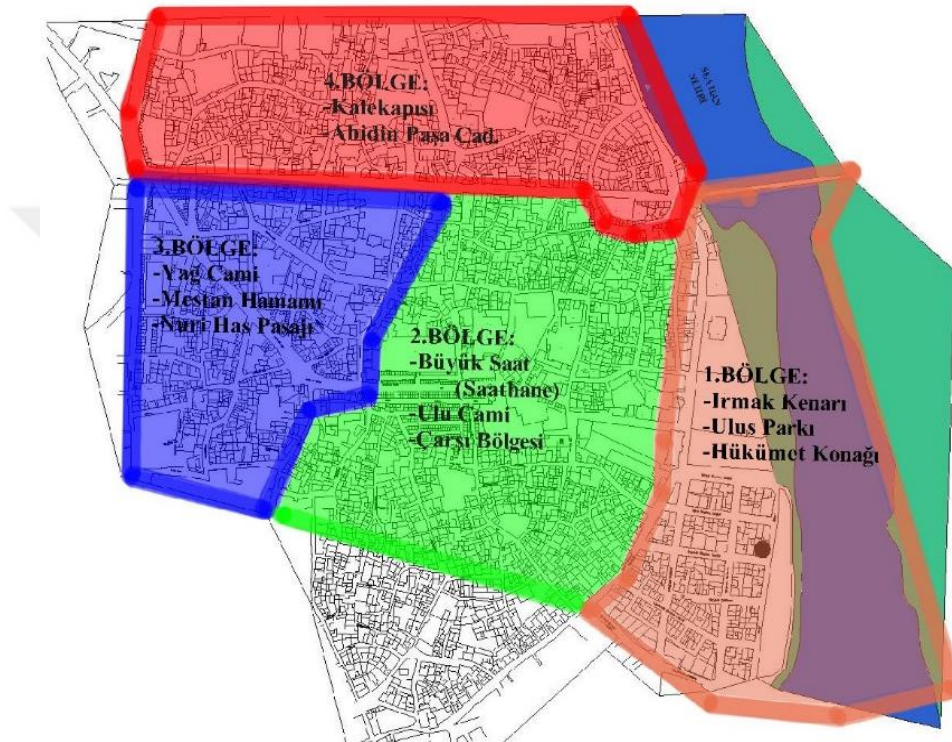

Şekil 4.25. Zikkim Kökü romanından yola çıkarak hazırlanan sınırlar bileşeni haritası

4.4.5. Zikkim Kökü Romanındaki Bölgeler

Çalışma alanının bölgelere ayrılması Muzo'nun bölgeye bakış açısı dikkate alınarak yapılmıştır. Bu açıdan yaklaşıldığında “*setin dibindeydi*” dediği evi, ırmak, ırmağın yanı başındaki Ulus Parkı, Hükümet Konağı ve mahallesi birinci bölge, fener alayı izlediği Saathane, Ulu Cami ve sokaklarında gezdiği çarşı bölgesi ikinci bölge, evden daha uzak olarak belirtilebilen Yağ Cami, Mestan Hamamı ve Nuri Has

Pasajı üçüncü bölge, Kalekapısı, Abidin Paşa ve satıcılık yaparak para kazanmak için Muzo'yu İstasyon'a ve Atatürk Parkı'na bağlayan yolları içeren kuzey kısım ise dördüncü bölge olarak ayrılmıştır (Şekil 4.26.)

Şekil 4.26. Zıkkımın Kökü romanından yola çıkarak hazırlanan bölgeler bileşeni haritası

4.5. Çalışma Alanı Ölçeğinde Kentsel İmaj Öğeleri

Türkocağı, Ulucami, Karasoku ve Sarıyakup mahallelerinin kullanıcıları tarafından nasıl algılandıkları ve mahallelerin zaman içerisinde yaşadıkları değişimin bu algıları nasıl değiştirdiğinin ortaya çıkarılması kentsel imaj öğeleri üzerinden yapılmıştır. Bu analizin temel dayanağı, Lynch'in (1960) kentin algılanması üzerine geliştirmiş olduğu sistematik kentsel imaj öğeleri çalışmasıdır.

Algı, Sanat ve Kavram Terimleri sözlüğünde, *“Her tür gerçekliğin duyu organları aracılığıyla alınıp zihinde bilgiye dönüşmesi işlemidir.”* şeklinde tanımlanmıştır (Tanyeli ve Sözen, 2011). Bu, duyu organlarıyla gerçekliğin bilgiye dönüşüm süreci, kişilerin yaşlarıyla da ilgili olup zamanla ve kişilerin duyu durumlarıyla değişim gösterebilir. Değişimin hangi yönde olduğu ve kullanıcıların düşüncelerine ulaşım yöntemi ise bu araştırma için anket formu ve taban haritasıdır.

Anket formları (EK 1) hakkında ön bilgi, bu araştırmanın metod bölümünde verilmiştir. Anket formlarındaki ilk bölüm kişi bilgilerinin alındığı bölümdür ve bu bölüm beş sorudan oluşmaktadır. İlk soru yaş bilgisidir. Yaş bilgisi bu araştırma için önemli bir kriterdir; çünkü kişiler bölgeye dair ne kadar eski hatıralara sahiplerse o kadar çok geçmişe dair bilgiler verebilmektedirler. İkinci soru ise cinsiyettir. Verilen cevaplar göz önüne alındığında; kimi sorularda, dönemin yaşama kültürüyle ilişkili olarak, kadınlar ile erkekler arasında bölgenin bambaşka algılar ve hafıza öğeleri bıraktığı gözlemlenmiştir. Üçüncü soru eğitim durumunu, dördüncü soru meslek bilgisini, beşinci soru ise ankete katılanların medeni durumunu sormaktadır. Bu kısım, kişiyi tanımaya yöneliktir.

İkinci bölüm kişinin çalışma alanıyla ilişkisine yöneliktir ve beş sorudan oluşur. Bu bölümde alınan cevaplar kişilerdeki mahalle algısının neye göre ve hangi ilişki üzerinden oluştuğunun anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Üçüncü bölüm kişilerin hafızasındaki kentsel imaj öğelerini öğrenmeye yöneliktir. Sorular içerisinde kentte kullandıkları buluşma noktaları neresidir, yol tarif ederken referans aldıkları yapı ya da noktalar nerelerdir gibi sorular vardır. Son soruda ise geçmiş ve bugüne yönelik bazı sıfat çiftleri verilmiş, kişilerden bunlardan birini seçmeleri istenmiştir. Anket esnasında bazı kişilerin iki sıfattan birini seçmeyip ikisinin de olmadığı ve nötr olduğu sonucu alınmıştır. Dolayısıyla değerlendirme yapılırken “ikisi de değil” kategorisi de açılmıştır.

Son soruda ise çevreye dair anlamsal tepkiyi ölçmek için kullanılan sıfat çiftleri vardır. Kişilerden, çevreyi algılayışlarını güzel, çirkin, karmaşık, ilginç gibi niteleyici tabirlerle dile getirmeleri istenmiştir. Dolayısıyla anket gruplarına bu

çiftler geçmiş ve bugün için sorulduğunda algılayışlarındaki değişim de ortaya çıkmaktadır. Karmaşık/basit çifti karmaşıklık, çirkin/güzel ve güvenli/güvensiz çifti hoşluk, birlik/çeşitlilik çifti birlik (bütüncül) ve sıkıcı/ilginç çifti ise orijinallik grubuna girmektedir. Bunlar, çevresel tanımlama boyutları ve değişkenlerdir. Hoş/hoş değil çifti değer, düzenli/düzensiz çifti biçim (organizasyon), süslü/sade çifti eklemlendirme (bitiştirme), yüksek ve baskın/alçak çifti ölçek, renkli/renksiz sıfat çifti ise renk kategorisinde bulunmaktadır (Polatoğlu, 2012). Verilen cevapların değerlendirilmesi bu kategoriler kapsamında yapılmıştır.

Çalışma alanı ölçeğindeki kentsel imaj öğelerinin incelenme sıralaması, anket sorularındaki sıralama esas alınarak yapılmıştır.

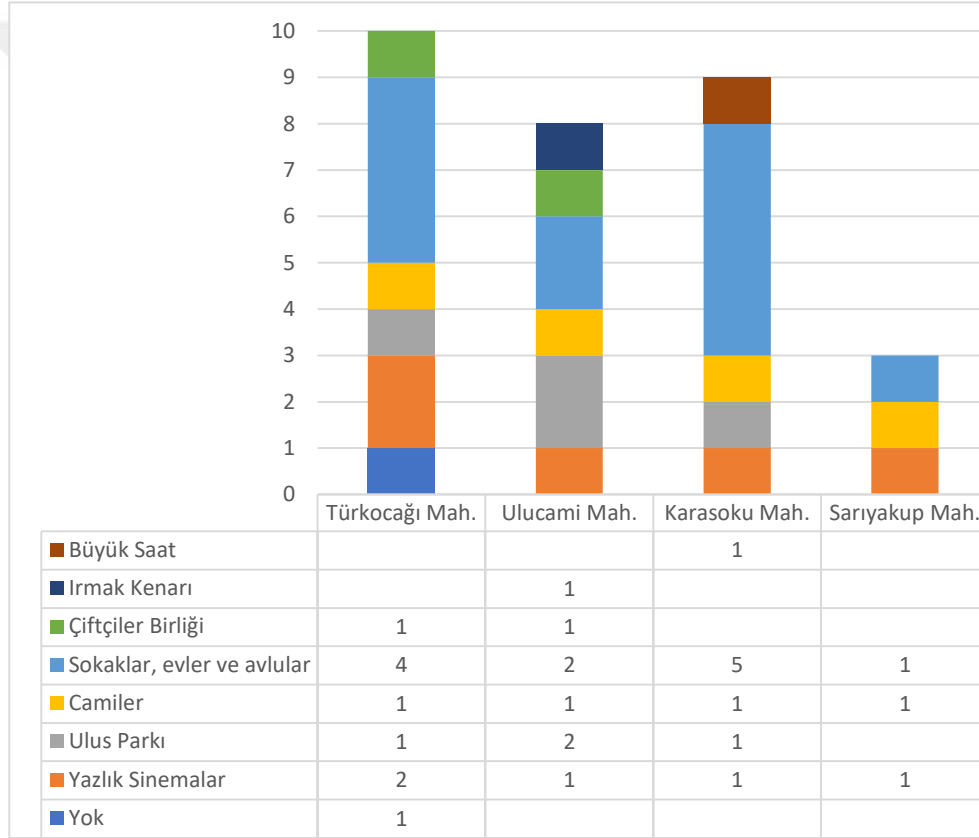
4.5.1. Düşüm / Odak Noktaları

Düşüm noktası; bölgeye giriş yapılabilen stratejik nokta anlamı taşısa da bazı durumlarda bu noktalar kentin bir bölgesinden diğerine geçiş anlamına da gelebilmektedir. Hatta bu mekânlar kapalı alanlarsa bölgedeki insanların kullanımlarının yoğunlaştığı noktalar haline de gelebilirler. Bu gibi durumlarda daha çok toplanma alanı niteliği taşırlar ve dolayısıyla odak noktası adıyla tabir edilmeleri daha uygun olabilir (Lynch, 2016). Bu çalışmada da anket formunda (EK1) kişilere mahallelerindeki buluşma noktaları sorularak aranan cevap budur.

Alınan cevaplar, kişilerin yoğunlukla yaşadığı bölgelere göre kategorize edilmiştir (Çizelge 4.4.). Türkocağı Mahallesi'nde doğmuş ya da büyümüş ve ankete katılan 10 kişiden alınan cevaplardan 4'ü geçmişte insanların avlular ya da sokaklarda bir araya geldiklerine dairdir. En çok gelen ikinci cevap ise yazlık sinemalardır. Burada göze çarpan sonuçlardan biri, odak noktası olmadığı yönündeki cevap sayısının 1'den 4'e çıkmış olmasıdır. Bu, insanların bir araya geldiği noktaların geçmişten günümüze azaldığını göstermektedir. Ulucami Mahallesi'nde doğmuş ya da büyümüş insanlardan alınan cevaplardan en çok ikisi sokaklar, avlular ve Ulus Parkı'dır. Karasoku Mahallesi'nde ise en çok gelen cevap 5 adet olan sokaklar ve avlulardır. Karasoku Mahallesi'nde sokaklar, avlular ya da evler

cevabının diğer mahallelere nazaran en yoğun şekilde gelmiş olmasının nedeni, çoğunlukla ticari kullanım ağırlıklı bir mahalle olması ve diğer mahallelere nazaran nehir kıyısına daha uzak olması şeklinde yorumlanabilir. Sarıyakup Mahallesi için gelen cevaplar içerisinde ise birer adet yazlık sinema, camiler ve sokaklar-avlular cevabı vardır (Çizelge 4.4.).

Çizelge 4.4. Odak noktası olduğu düşünülen yerler (Anket grubunun geçmişe dair cevapları)

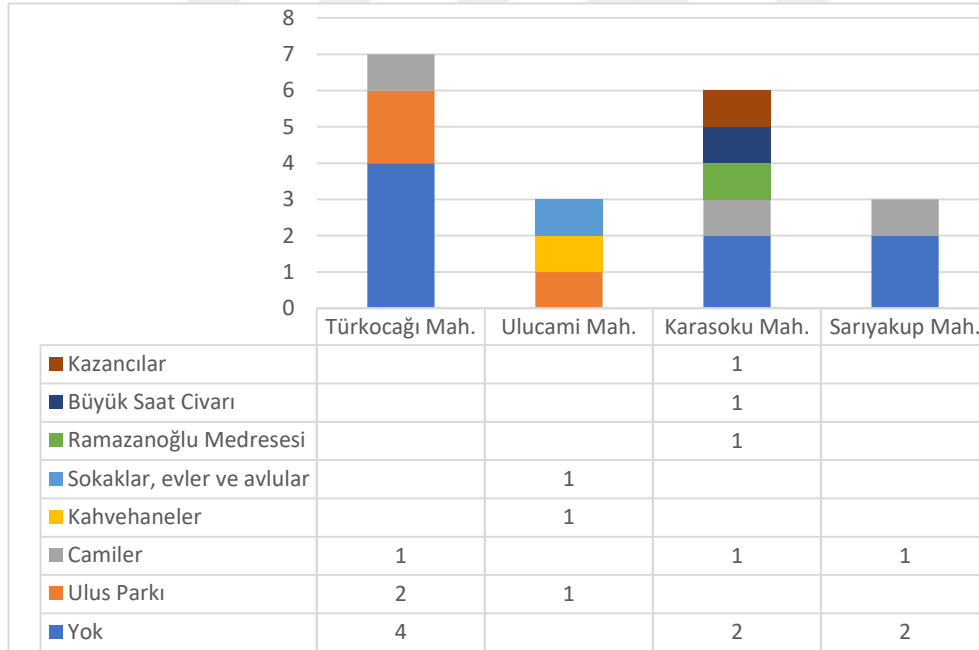

Anket grubuna aynı soru bu kez, günümüzü esas alarak cevaplamaları istenerek sorulmuştur. Türkocağı Mahallesi düşünülerek verilmiş 7 cevaptan 4'ü, burada günümüzde bir odak noktası olmadığı, 2'si odak noktasının Ulus Parkı

olduğu ve 1'i de mahallenin odak noktasının civardaki camiler olduğu yönündedir. Ulucami Mahallesi düşünülerek verilmiş cevaplardan 1'i odak noktasının Ulus Parkı olduğu, 1'i bu mahalle için odak noktasının sokaklar ve evlerin önleri olduğu, 1'i de mahalle içerisindeki kahvehaneler olduğu yönündedir.

Karasoku Mahallesi düşünülerek verilmiş cevaplardan 2'si burada, insanların bulunduğu bir odak noktasının olmadığı görüşündedir. Cevaplardan biri camilerde, biri Ramazanoğlu Medresesi'nin bulunduğu alanda, biri Büyük Saat ve civarında, biri ise Kazancılar Çarşısı'nda insanların bulunduğu yönündedir. Sarıyakup Mahallesi'ni düşünerek cevap veren anket grubundan 2 adet odak noktası olmadığına dair 1 adet de odak noktasının camiler olduğuna dair cevap alınmıştır (Çizelge 4.5.).

Çizelge 4.5. Odak noktası olduğu düşünülen yerler (2018)

Özellikle bu kategorideki sorulara cevap veren kadınların tamamı geçmişte kadınların tek başlarına gezemediklerini, bu yüzden buluşma ve toplanma

noktalarının kadınlar için hep sokaklar, avlular ya da evler olduğunu söylemişlerdir. Bu durum esas alınarak, verilen cevaplar cinsiyete göre sınıflandırıldığında, erkeklerin özellikle geçmişte, kadınlara göre çok daha geniş hareket alanlarına sahip oldukları dolayısıyla daha çok mekân adı söyleyebildikleri görülmüştür (Çizelge 4.6.).

Çizelge 4.6. Odak noktası cevaplarının cinsiyete göre sınıflandırılması

	Odak Noktası Olduğu Düşünülen Yerler	
	Geçmiş	2018
Kadınlar	• Sokaklar, evler ve avlular	• Ulus Parkı
Erkekler	• Büyük Saat • Camiler • Çiftçiler Birliği • Irmak Kenarı • Sinemalar • Sokaklar, evler ve avlular • Ulus Parkı	• Büyük Saat civarı • Camiler • Kahvehane • Kazancılar • Ramazanoğlu Medresesi • Sokaklar, evler ve avlular • Ulus Parkı

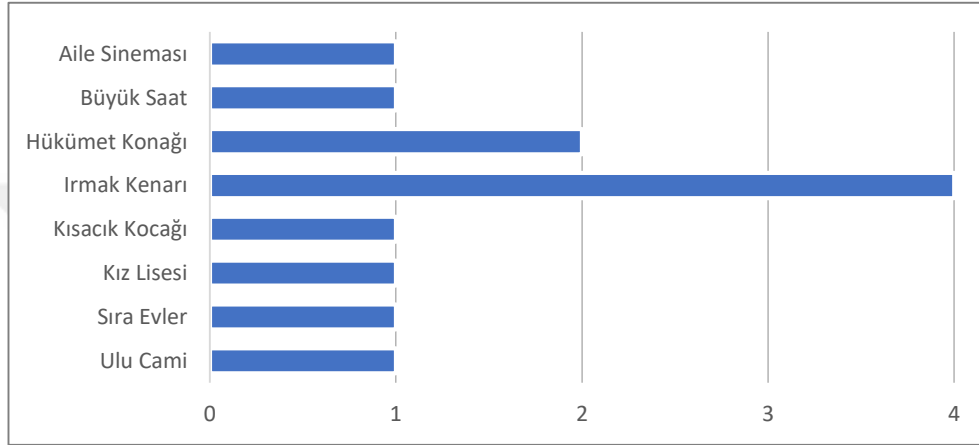
4.5.2. Referans Noktaları

Referans noktaları, kişilerin nerede olduklarını belirledikleri, bulundukları alanı tanımlayabildikleri noktalar ya da işaret öğeleri anlamına gelmektedir. Yol ayrımlarında gidilecek yönün tayin edilmesinde ya da yol tariflerinde referans öğeleri kullanılmaktadır (Lynch, 2016). Bu çalışmada referans noktalarının tespiti için anket soruları (EK1) içerisindeki hem adres tarifinin istendiği hem de akıllarında kalan yerlerin sorulduğu sorular kullanılmıştır.

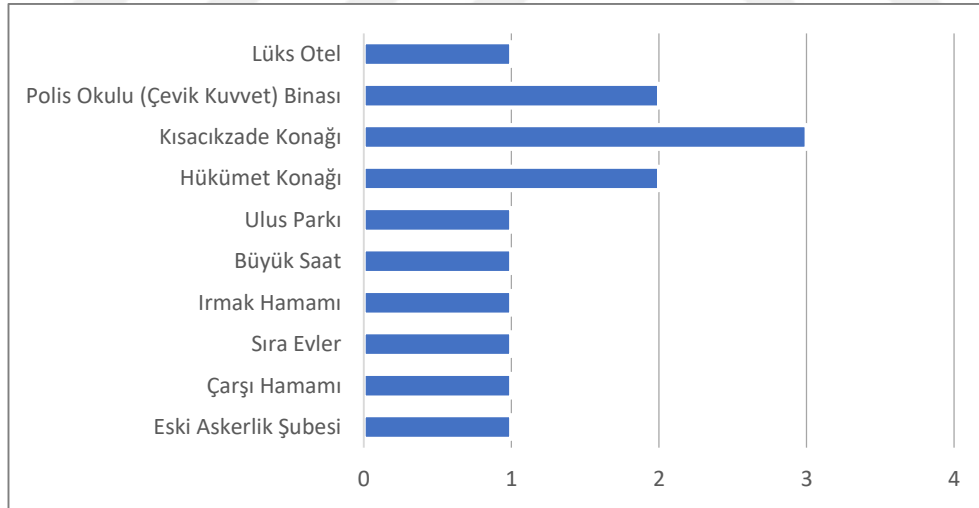
Alınan cevapların çok sayıda ve birbirinden oldukça farklı olması dolayısıyla bu kategoride cevapların analizinde Türkocağı Mahallesi'nin cevapları ayrıca ele alınmış, diğer üç mahallenin cevapları ise bir arada değerlendirilmiştir.

Türkocağı Mahallesi için verilen cevaplar geçmiş zaman (Çizelge 4.7.) ve günümüz zaman dilimi düşünülerek verilmiş cevaplar (Çizelge 4.8.) şeklinde ayrı ayrı gruplandırılarak karşılaştırılmıştır.

Çizelge 4.7. Türkocağı Mahallesi Referans Noktaları (Geçmiş)

Çizelge 4.8. Türkocağı Mahallesi Referans Noktaları (2018)

Her iki zaman diliminin cevapları karşılaştırıldığında, geçmiş zamana ait referans noktası olarak ırmak kenarının öne çıktığı görülmektedir. Bunun nedeni

olarak, eskiden mahalle sakinlerinin gerek piknik yapmak gerekse nehir kenarında suya girebilmek için ırmak kenarına gittikleri gösterilebilir. Bu bilgi kişilerin kendilerinden alınmıştır. Aynı kültürel davranış, Muzaffer İzgü'nün çocukluk anılarını bir dizi halinde yayınladığı “Ben Çocukken” kitap serisinin ikinci kitabı olan “Bandocu Çocuk” kitabında okuyabilmek de mümkündür. Kitabın aşağıdaki bölümünden, neden geçmişte ırmak kenarının referans alındığı daha iyi anlaşılmaktadır:

““Çok mu bunaldın oğlum?

“Hem de nasıl anne...”

“Haydi ırmağa gidelim...”

...

Nerden bulmuş getirmişti ki, bir kesekâğdının içinde iki tane şeftali vardı. “İrmağın kenarında yeriz” dedi. O güne dek ırmağın kenarını hiç bu denli özlememiştim. (İzgü, 2011, s.42)

...

Sesi duyunca Nedim çıktı evlerinin kapısından bağırdı: “İrmağa mı?” Kemal’le bağırdık: “Evet ırmağa...” “Ben de geliyorum ben de...” O arkamızdan koşa koşa gelen kim? Timuçin mi?

“İrmağa mı Havva Teyze?” Annem başını salladı. Baha da katıldı, Hıdır da...” (İzgü, 2011, s.43)

Günümüze dair alınan cevaplar içerisinde ise dikkat çeken noktalardan ilki, adı en çok söylenen referans noktasının Kısacıkzade Konağı olmasıdır. Kısacıkzade Konağı konumu itibari ile Debboy Caddesi ile Ulus Caddesi’nin kesişim noktasında bulunmaktadır (Şekil 4.27.). Konağın, mahallenin Ulus Parkı’na ve nehir kenarındaki ana caddeye açılan bu noktada bulunmasının akılda kalıcılığına etkisi olduğu düşünülebilir.

Şekil 4.27. Kısacıkzade Konağı'nın eski (üstte) (Kaynak: AEFG arşivi) ve yeni (altta) hali (Kaynak: İsa Beçik arşivi)

Fransızların Adana'yı işgalinde Osmanlı Devleti'nden alacaklarını tahsil etmek için Düyun-u Umumiye İdaresi olarak "Kısacıkzade Konağı"nı kullandığı, Fransızların Anadolu'yu terk etmelerinin ardından, Kısacıkzade Mehmet Efendi'nin bu binayı Adana'nın zenginlerinden "Mehmet Ağa" olarak bilinen kişiden satın aldığı bilinmektedir (URL 7). Yapı, Düyun-u Umumiye İdaresi olarak devlet işlerinde kullanıldığı zamanda bir kamu yapısı olarak hizmet vermektedir. Daha sonra konak olarak kullanılmış olup son halinde ise Ç.Ü. Türkoloji Araştırma Merkezi olarak kullanılmaktadır.

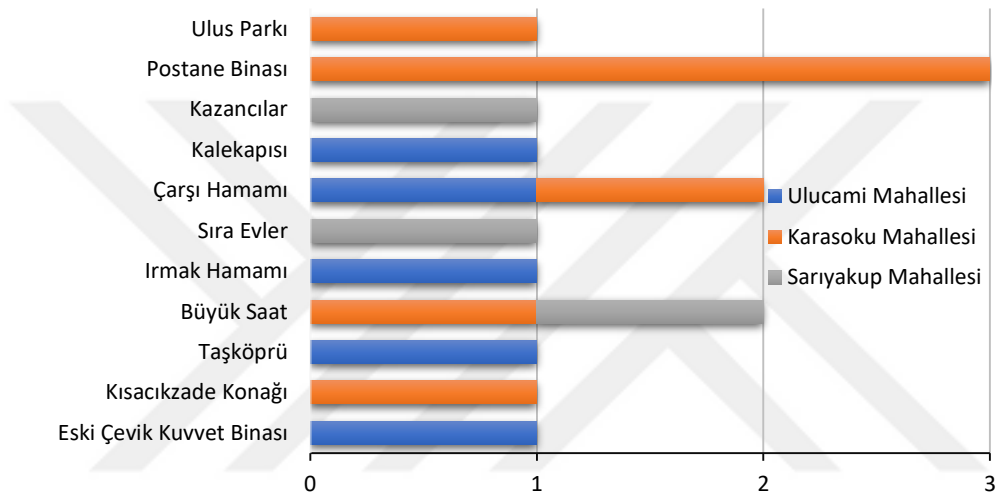
En çok verilen ikinci cevap ise Hükümet Konağı ve Polis Okulu (Çevik Kuvvet) Binası'dır. Hükümet Konağı, günümüzde Seyhan Kaymakamlığı olarak kullanılan ve Eski Vilayet adıyla da tanınan binadır (Şekil 4. 28.). 1900'lerde inşa edildiği düşünülen yapı Hükümet Konağı olması dolayısıyla civar yapılara nazaran büyük ve yüksek inşa edilmiştir (Ramazanoğlu, 2012).

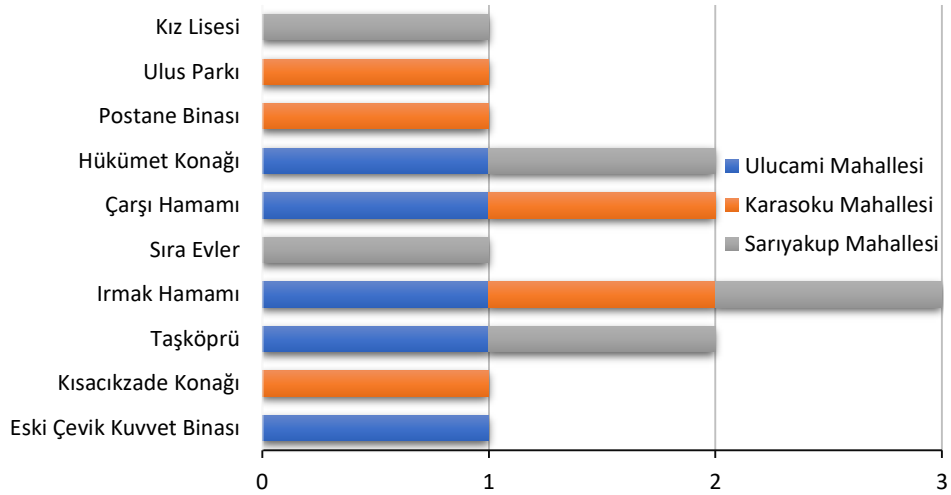
Şekil 4.28. Hükümet Konağı (Kaynak: AEFG arşivi)

Diğer üç mahalleden alınan cevaplar ise bir arada incelenmiş ve geçmişe ait cevaplar (Çizelge 4.9.) ve güncel cevaplar (Çizelge 4.10.) olarak tablo şekline getirilerek veriler değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.9. Ulucami, Karasoku ve Sarıyakup Mahallesi Referans Noktaları (Geçmiş)

Çizelge 4.10. Ulucami, Karasoku ve Sarıyakup Mahallesi Referans Noktaları

(2018)

Geçmişe ve bugüne yönelik referans öğelerine bakıldığında (Çizelge 4.9. ve Çizelge 4.10.) özellikle Karasoku Mahallesi için geçmişte en fazla referans alınan yapı olan Postane Binası'nın günümüz düşünülünce daha az dile getirildiği görülmüştür. Bina konum itibari ile Kızılay Caddesi'nin köşesinde bulunmakta, dolayısıyla dikkat çekmektedir. Buna karşılık güncel durumda Irmak Hamamı her üç mahalleden alınan cevaplardan biri olmuştur.

4.5.3. Yollar

Yollar, kenti kullanan insanların kent içerisinde hareket edebilmesine olanak tanıyan, çevrenin gözlemlenebilmesi için farklı perspektifler yaratan mekânlardır. Bir yere ulaşmak adına yola çıkan kişi, gideceği yeri belirledikten sonra zihninde aslında bir rota çizmektedir. Çizilen bu rotayı belirleyen şeyler arasında kişinin kenti bilme düzeyi, yolun fiziksel durumu ve yoğunluğu gibi değişkenler sayılabilir ve bu belirleyiciler artırılabilir.

Bu çalışmada, başlangıç ve bitiş noktası verilerek kullanıcılardan en çok kullanmayı tercih ettikleri ve/veya son bir kez kullanmaları gerekse tercih edecekleri güzergâhı belirlemeleri istenmiştir. Bu belirleme hem geçmiş için hem de güncel durum için yaptırılmıştır. Anket gruplarından Türkocağı ve Sarıyakup Mahallesi'nde bulunan kişilerin başlangıç noktaları kendi mahalleleri olup varış noktaları Küçük Saat'tir. Karasoku ve Ulucami Mahallesi'nde bulunan anket grubunun ise başlangıç noktaları Küçük Saat olup varış noktaları Türkocağı Mahallesi'dir.

Herkese aynı yönde, mahallelerinden Küçük Saat'e güzergâh verilmemesinin nedeni Karasoku Mahallesi'nin Küçük Saat'e çok yakın oluşudur. Başlangıç ya da bitiş noktalarından birinin Küçük Saat olma nedeni ise hem Zıkkımın Kökü kitabında Muzo'nun Türkocağı Mahallesi'nden Küçük Saat'e ara sıra gitmiş olması hem de bu çalışmanın alan çalışmasının sınır ucunda yer almasıdır.

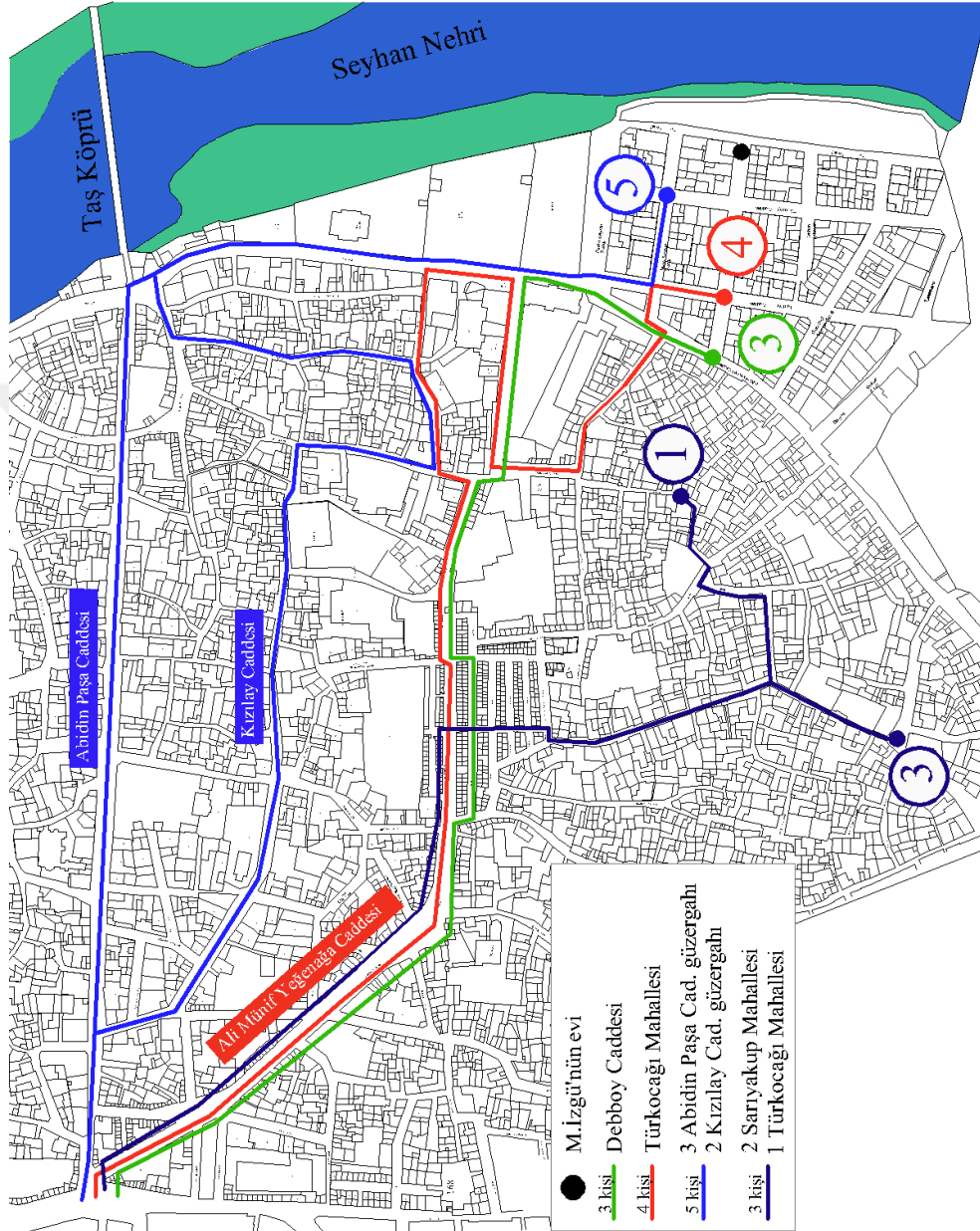
Şekil 4.30.'da görülen harita, 1938 yılına ait kadastr haritasından düzenlenerek oluşturulmuş olup kişilerin, geçmiş zamanlarını esas alarak verdikleri

cevaplar bu harita üzerine işlenmiştir. Harita üzerindeki her bir renk bir kişiyi değil, bir cevap grubunu temsil etmektedir. Birbiriyle aynı veya çok yakın olan cevaplar tek bir renk üzerinden gösterilmiştir.

Geçmişe dair güzergâh haritasında (Şekil 4.30.) dikkat çeken noktalardan biri, kişilerin varış noktasına giderken kapalı çarşı ve çevresinden geçmeyi tercih etmeleridir. Bunun nedeni olarak; okullarına ya da Küçük Saat'e giderken geçmişte burada bulunan kalaycılarının (Şekil 4.29.) çekiçlerinden gelen sesleri duymanın çocukken onları mutlu etmesi ve huzurlu hissettirmesi olarak ifade edilmiştir. Günümüzde o yolun geçmişteki kadar tercih edilmemesinin nedeni olarak da esnafın nitelik değiştirmesi, dokunun korunamaması, var olanların ise trafik gürültüsünden seslerinin duyulamaması olarak belirtilmiştir.

Şekil 4.29. Büyük Saat Kazancılar Çarşısı içerisinde bir kalaycı fotoğrafı (Kaynak: AEFG- Dr. Utku Ersözlü arşivi)

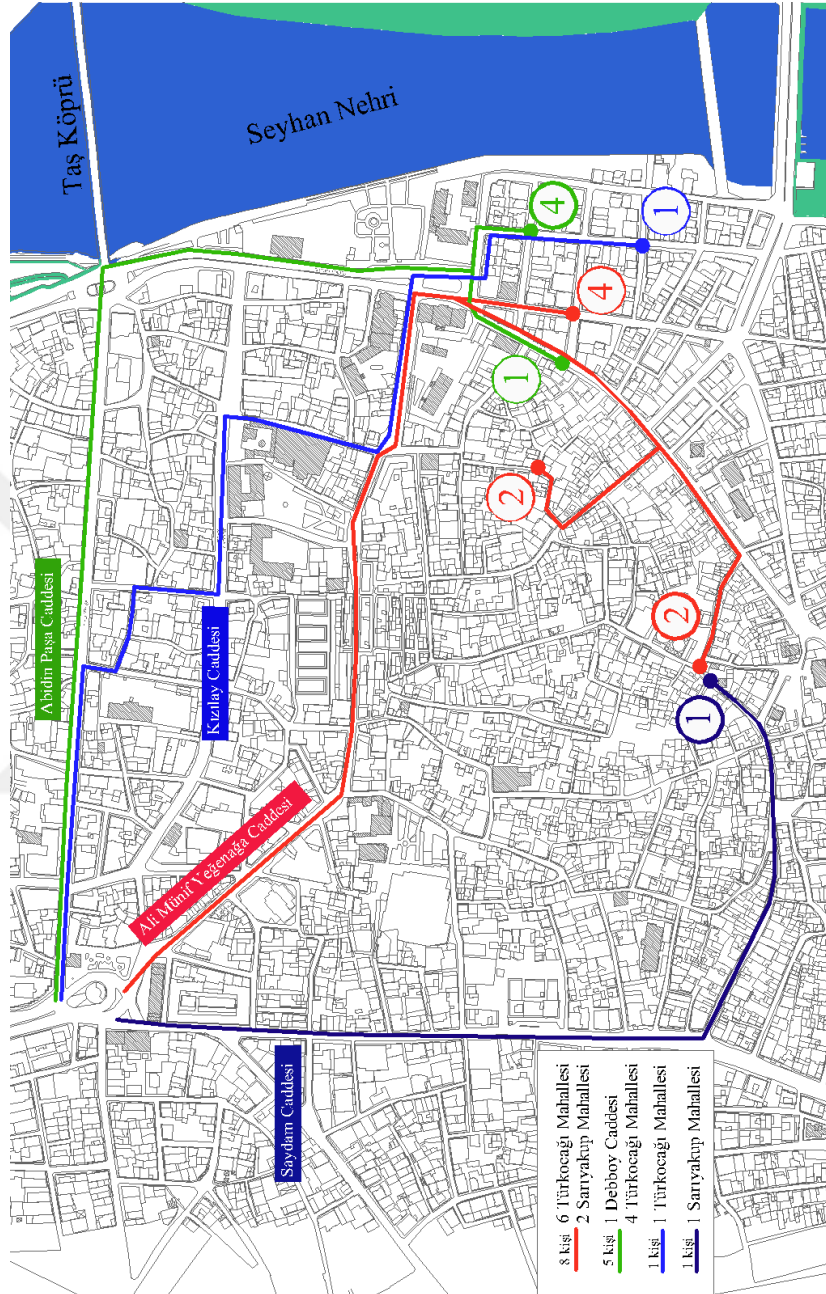

Şekil 4.30. Anket gruplarının, Küçük Saat'e ulaşmak için en çok tercih ettikleri yollar (Geçmiş zamanlarını esas alarak cevap vermeleri istenmiştir.)

Bunun yanı sıra bazı güzergâhların Ulus Parkı'nın içerisinde dolanma nedeni ise ırmak kenarını görmek istemeleridir. Aynı zamanda, geçmişte yolların bu kadar çok olmadığı, ara yolların daha karmaşık olduğu kişilerden edinilen bilgiler arasındadır.

Güncel yol tercihlerine bakıldığında ise (Şekil 4.31.) en çok tercih edilen yol Ali Münif Yeğenağa Caddesi olmuştur. Bunlar, yaya olarak tercih edilen güzergahlardır. Anket grupları güzergâh sorulduğunda özellikle yaya mı yoksa araçla mı olduğunu sormuşlardır. Çünkü burada bulunan yoğun trafik kişilerin tercihlerini değiştirmektedir.

Bazı yol tercihlerinin (Şekil 4.31.) Taş Köprü yakınından kavis çizme nedeni ise Taş Köprü'yü görmek istemeleridir. Buna rağmen bazı seçimlerin hiçbir yere uğramadan hatta mahalle içine bile girmeden direkt batı tarafındaki Saydam Caddesi'ne çıkılarak kullanıldığı görülmüştür. Bu kişiler, görmek istedikleri herhangi bir yerin olmadığını, özleyebilecekleri ve görmek istedikleri tek yerin doğup büyüdüğü evler olduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 4.31. Anket gruplarının, Küçük Saat'e ulaşmak için en çok tercih ettikleri yollar (2018)

İnsanların anılarının ve bu tercihlerinin kişiden kişiye ne kadar değişiklik gösterdiği bu iki çalışmadan anlaşılabilmektedir. Aynı yerde doğup büyüyen iki kişiden biri yolunu uzatıp bazı yapıları görürken bazıları için bu yapılar hiçbir anlam ifade etmemektedir. Buradan bir mimari yapının gerçekte hangi özelliklere sahip olursa olsun bireyler için, yaşadıkları şeylerle ilişkili olarak anlam kazandığı sonucu çıkarılabilir.

4.5.4. Kenarlar/Sınırlar

Kenarlar, her zaman yollar kadar keskin sınırlarla çizili olmasa da kişiler için bulundukları bölgeyi diğer bölgelerden ayıran öğelerdir. Bu ayrım, kişilerin yön bulmasında, geçişlerinde ya da zihinlerindeki sınırlandırılmalarında rol oynamaktadır (Lynch, 2016).

Mahalle sakinleri için düşünüldüğünde kişinin kendisini mahallesinin sınırları içerisinde hissettiği alanları belirleyen bu öğeler, kimi zaman bir tanıdık ya da akrabanın evi, kimi zaman ise bir kent ögesi olabilmektedir. Özellikle çocuklar için mahalle alanı ve sınırları, çocuğun hareket alanı sınırlarını da belirleyebilir.

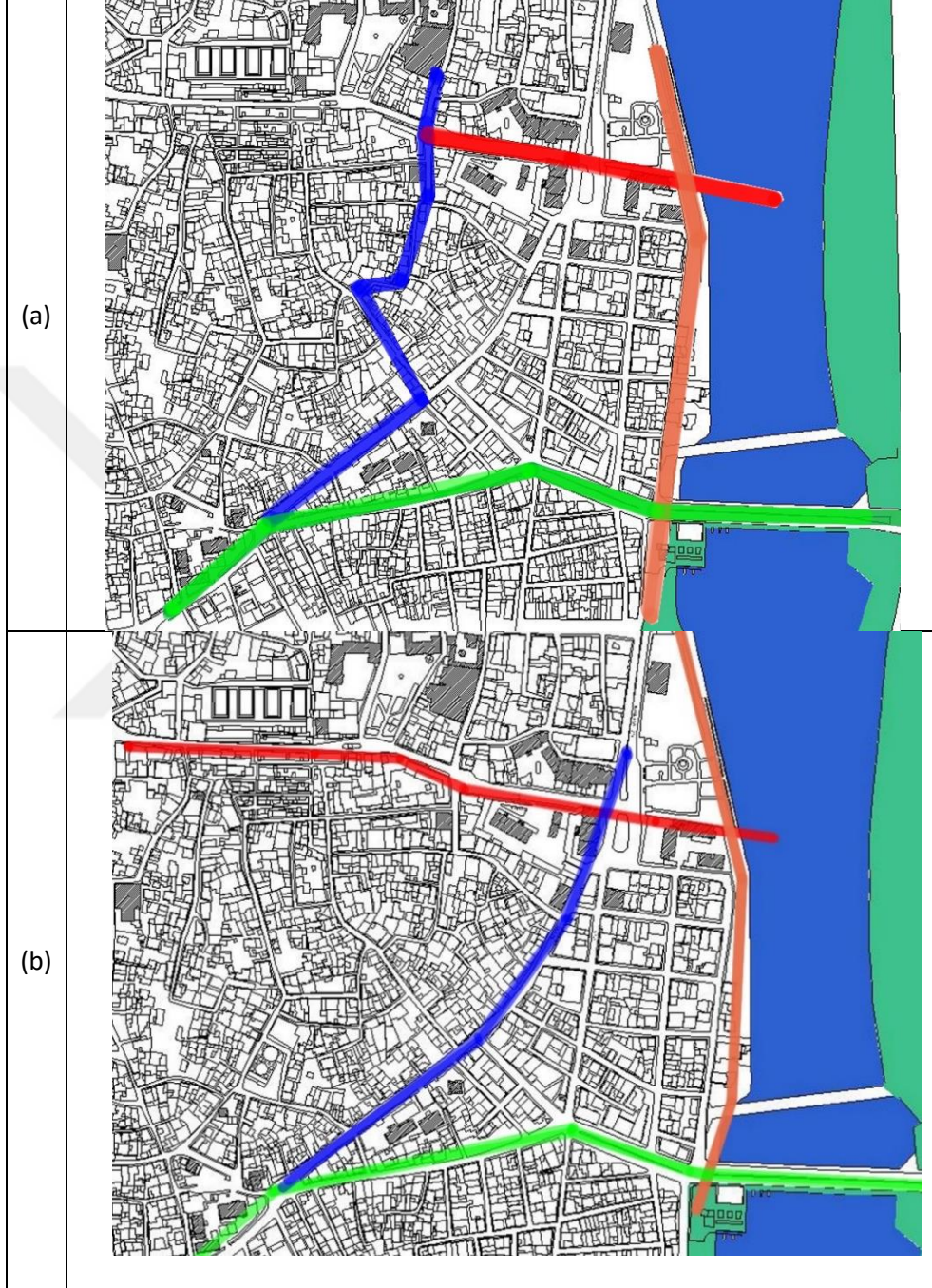
Bu çalışmada kenar/sınır öğelerinin tespiti için kişilerden mahallelerinin sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini düşündüklerini, kendilerini mahallelerinde neyin sınırlandığını belirtmeleri istenmiştir. Resmi olarak her mahallenin ilgili belediyeden alınmış bir sınırı ve belirli bir bölgesi elbette ki vardır fakat kişilere sorulduğunda bu sınırların değişik nedenlerle farklı hatları içerdiği gözlenmiştir. Bu, bireylerin kendi zihinlerinde çizdikleri sınırlardan kaynaklanmaktadır. Her mahalle için sınır öğeleri ayrı olarak incelenmiş, farklı cevaplar harita üzerinde gösterilmiştir (Çizelge 4.11.). Tıpkı yol haritalandırılmasında yapıldığı gibi, sınır cevaplarında da her bir harita, bir kişinin cevabını değil, aynı ya da çok yakın cevap grubunu yansıtmaktadır. Cevaplar incelenmiş ve 4 farklı cevap grubu ortaya çıkmıştır. Bu cevapların her bir grubu için harita oluşturulmuştur (Çizelge 4.11.).

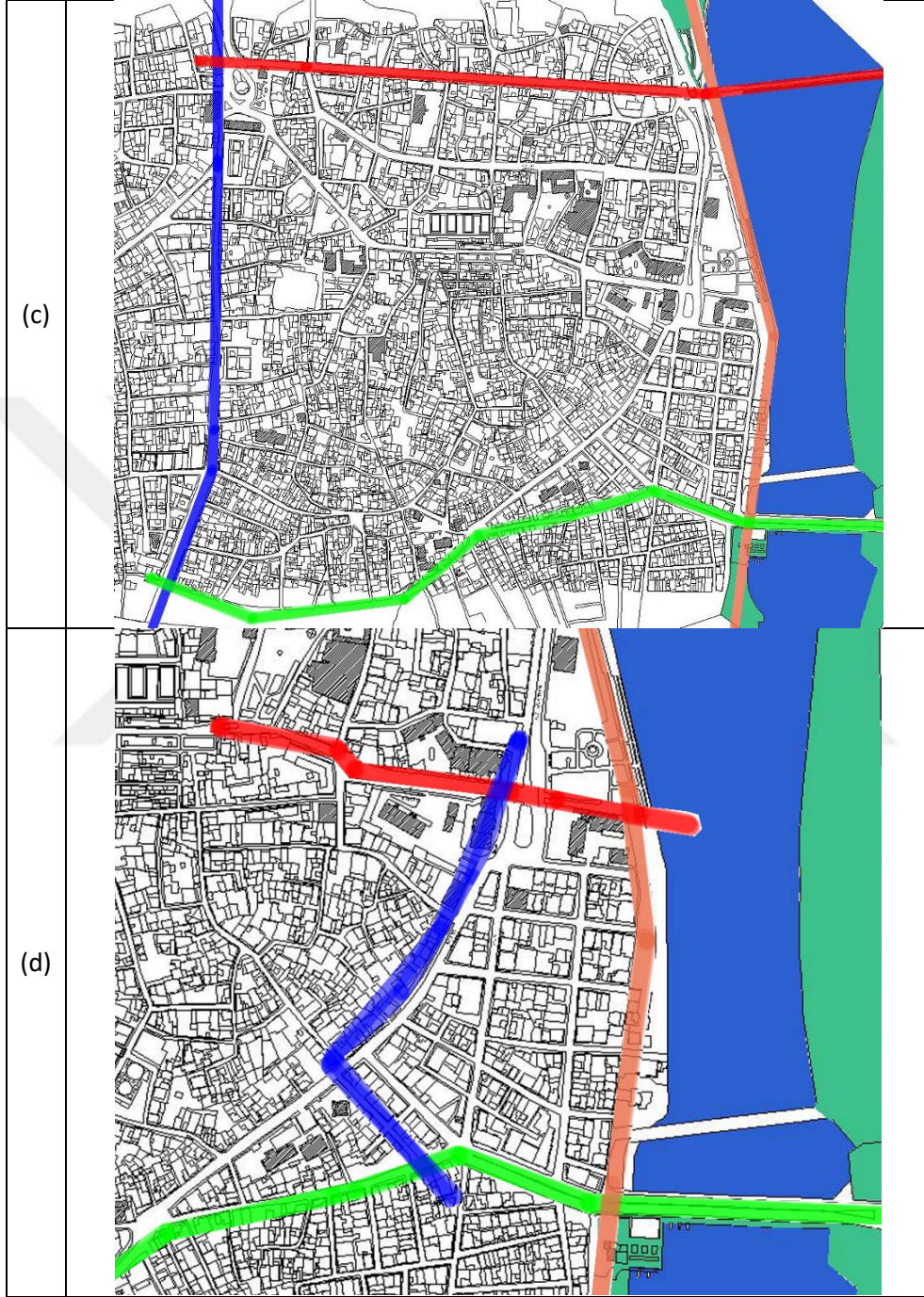
Türkocağı Mahallesi için kuzey yönündeki belirleyici etken çoğunlukla Hükümet Konağı olmuştur. Binanın bulunduğu nokta mahalle sakinleri için bir sınır görevi görmektedir. Verilen cevaplardan birinde ise kişi, kendisine kuzeyde sınırlayıcı hissettiren şeyin Taş Köprü ve hizası olduğunu, batıda Saydam Caddesi'ni kendisine sınır kabul ettiğini söylemiş, onun dışında iç kısımda burayı bütün olarak hissettiğini ifade etmiştir (Çizelge 4.11.c.).

Güney yönündeki sınırlayıcı eleman ise 2010 yılında kesin olarak açılışı yapılmış olan raylı sistem hattı olmuştur (Çizelge 4.11.) Yapısı itibariyle o kısımda yer üstünden ulaşım sağlayan raylı sistem hattının alt kısmında geçiş alanları bırakılmış ve refüjler yapılmış, refüjlerin iki yanında ikişer şeritli yollar oluşturulmuştur. Dolayısıyla bu raylı sistem Türkocağı Mahallesi'nin güneyindeki Mestanzade Mahallesi ile iletişimini ve ulaşımını etkilemiştir.

Mahallenin doğusunda bulunan Seyhan Nehri, doğal bir sınır ögesi işlevi görerek tüm anket grubu için ortak sınırlayıcı öge olmuştur. Batı ve güney batı sınırı ise cevaplar arasında en çok değişiklik gösteren sınır hattıdır. Öyle ki kimi kent kullanıcısı için sınır hissi yaratan öge Hükümet Konağı önündeki Debboy Caddesi olurken, kimisi için bu sınır Sarıyakup Mahallesi ile, aynı zamanda resmi sınır hattı da olan, mahalle sınırıdır. Bu mahalle ayırım hattını sınır kabul eden kişilerin referansı ise yan sokakta akrabalarının olması ve onların evlerinin Sarıyakup Mahallesi'nde olduğunun bilincidir. Genel anlamda alınan cevaplara bakıldığında mahallenin gerçek sınırı olmasa bile Debboy Caddesi'nin Türkocağı Mahallesi'nin batı sınırı olarak düşünüldüğü söylenebilir (Çizelge 4.11.b) (Çizelge 4.11.d.).

Çizelge 4.11. Türkocağı Mahallesi'ne dair sınır ögeleri cevapları

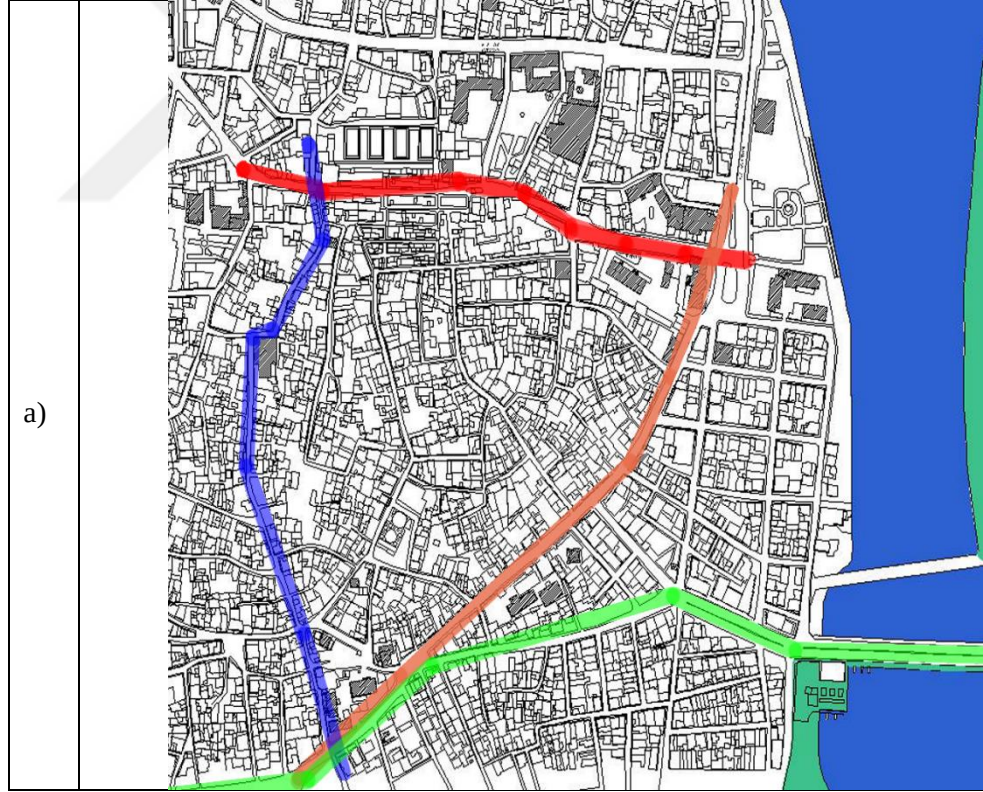

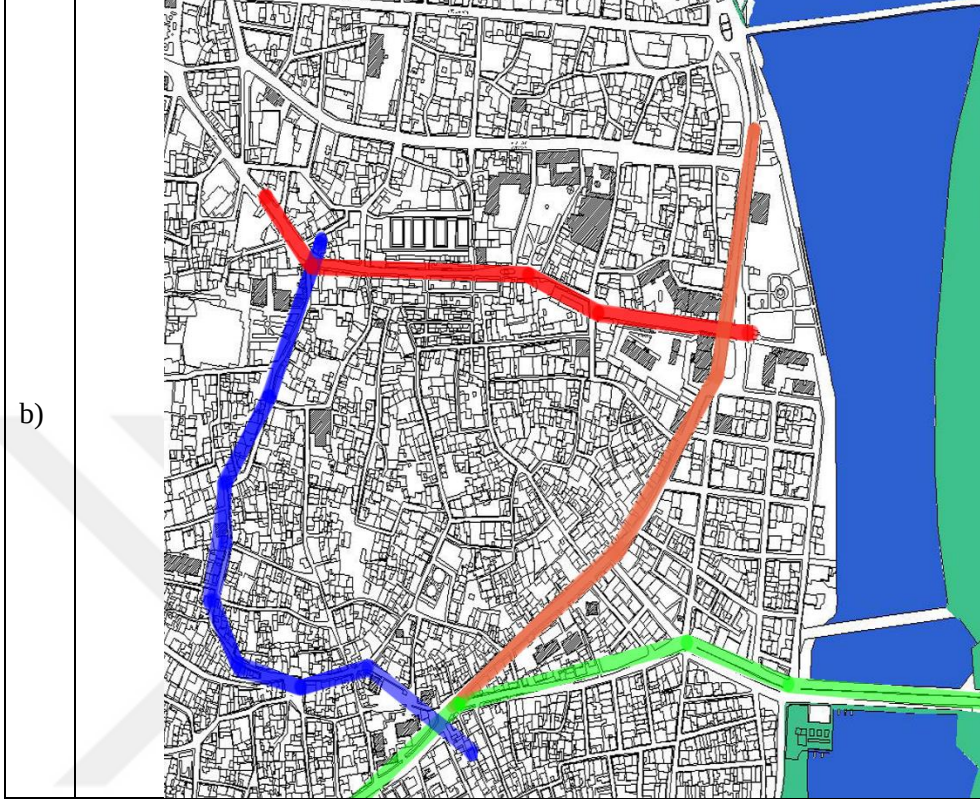

Sarıyakup Mahallesi için alınan cevaplara bakıldığında ise (Çizelge 4.12.) cevaplardan iki ayrı harita yapılmıştır. Bunlardan ilkindeki sınır öğeleri kuzeyde Hükümet Konağı ve Irmak Hamamı, batıda Hasan Ağa Cami iken doğuda Debboy Caddesi, güneyde ise günümüzde Karacaoğlan Edebiyat Kütüphanesi olarak hizmet veren Dişçi Kâmil Ethem Konağı'dır.

İkinci haritada cevap veren Sarıyakup Mahallesi sakini ise, sınır öğeleri olarak okulları kendisine temel aldığını söylemiştir. Bu açıdan bakıldığında kuzeyde İnkılap İlkokulu'nun, güneyde Birinci İnönü İlköğretim Okulu'nun, batıda ise 29 Ekim İlkokulu'nun sınır ögesi olarak kişilerde etki bırakabildiği söylenebilir (Çizelge 4.12.).

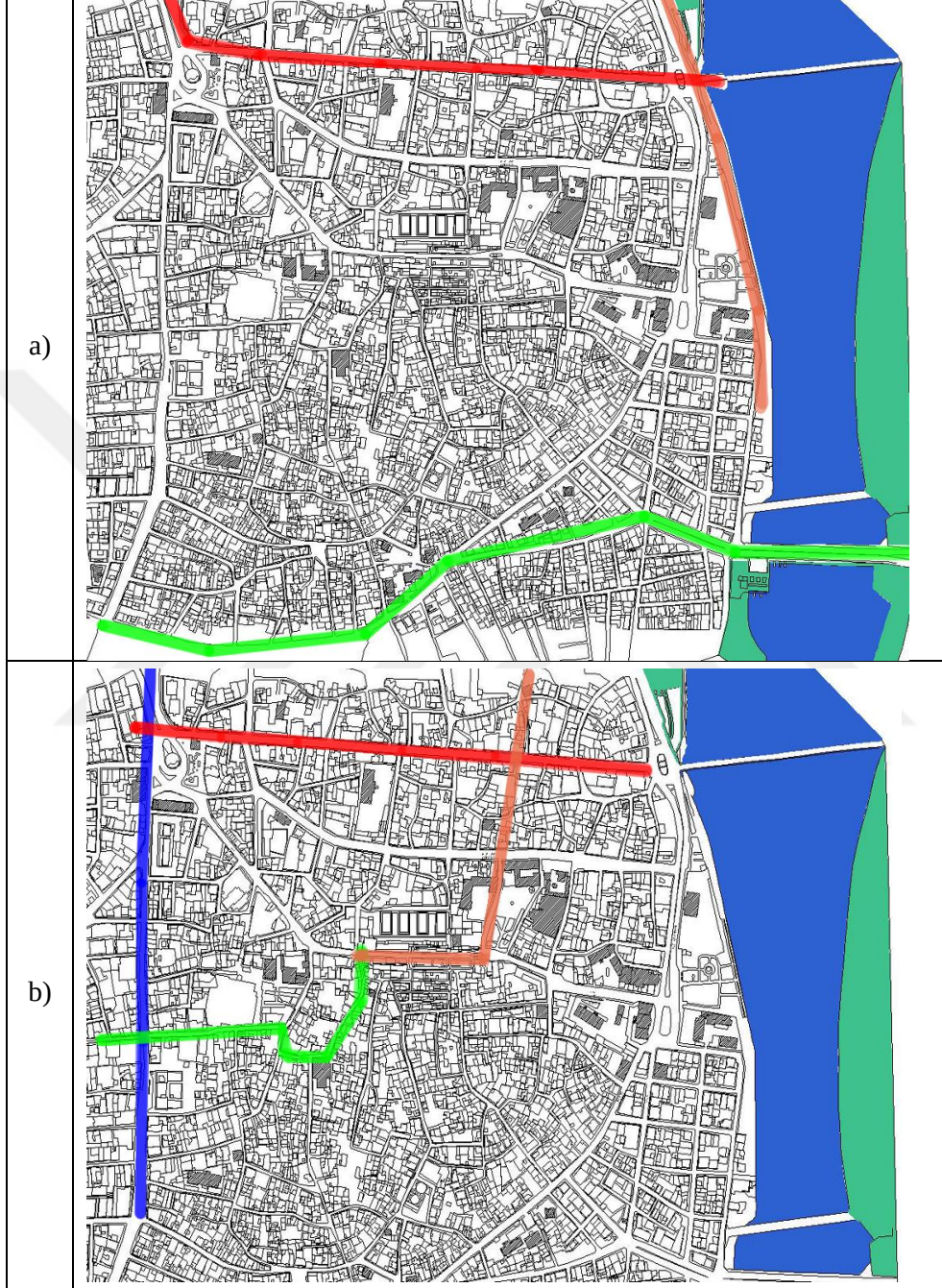
Çizelge 4.12. Sarıyakup Mahallesi'ne dair sınır öğeleri cevapları

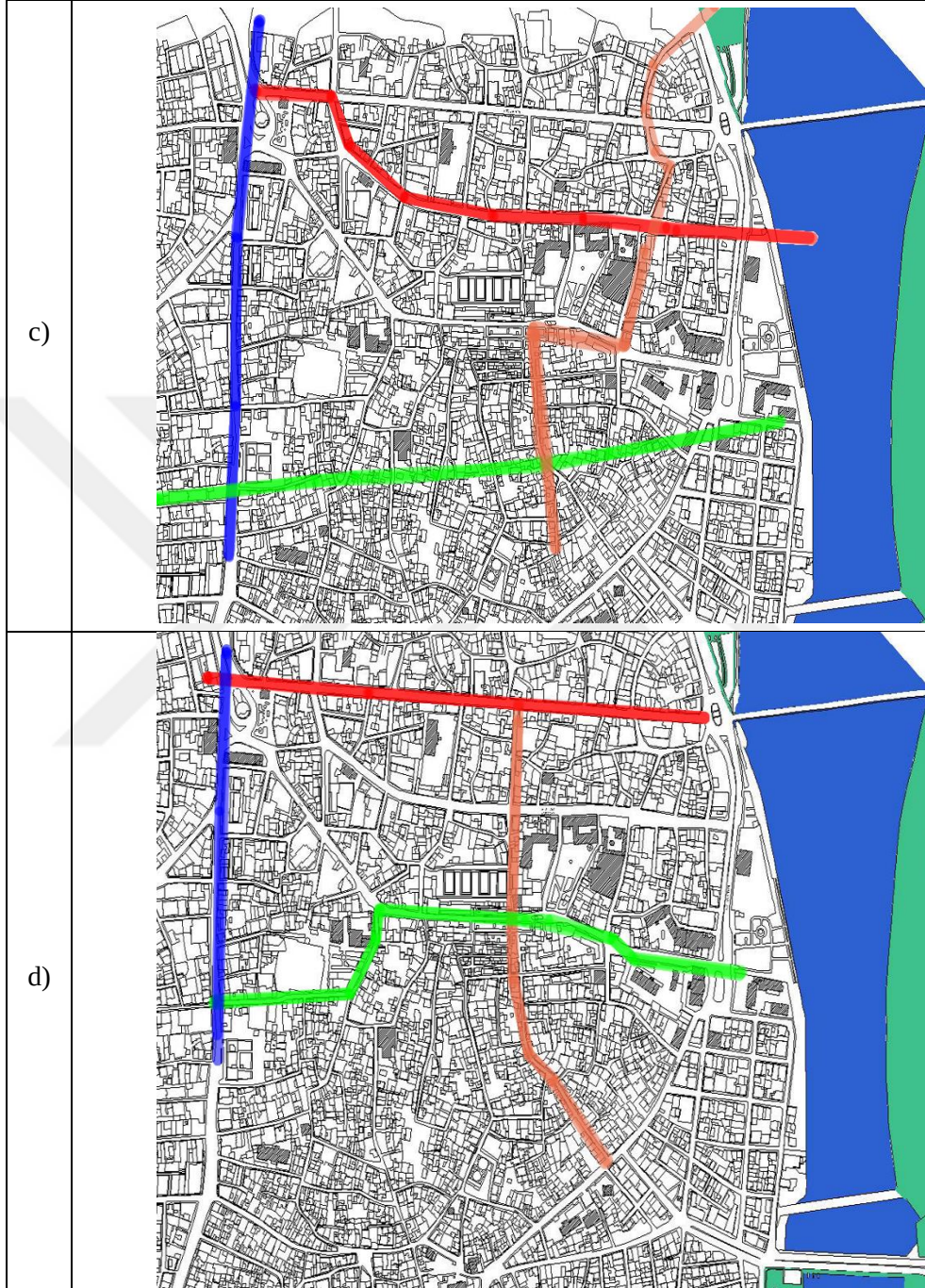

Karasoku Mahallesi'ne dair cevap veren anket grubu için sınır ögeleri ise 4 farklı haritada toplanmıştır. İlk haritanın cevapları içerisinde dikkat çeken nokta, bireyin kendisini batı yönünde sınırlandıran herhangi bir öge hissetmemesidir. Diğer haritalarda batı yönündeki sınırlayıcılar Saydam Caddesi ve Kasaplar Çarşısı olmuştur. Diğer belirleyici ögeler Kayalıbağ Mahallesi, Kalekapısı, Bankalar Caddesi, Regülatör Köprü, Hasan Ağa Cami, Sandalyeciler Çarşısı, Çarşı Hamamı ve Kazancılar Çarşısı olmuştur (Çizelge 4.13.).

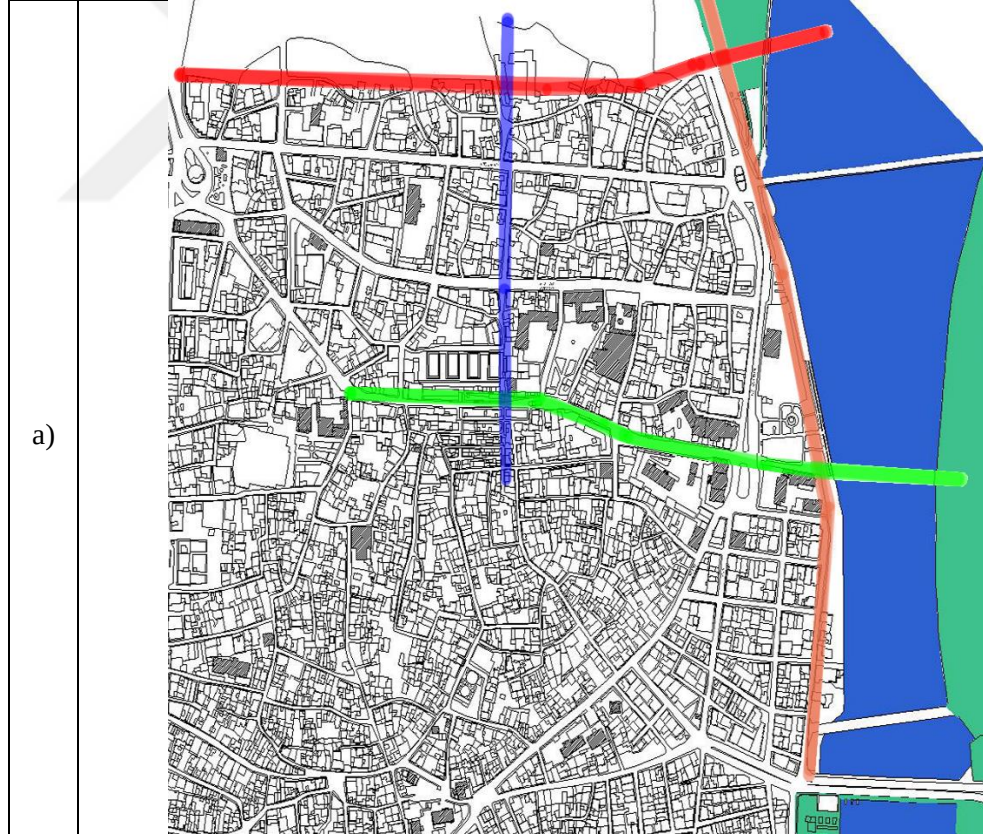
Çizelge 4.13. Karasoku Mahallesi'ne dair sınır ögeleri cevapları

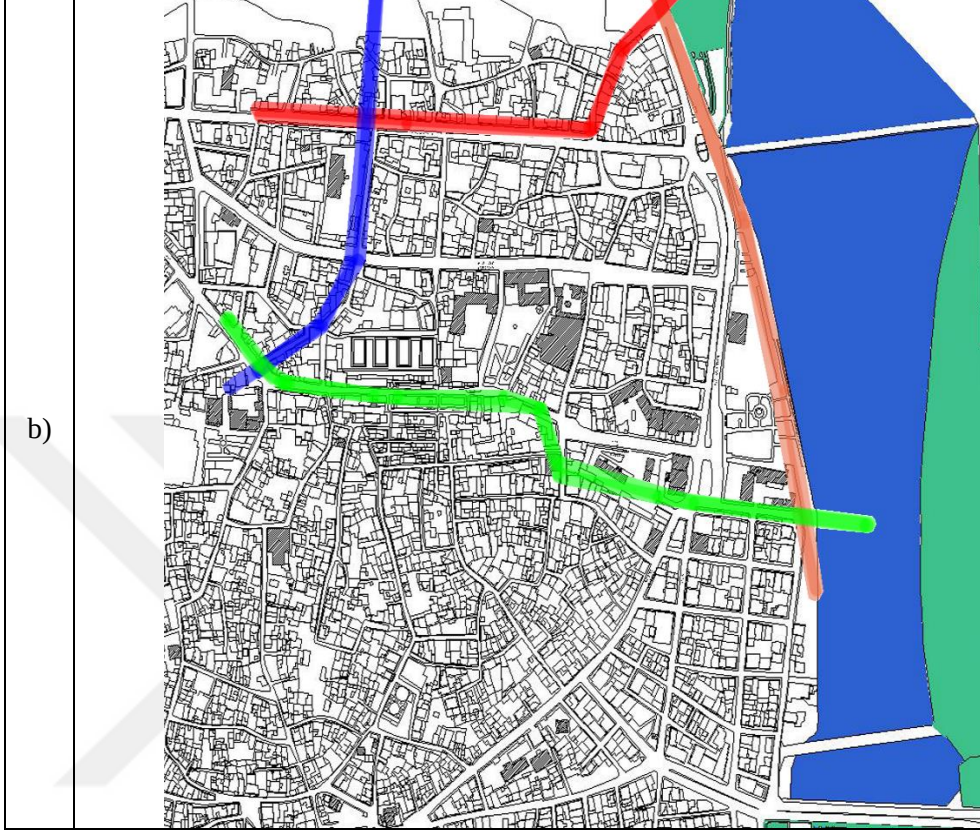

Yapılan anketlerde Ulucami Mahallesi'nin sınır öğelerini belirleyen elemanların; kuzey yönünde Kalekapısı ve Tepebağ Mahallesi, doğu yönünde Seyhan Nehri Taş Köprü, güney yönünde Hükümet Konağı ve Ulu Cami, batı yönünde ise Yağ Cami'nin Tepebağ Mahallesi ile kesişim doğrultusu ve Kapalıçarşı hizası gibi öğeler olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.14.). İki harita arasında farkı yaratan şey ise, birisi Kalekapısı bölgesindeki doğal daireselliği referans alırken, diğerinin Tepebağ Mahallesi sınırını düz bir çizgi hattı şeklinde yorumlamasıdır. İkinci fark ise, kimilerinin Yağ Cami'yi başlangıç noktası kabul ederek bir sınır hattı çekmesi, kimilerinin de başlangıç hattı olarak Kapalıçarşı ve Çarşı Hamamı'nı referans almasıdır (Çizelge 4.14.).

Çizelge 4.14. Ulucami Mahallesi'ne dair sınır öğesi cevapları

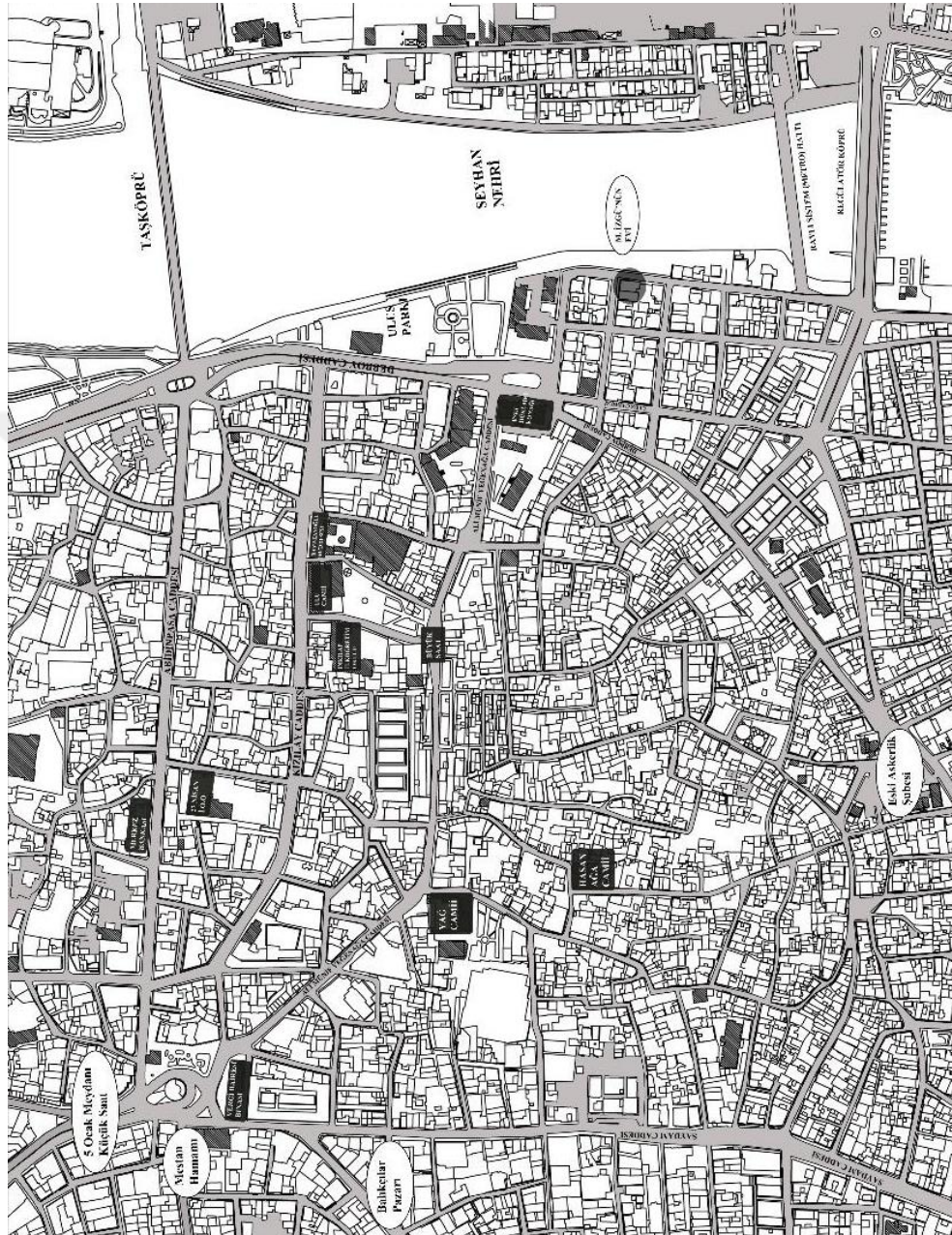

4.5.5. Bölgeler

Bölgeler, genel anlamda iki boyutlu ve kişilere o alanın içerisine girdiği hissini yaratan bileşenlerdir (Lynch, 2016). Bölgeleri yaratan şey bir referans ögesi olabileceği gibi, ses, koku gibi başka bir uyarıcı da olabilir. Kişisel algılamada bireyler o bölgenin içerisinde hissettiği için yol ve yön tayinini bölgeler üzerinden de yapabilir.

Bu çalışmada kişilere üzerinde binaların ve yol isimlerinin yazdığı bölgeye dair bir harita (Şekil 4.32.) gösterilerek burayı bölgelere ayırmaları istenmiştir. Bölge sayısı soran anket gruplarına, kişileri kesin olarak yönlendirmemek amacıyla 4 ya da 5 ayrı bölgeye ayırabilecekleri söylenmiştir.

öğeler (Balıkçılar Pazarı, Mestan Hamamı gibi) de yardımcı olarak gösterilmiştir. Bu bilgiler ışığında kişilerden alınan cevaplar analiz edilerek bölgelerin nasıl algılandığı belirlenmeye çalışılmıştır (EK2) (Çizelge 4.15.).

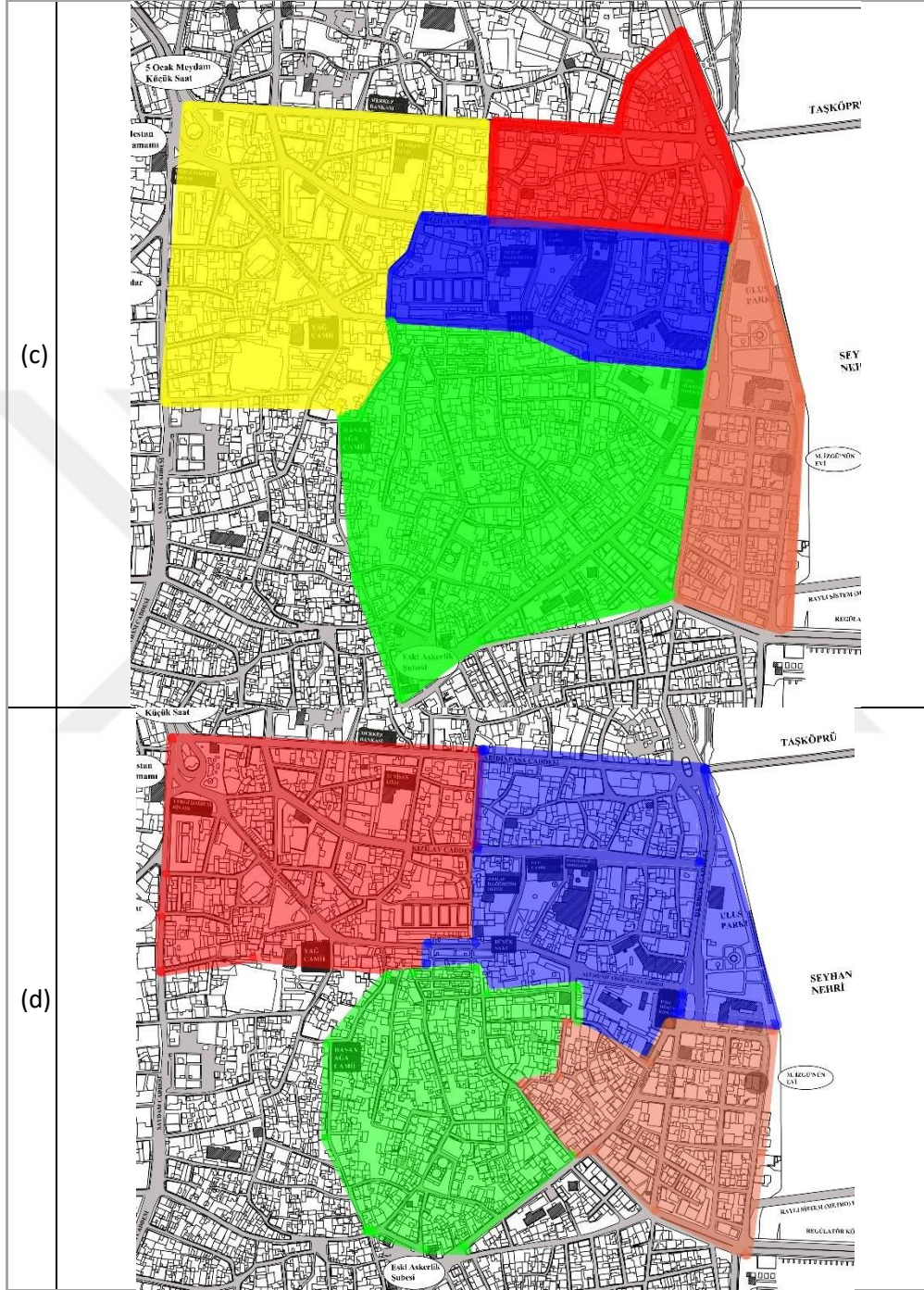
Çalışma alanının bölgesel ayırım cevaplarından ilkinde (Çizelge 4.15.a.) Büyük Saat merkez olmak üzere çok büyük bir artı (+) işareti çizilmiş ve kişi tarafından bölgenin bu şekilde algılandığı ifade edilmiştir. İkinci bölgeleme cevabı ise (Çizelge 4.15.b.) farklı referanslar üzerinden yapılmıştır. Kişi, alanı bölgelere ayırırken Taş Köprü, Kalekapısı bölgesi ve Ulucami'yi bir bölge, Küçük Saat civarı ve Karasoku Mahallesi'ndeki ticaret ağırlıklı alanları bir bölge, Kızılay Caddesi ve Büyük Saat'i bir bölge, Ulus Parkı ve ırmak kenarı hizasından Türkocağı Mahallesi'ni de bir bölge olarak değerlendirdiğini söylemiştir. Bölgelemeye dair alınan üçüncü cevapta (Çizelge 4.15.c.) alanın 5 ayrı bölgeye bölünmesi tercih edilmiştir. Bu ayırmadaki esas kriterler ırmak kenarı, Kalekapısı, Ulu Cami, Sarıyakup Mahallesi ve Karasoku Mahallesi'ndeki ticaret alanlarıdır.

Farklı bölgelendirmelerin sonuncusu olan Çizelge 4.15.d.'de ise gerçek mahalle sınırlarına en yakın bölümlendirme yapıldığı söylenebilir. Bu bölümlendirmedeki kriterler ise Türkocağı Mahallesi, Sarıyakup Mahallesi, Büyük Saat ve civarı ile Küçük Saat ve civarı olmuştur.

Tüm bu bölgelere ayırma işlemlerine bakıldığında, referans alınan noktalar aynı olsa bile bazı kriterlerin bölge hissini değiştirdiği, aynı referans noktalarının farklı kişiler üzerinde birbiriyle bütün bir ilişki hissi bıraktığı, tanıdık bilindik bir yapının varlığının (akraba ya da tanıdık evi gibi) kişilerin bölge tayininde rol oynadığı gibi sonuçlara ulaşılabilmektedir.

Çizelge 4.15. Çalışma alanının anket grubu tarafından bölgelere ayrılması

4.6. İmaj Öğeleri Değişimlerinin Analizi

Çalışmanın bu bölümüne kadar olan kısmında sıralı olarak, önce çalışma alanı ölçeğinde imaj öğeleri anket çalışmasıyla belirlenmiştir. Daha sonra içerik analiziyle Zıkkımın Kökü romanındaki imaj öğeleri belirlenerek geçmişe ait haritalar üzerinde gösterilmiştir. Bu bölümde ise mahalle sakinlerinin geçmişteki anılarına şu ana göre cevap verdikleri imaj öğeleri ile Zıkkımın Kökü romanına göre ortaya çıkan imaj öğeleri karşılaştırılmış, benzerlikleri ve varsa farklılıkları sebepleriyle tespit edilmiştir.

Çalışma içerisindeki araştırma sırasına göre, ilk bileşen odak noktasıdır. Yapılan analizde en göze çarpan sonuçlardan biri, anket grubundan geçmişe dair en eski hatıralarına dayanarak cevaplamaları istenen “Geçmişte buluşma noktanız sizce neresiydi?” sorusuna anket grubu içerisinde sadece bir kişi “öyle bir yer olduğunu düşünmüyorum” derken, günümüzü temel alarak cevaplamaları istenen “Mahallenizde buluşma noktanız sizce neresidir?” sorusuna anket grubu içerisinde 8 kişinin “öyle bir yer olduğunu düşünmüyorum” cevabını vermesidir. Mahalle sakinlerine göre bunun nedeni ise zaman içerisinde mahallede yaşayan ve birbirini tanıyan insan sayısının ve dolayısıyla insanlar arasındaki ilişkilerin azalmasıdır.

İkinci önemli nokta ise, anket grubunun geçmişe dair en eski hatıralarına dayanarak verdikleri cevaplardan 12’si sokaklar, evler ya da avlular şeklindeyken, günümüzü düşündüklerinde bu cevabın sadece bir kez verilmiş olmasıdır. Sözlü ve bire bir görüşme şeklinde yapılan anket görüşmelerinde kişiler bu cevaba ek olarak eskiden mahallede özellikle kadınların birbirlerinin evlerinde ya da avlularında toplandıklarından ve bu nedenle asıl toplanma yerlerinin evler olduğundan bahsetmişlerdir. Hatta 12 Mart 2018’de, 64 yaşında kadın bir mahalle sakini ile yapılan görüşmede, bu toplanmalar için eskiden bir defter tutulduğundan, kadınların birbirine sırayla gittiğinden bahsedilmiştir.

Sokaklar cevabı veren diğer mahalle sakinlerinin dikkat çektiği nokta ise çocukların buluştuğu yerlerin geçmişte hep sokaklar olmasıdır. Fakat günümüz için bunu hiçbir mahalle sakini söylememektedir. Bunun nedenlerinden biri olarak söz

konusu mahallelerdeki araç yoğunluğunun değişimi de gösterilebilir. Zıkkımın Kökü romanında çok nadir bahsedilen arabaya binme kavramı, anket grubu içerisindeki mahalle sakinleri tarafından, güzergâh çizimleri esnasında, tek tük fayton olduğu ve fazla araba olmadığı yönündeki cevaplarla da örtüşmüştür.

Odak noktasıyla ilgili üçüncü önemli nokta ise, anket grubunun geçmişe dair en eski hatıralarına dayanarak verdikleri cevaplardan 4'ü Ulus Parkı'yken, günümüzü düşündüklerinde cevaplardan 3'ü Ulus Parkı olmuştur. Fakat Zıkkımın Kökü romanında Ulus Parkı bir buluşma noktası olarak kullanılmamış, daha ziyade bir referans noktası olarak "Ulus Parkının yanı...", "Ulus Parkı'nın orada.." gibi yer belirlemelerinde kullanılmıştır. Bu nedenle Ulus Parkı odak noktası olarak değil, referans noktası bileşeni olarak sayılmıştır.

Referans noktasına dair analizde önemli noktalardan biri ise Zıkkımın Kökü romanında hiç geçmemesine rağmen anket grubunun, geçmişe dair en eski hatıralarına dayanarak referans aldıkları yapıların sorulduğu soruya verdikleri cevap içerisinde 2 adet Kısacıkzade Konağı varken bu cevabın günümüze dair alınan cevaplar içerisinde 3 kişiden gelmesidir. Konak romanda geçmediği gibi köşe başındaki varlığından ya da Türkocağı Mahallesi'nin güney kesiminden de hiç bahsedilmemiş, Muzo'nun anılarının geçtiği yoğunluklu bölge Türkocağı Mahallesi'nin kuzeyi ve batısı olmuştur.

Hükümet Konağı ise, anket grubu tarafından verilen cevaplar içerisinde hem geçmiş anılara ait cevaplarda hem de günümüze dair cevaplarda 2'ser kez referans noktası cevabı olarak verilmiştir. Hükümet Konağı'nın Muzo'nun aklında kalıcılığı ise arka tarafındaki Merkez Karakolu'nun varlığıyla gerçekleşmiştir. Muzo manavdan kavun çalmaya kalkışıp manav tarafından kovalanıp yakalanınca kendisini karakolda bulur. Burada *bir daha hiç hırsızlık yapmaması için layık görülen bir cezaya*² çarptırılır ve dayak yer. Öyle ki Muzo o gün o kavunu çalmaya karar vermese ya da yakalanmasa belki de Kısacıkzade Konağı gibi Hükümet

² Zıkkımın Kökü kitabında yazıldığı şekli ile. (İzgü, 1997, s39)

Konağı'nın da roman içerisinde adı hiç geçmeyecektir. Bunun hiçbir zaman bilinemeyecek olması bir yana, bu romanı okuyan Dünya'daki herhangi bir kişinin bu bölgede yani Adana/ Seyhan/ Türkocağı Mahallesi'nde bir Hükümet Konağı'nın olduğunu bilmesi Muzo'nun bu anısı sayesinde. Bu durum edebiyatı mimarının, mimariyi de edebiyatın içine dâhil etmektedir. Bu dâhil ediliş ise kişiden kişiye değişmekle beraber o kişinin yaşadıklarıyla da farklılık göstermektedir. Örneğin, Şekil 4.31'de Hükümet Konağı'nın önünden geçmeyi tercih eden mahalle sakinlerinden birinin o yapıyı özleyeceği için oradan geçmek istediğini söylemesi, o yapının kişi üzerindeki olumlu etkisini göstermektedir. Muzo için olumsuz hatırası olan bir yapı, güzel anılarını o yapıyla özdeşleştiren biri için olumlu etki bırakabilmektedir.

Kenarlar/sınırlar bileşen analizinde ise gerek Zıkkımın Kökü romanında gerekse anket grubunun bugüne dair düşüncelerinde doğu sınırı hiç değişmemiş ve herkes için ortak olarak Seyhan Nehri olmuştur. Özellikle Türkocağı ve Ulucami mahalleleri için sınır ögesi doğal bir oluşum olan nehirdir. Oldukça geniş bir yatağa sahip olan nehrin, derin oluşuyla da bu mahalleleri doğu yönünde kalıcı şekilde sınırlandırdığını bu sonuçlardan görebilmek mümkündür. Dört ayrı başlık altında toplanmış olan (Çizelge 4.11.) Türkocağı Mahallesi'nin sınır ögesi cevaplarından üçünde kuzey yani üst sınır Hükümet Konağı binası olmuştur. Bu yapı, resmi mahalle sınırıdır fakat gerçek mekân içerisinde düşünüldüğünde bunu açık gösteren herhangi bir işaret ya da tabela bulunmamaktadır. Buna rağmen böyle bir sınırlandırmayı hissettirmesinin nedenleri arasında olası etkenler ise şunlardır:

- Önünde dört adet yolun birleştiği kavşak bulunması,
- Büyük Saat'ten gelen Ali Münif Yeğenağa Caddesi'nin bitiminde bulunması,
- Geçmişte az sayıda çok katlı yapı bulunması nedeniyle akılda kalıcı olması.

Muzo için kuzey yönünde sınırlayıcı olanın ise Hükümet Konağı olmadığı kitaptan yapılan içerik analizinden çıkarılmıştır. Bunun nedenleri arasında; öncelikle kitapta sadece bir kez, adres tarifinde adı geçmesi, herhangi bir vurgu yapılmaması ve yürüme mesafesinin çocukken bile hep Kalekapısı semtine kadar olması vardır. Bir çocuk için erişilebilirlik mesafesi düşünüldüğünde (Şekil 4.4.) bu bilgi, üst sınırın Muzo için Kalekapısı olduğunu doğrulayıcı niteliktedir (Şekil 4.25.).

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen diğer bir sonuç ise Kızılay Caddesi'nin, Abidin Paşa ve Ali Münif Yeğenağa Caddesi ile aynı doğrultuda ve aynı şekilde olmasına rağmen hiçbir mahalle sakini için bir sınır hissi yaratmamasıdır. Bu açıdan incelendiğinde Abidin Paşa ve Ali Münif Yeğenağa Caddesi'ne nazaran daha yeni bir cadde olmasının etkisinin olduğu düşünülebilir (Şekil 4.33.).

Şekil 4.33. Adana hava fotoğrafı, 1961 (Duygu Saban arşivi) (yazar tarafından düzenlenmiştir)

Alınan cevaplar içerisinde en değişken cevaplara sahip olan sınır, Türkocağı Mahallesi'nin batı sınırıdır. Kimi mahalle sakini için, güney mahalleleri, Türkocağı Mahallesi'ni Ulus Parkı'na bağlayan Debboy Caddesi sınırken, kimi mahalle sakini için Hükümet Konağı'nın bulunduğu ada bu mahalleye dahil hissedilmektedir (Çizelge 4.11.). Çizelge 4.11.'de bulunan dört haritanın üçünde Debboy Caddesi batı sınırı olarak söylenmiş fakat cadde üzerinde farklı rotalar çizilmiştir. Tercihlerde güzergâhı değiştirme nedenleri arasında ise; bir tanıdığının evinin olması ve oranın sınır kabul edilmesi, okuduğu okulun yakınlarda olması, caminin varlığı gibi etkenler vardır. Zıkkımın Kökü romanındaki batı sınırı ise, Muzo'nun çocuk haliyle evden fazla uzaklaşmadığını hissederek gittiği mesafe dikkate alınarak söylenmiştir. Kitapta bu hissin varlığı açıkça belirtilmemesine rağmen bu belirleme roman içerisindeki anlama göre yapılmıştır. Kitabın baş kısmında 5-6 yaşlarında olmasına

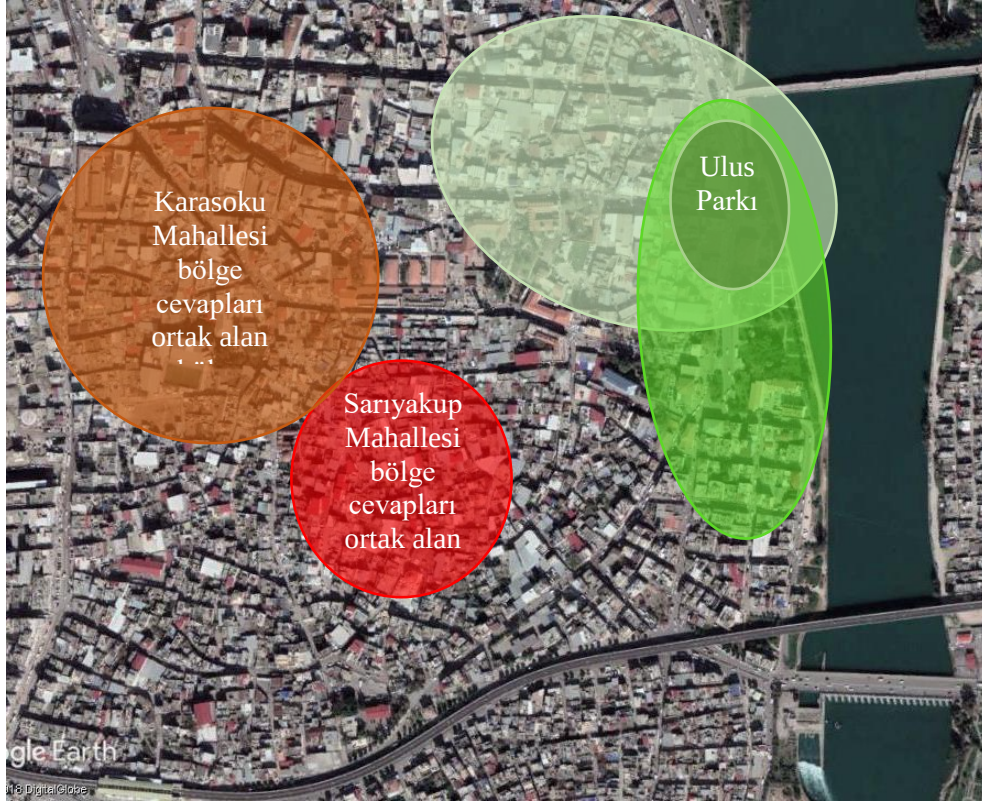
rağmen Muzo Büyük Saat'e ve Ulu Cami'ye kadar yürüyebilmekte ve sonra geri dönmektedir. Bu, batı sınırı hattının Büyük Saat, Ulu Cami ve onu takip eden aks şeklinde çizilmesine vesile olmuştur (Şekil 4.25.).

Mahalle sakinlerinin güney yönündeki sınırlayıcısı ise kimisi için Regülatör Köprü ve onun devamındaki güney hat olurken, kimisi için de bu “*aşağı kısımdaki mahalle*” şeklinde tabir edilen Hürriyet ve Mestanzade mahallelerinin varlığıdır. Burada dikkat çeken nokta, Regülatör Köprü'den aks alınarak çizilen sınırın raylı sistem hattının yoluyla devam etmesidir. 2010 yılında kesin olarak hizmet vermeye başlayan raylı sistem hattının yolu, mahalle sakinlerince Regülatör Köprü'yle birleştirilmiş, raylı sistemin devam eden bağlantı köprüsü sınır olarak görülmemiştir (Şekil 4.34.).

Şekil 4.34. Adana hava fotoğrafı, üstte 2000 yılı, altta 2018 yılı. (Kaynak Google Earth)

Çalışma alanının bölgelere ayrılması ve bölgesel algısı söz konusu olduğunda, tespit edilen bazı noktalar şunlardır; en yoğun konut alanı oranına sahip mahallelerden biri olan Sarıyakup Mahallesi genel anlamda bir bütün görülmüştür. Taban haritası aracılığıyla alanı bölgelere ayıran mahalle sakinlerinin verdiği cevapların 4 harita grubu altında toplandığı Çizelge 4.15.'teki 4 haritanın 3'ünde Sarıyakup Mahallesi'ndeki Hasan Ağa Cami ve çevresinin bir bölge olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Yine, 4 haritanın 3'ünde Karasoku Mahallesi'nin kuzeybatı bölgesi bir arada düşünülmektedir. Buranın birlikte düşünülme nedeni ise burada ağırlıklı olarak ticaret mekânlarının bulunması olmuştur (Şekil 4.35.).

Şekil 4.35. Bölgeler bileşeni için verilen cevaplardan ortaya çıkan genel bölge alanları gösterimi

Ulus Parkı ise genellikle Karasoku ve Ulucami Mahallesi sakinlerince ırmak kenarı diyerek Türkocağı Mahallesi ile birleştirilmekteyken, Türkocağı Mahallesi sakinlerinin kendi mahallelerini bir bölge sayarak Ulus Parkı'nı ayrı bir bölge olarak düşünmeye, Sarıyakup mahallesi sakinlerinin ise Türkocağı Mahallesi ve Irmak kenarı diyerek iki tarafı ayırmaya meyilli oldukları görülmüştür (Şekil 4.35.).

4.7. Çalışma Alanlarına İlişkin Anketler ve Değerlendirmeler

Algılama, dış dünyaya yönelik nesnelere ilişkin edindiğimiz duyuşsal bilgilerdir. Bu bilgileri edinme yolumuz ise beş duyu organımız ile yaptığımız görmek, koklamak, duymak, dokunmak ve tatmak eylemlerini ve bunlara ek olarak hissetmeyi kapsamaktadır (İnceoğlu, 2010) (Şekil 4.36.).

<i>Algılamak =</i> Herhangi bir	<i>olayı nesneyi</i> <i>ilişkiyi</i>	görmek dokunmak duymak tatmak koklamak hissetmektir.
------------------------------------	---	---

Şekil 4.36. Algılama kavramı (İnceoğlu, 2010, s.68)

Deneyimlerine, anılarına ve yaşanmış tüm duygularına bağlı olarak kente dair kent imgeleri açığa çıkarılan mahalle sakinlerinin, içerisinde yaşadıkları mahalleleri hangi kelimelerle ifade ettikleri, bu çalışma kapsamında imgelerin belirlenmesi ile paralel şekilde araştırılmıştır. Çalışmanın amacı, mahalle sakinlerince mahallenin nasıl algılandığının ortaya çıkarılması ve gelecek çalışmalar için bu konuda literatüre katkı sağlanmasıdır. Bu bölümde ise mahalle sakinlerinin mahallelerini nasıl algıladıklarına dair yapılan çalışmanın sonuçları analiz edilmektedir.

Anket grubuna yöneltilmiş olan anket soru kâğıdındaki (EK1) son soruya alınan cevaplar analiz edilmiştir. Bu soru, 10 adet sıfat çiftinden oluşmaktadır. Bu

soru sorulurken mahalle sakinlerinden ilk 6 soruyu çevrelerini düşünerek, son 6 soruyu ise mahallelerindeki binaları düşünerek cevaplandırmaları istenmiştir. Seçilen sıfatlar ve bütünde işaret ettikleri kavramlar Çizelge 4.16.'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.16. Anket formu için seçilen sıfatlar ve karşılıkları

Çevresel Tanımlama Boyutları (Küller, 1973)	Bina Tanımları (Sorte, 1982)
Karmaşık/ Basit → Karmaşıklık Çirkin/ Güzel → Hoşluk Güvenli/ Güvensiz → Hoşluk Birlik/ Çeşitlilik → Birlik Sıkıcı/ İlginç → Orijinallik	Hoş/ Hoş değil → Değer Düzenli/ Düzensiz → Biçim Süslü/ Sade → Eklemlendirme Yüksek ve baskın/ Alçak → Ölçek Renkli/ Renksiz → Renk

Bu sıfat çiftleri mahalle sakinlerine yöneltilip her iki zaman dilimi için ayrı ayrı cevaplandırmaları istenmiştir. Bunlardan ilki, mahallede yaşadıkları en eski zaman dilimine ait (çocukluk vb.), ikincisi ise bugüne ait cevaplardır (Çizelge 4.17.). *Kararsız* cevapları, yöneltilen sıfatlardan herhangi birini seçmek istemeyen kişilerin cevaplarını yansıtmaktadır. Çizelge 4.17. aynı zamanda anket formunda (EK1) bulunan soru formudur.

Çizelge 4.17. Anket formunda bulunan sıfat çiftlerinin soru formu

GEÇMİŞ ZAMAN İÇİN		ŞİMDİKİ ZAMAN İÇİN	
Karmaşık	Basit	Karmaşık	Basit
Çirkin	Güzel	Çirkin	Güzel
Güvenli	Güvensiz	Güvenli	Güvensiz
Birlik	Çeşitlilik	Birlik	Çeşitlilik
Sıkıcı	İlginç	Sıkıcı	İlginç
Hoş	Hoş değil	Hoş	Hoş değil
Düzenli	Düzensiz	Düzenli	Düzensiz
Süslü	Sade	Süslü	Sade
Yüksek ve baskın	Alçak	Yüksek ve baskın	Alçak
Renkli	Renksiz	Renkli	Renksiz

Karmaşıklık kavramı adı altında yöneltilen karmaşık ya da basit sorusu toplam 15 mahalle sakinine sorulmuştur. Geçmiş zaman dilimine ait cevaplar içerisinde 9 kişi geçmişte mahallenin çevresel açıdan “*basit*” olduğunu, 5 kişi “*karmaşık*” olduğunu düşünmektedir, bir kişi ise kararsızdır. Güncel (2018) durumu düşünerek verilen cevaplarda ise 15 kişi içerisinde 11 kişi mahallenin bugün “*basit*” olduğunu düşünmekte, 4 kişi de “*karmaşık*” olduğunu düşünmektedir (Çizelge 4.18.).

Cevaplara mahalleler esas alınarak bakıldığında ise Türkocağı Mahallesi ve Sarıyakup Mahallesi sakinlerinin zaman içerisinde mahallelerini daha *basit* algıladıkları ortaya çıkmıştır. Ulucami Mahallesi sakinleri ise geçmişte de bugün de mahallelerini *basit* olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Karasoku Mahallesi sakinleri ise geçmişte mahalleyi daha “*basit*” algılamaktayken zamanla daha “*karmaşık*” olduğunu düşünmüşlerdir.

Karasoku Mahallesi’ndeki karmaşıklığın daha fazla hissedilme nedenleri arasında, araç yoğunluğunun artması ve bu araştırmanın çalışma alanı olarak belirlenen bölgeye toplu taşıma araçlarının ana giriş noktasının bu mahalle içerisinde olması gösterilebilir. Buna ek olarak Karasoku Mahallesi’ndeki ticari alanların

artışının bu mahallenin, daha “*karmaşık*” olarak algılanmasına neden olduğu düşünülebilir.

Tüm mahalleler için verilmiş toplam cevaplar cinsiyete göre ayrıldığında ise, kadınlarda dengeli ve birbirine yakın bir *karmaşık/basit* dağılımı varken erkeklerin “*basit*” cevaplarının daha baskın olduğu görülmüştür (Çizelge 4.18.).

Çizelge 4.18. Karmaşıklık faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Karmaşık	2	1	Karmaşık
Basit	3	5	Basit
Kararsız	1	-	Kararsız
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Karmaşık	2	3	Karmaşık
Basit	3	2	Basit
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Karmaşık	1	-	Karmaşık
Basit	1	2	Basit
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Karmaşık	-	-	Karmaşık
Basit	2	2	Basit

Toplam Karmaşıklık Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Topla m	Topla m	Kadın	Erkek	
Karmaşık	2	3	5	4	2	2	Karmaşık
Basit	2	7	9	11	3	8	Basit
Kararsız	1	-	1	-	-	-	Kararsız
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

Toplam anket grubuna göre hoşluk faktörü analizi yapıldığında (Çizelge 4.19.); anket grubu içerisindeki Türkocağı Mahallesi sakinlerinin geçmişte mahallelerini daha “*güzel*” olarak yorumladıkları, zaman içerisinde bu yorumun zayıfladığı görülmüştür. Güvenlik hissi ise geçmişte, ankete katılan tüm Türkocağı Mahallesi sakinleri için ortak olarak daha fazladır. Fakat bu kanı da zaman içerisinde zayıflayarak yerini belirsizliğe ya da daha az güvenli hissetmeye bırakmıştır. Karasoku Mahallesi sakinleri ise geçmişe dair zamanlarını yoğun olarak “*güzel*” şeklinde yorumlarken şimdi için bu tercih yine yoğun olarak “*çirkin*” şeklinde yorumlamaya dönmüştür. Yine, Karasoku Mahallesi’nden ankete katılan mahalle sakinlerinin tamamı geçmişlerinde mahallelerinin “*güvenli*” olduğunu düşünürken, günümüzde bu yorum yerini ağırlıklı olarak “*güvensiz*” ifadesine bırakmıştır.

Sarıyakup Mahallesi’nden ankete katılan 2 mahalle sakininin cevabı her ne kadar kesin bir algıyı işaret edemese de, bire bir görüşmelerde yapılan konuşmalar raylı sistem hattının geçmesiyle mahallenin güneyinde açılan caddenin, mahallenin güney kesimindeki güvenlik hissini arttırdığı yönünde olmuştur. Ulucami Mahallesi ise mahalle sakinlerince geçmiş zamanlarında “*güzel*” ve “*güvenli*” hatırlanırken günümüzde bu his de zayıflamıştır (Çizelge 4.19.).

Toplamda ise geçmiş ağırlıklı olarak “*güzel*” ve “*güvenli*” şeklinde tabir edilirken, çalışmanı yapıldığı yıl olan 2018 düşünülünce bu cevaplar ağırlıklı olarak yerini “*çirkin*” ve “*güvensiz*” ifadelerine bırakmıştır. Özellikle kadınların tamamı, geçmişte bulundukları mahalleleri “*güvenli*” şeklinde yorumlamaktadırlar. Bunun nedenini ise, insanların birbirini tanıması şeklinde belirtmişlerdir (Çizelge 4.19.).

Çizelge 4.19. Hoşluk faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Çirkin	1	3	Çirkin
Güzel	4	3	Güzel
Kararsız	1	-	Kararsız
Güvenli	6	2	Güvenli
Güvensiz	-	2	Güvensiz
Kararsız	-	2	Kararsız
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Çirkin	--	4	Çirkin
Güzel	4	1	Güzel
Kararsız	1	-	Kararsız
Güvenli	5	-	Güvenli
Güvensiz	-	4	Güvensiz
Kararsız	-	1	Kararsız
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Çirkin	1	1	Çirkin
Güzel	1	-	Güzel
Kararsız	-	1	Kararsız
Güvenli	1	1	Güvenli
Güvensiz	1	1	Güvensiz
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Çirkin	-	1	Çirkin
Güzel	2	1	Güzel
Güvenli	2	1	Güvenli
Güvensiz	-	1	Güvensiz

Toplam Hoşluk Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Çirkin	-	2	2	9	4	5	Çirkin
Güzel	4	7	11	5	1	4	Güzel
Kararsız	1	1	2	1	-	1	Kararsız
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Güvenli	5	9	14	4	-	4	Güvenli
Güvensiz	-	1	1	8	3	5	Güvensiz
Kararsız	-	-	-	3	2	1	Kararsız
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

Toplam anket grubuna göre *birlik* faktörü analizi yapıldığında (Çizelge 4.20.); anket grubu içerisindeki Türkocağı Mahallesi sakinlerinin çoğunluğu geçmişe dair anılarına bakıldığında cevap *birlikten* günümüz için *çeşitlilik* olmuştur. Bir mahalle sakini ise (12 Mart 2018 tarihinde yapılan, 64 yaşındaki bir mahalle sakini ile bire bir görüşme sonucu) bu ayrımı keskin bir şekilde hissetmediğini belirtip yorumunu kararsızlıktan yana kullanmıştır. Karasoku Mahallesi ve Ulucami Mahallesi sakinlerinin ise mahalle için yorumu ortaktır: geçmişte “*birlik*”, günümüzde “*çeşitlilik*” hissetmektedirler. Sarıyakup Mahallesi sakinleri ise geçmişteki anılarından günümüze uzanan yolculukta *çeşitlilik* konusunda bir değişiklik hissetmediklerinden yana yorumda bulunmuşlardır.

Toplam *birlik* faktörü cevaplarının cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde ise, geçmişte “*birlik*” ve “*çeşitlilik*” cevaplarında neredeyse homojen dağılmış olan kadın katılımcılar, günümüzde *çeşitlilik* yorumunda bir araya gelmişlerdir. Erkekler ise geçmiş anılarında bulundukları bölgeleri “*birlik*” ifadesiyle yorumlarken yine aynı yoğunlukla günümüzde “*çeşitlilik*” olarak yorumlamışlardır. Erkeklerin bu soruyu cevaplarken kıstas aldıkları kahvehane ve mahalle kültürü olmuştur. Mahalle

anılarından bahseden erkek katılımcılar, geçmişte kahvehanelerde esnafın bir arada olduğundan ve birbirini tanıyıp kolladığından bahsetmiş, günümüzde ise insan çeşitliliğinin artmasıyla bu kavramın oldukça azaldığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.20.).

Çizelge 4.20. Birlik faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Birlik	4	1	Birlik
Çeşitlilik	1	4	Çeşitlilik
Kararsız	1	1	Kararsız
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Birlik	5	-	Birlik
Çeşitlilik	-	5	Çeşitlilik
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Birlik	-	-	Birlik
Çeşitlilik	2	2	Çeşitlilik
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Birlik	2	-	Birlik
Çeşitlilik	-	2	Çeşitlilik

Toplam Birlik Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Birlik	2	9	11	1	-	1	Birlik
Çeşitlilik	2	1	3	13	4	9	Çeşitlilik
Kararsız	1	-	1	1	1	-	Kararsız
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

Toplam anket grubuna göre *orijinallik* faktörü analizi yapıldığında (Çizelge 4.21.); en dikkat çeken nokta, anket grubu içerisindeki toplam 15 katılımcının hiçbirinin geçmişe dair anılarını düşünerek verdikleri cevapta “sıkıcı” dememeleridir. Tüm katılımcılar geçmişe dair anılarını “ilginç” olarak yorumlamaktadır. Aynı zamanda katılımcılar, bu cevabı vermelerinde, çocukluk zamanlarını hatırlıyor olmalarının etkisinin olduğunu beyan etmiş, çocukken insanın ilgilenecek, gezecek ve keşfedecek çok şeyi olmasının mahalleye bağdaştığını ifade etmişlerdir. Tıpkı, Muzaffer İzgü’nün yoksul mahallesinden ve derme çatma evinden bahsederken mutlu olması ve mahallesinden hiç kopmak istememesi gibi. Fakat günümüz söz konusu olduğunda bu *ilginçlik* kendisini yetişkin bakış açısında koruyamamış ve büyüsunü kaybetmiştir. 8 Mart 2018’de görüşülen 57 yaşındaki Leyla isimdeki anket katılımcısı, bu soruya cevap verdikten sonra mahallenin tarihi dokusu günümüze kadar korunabilseydi cevabının “sıkıcı” değil, “ilginç” olacağını çünkü mahallesini “ilginç” kılan şeyin geçmişte, kendisine has dokusu olduğunu söylemiştir. 12 Mart 2018’de görüşülen 64 yaşındaki Feraşet isimdeki anket katılımcısı ise bu soruya 2018 yılı için “sıkıcı” cevabını verdikten sonra Türkocağı Mahallesi’ni parçalanmış eski, güzel, antik bir tablo gibi gördüğünü eklemiştir. Bu açıdan yaklaşıldığında kentlerin ilgi çekiciliğinin korunmasında mimarinin önemli olduğu da görülmektedir.

Toplam *orijinallik* faktörü cevaplarının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında ise (Çizelge 4.21.) geçmiş zamanlarında tüm katılımcıların “ilginç” cevabı 2018 düşünüldüğünde çözülmüş, ilgi çekici olarak yorumlanması yerini “sıkıcı” yorumuna bırakmıştır. Özellikle erkek katılımcılar geçmiş zamanlarına dair cevapta hemfikirken günümüzü düşündüklerinde farklı algılara sahip olmuşlardır.

Çizelge 4.21. Orijinallik faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Sıkıcı	-	3	Sıkıcı
İlginç	5	2	İlginç
Kararsız	1	1	Kararsız
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Sıkıcı	-	3	Sıkıcı
İlginç	5	2	İlginç
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Sıkıcı	-	1	Sıkıcı
İlginç	2	1	İlginç
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Sıkıcı	-	1	Sıkıcı
İlginç	2	-	İlginç
Kararsız	-	1	Kararsız

Toplam Orijinallik Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Sıkıcı	-	-	-	9	4	5	Sıkıcı
İlginç	4	10	14	4	1	3	İlginç
Kararsız	1	-	1	2	-	2	Kararsız
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

Bundan sonraki cevaplar, anket grubunun bulundukları mahallelerdeki binaları düşünerek verdikleri cevaplardır. Dolayısıyla toplam anket grubuna göre değer faktörü analizi yapıldığında (Çizelge 4.22.); dikkat çeken noktalardan biri geçmişe dair zamanları düşününce 15 kişiden 13’ü geçmişte evlerini “hoş” şeklinde yorumlamış, günümüzde ise bu oran 13 kişinin “hoş olmadığı” düşüncesine dönmüştür. Cinsiyete göre dağılıma bakıldığında ise kadınların tamamının, geçmiş için “hoş”, şimdi için “hoş değil” cevabı verdiği görülmektedir.

Özellikle Türkocağı ve Karasoku Mahalleleri için sakinlerinden hiçbiri günümüz için “hoş” cevabı vermemiştir. Türkocağı Mahallesi katılımcıları bunun nedenini, zamanla bakımsız evlerin daha da bakımsız hale gelmesine, Karasoku Mahallesi katılımcıları ise özellikle ticaret alanları üzerindeki sokak ve caddelerin görsel kirliliğe maruz kalmasına bağlamaktadır.

Çizelge 4.22. Değer faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Hoş	5	-	Hoş
Hoş değil	1	6	Hoş değil
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Hoş	5	-	Hoş
Hoş değil	-	5	Hoş değil
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Hoş	1	1	Hoş
Hoş değil	1	1	Hoş değil
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Hoş	2	1	Hoş
Hoş değil	-	1	Hoş değil

Toplam Değer Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Hoş	5	8	13	2	-	2	Hoş
Hoş değil	-	2	2	13	5	8	Hoş değil
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

Toplam anket grubuna göre biçim faktörü analizi yapıldığında (Çizelge 4.23.); dikkat çeken nokta, katılımcıların geçmişe dair anılarını verdikleri cevapta bu kez neredeyse yarı yarıya bir *düzenli- düzensiz* yorumu alınmasıdır. Bahsi geçen binalar ya da sokaklar aynıdır, fakat *hoş/hoş değil* sorusunda (Çizelge 4.22.) geçmişe dair cevaplarda 13 kişi “*hoş*” derken, bu soruda 8 kişi “*düzensiz*” cevabı vermektedir. Bu da geçmişte “*düzensiz*” olduğu düşünülen yapıları katılımcıların yine de “*hoş*” bulduğunu göstermektedir. Mahalle sakinleri bunun nedenini, tıpkı Muzaffer İzgü gibi, çocuk olmaya ve çocukluğun, içinde bulundukları dokuyu özel kılması şeklinde açıklamaktadırlar.

Çizelge 4.23. Biçim faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Düzenli	3	1	Düzenli
Düzensiz	3	5	Düzensiz
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Düzenli	3	-	Düzenli
Düzensiz	2	5	Düzensiz
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Düzenli	1		Düzenli
Düzensiz	1	2	Düzensiz
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Düzenli	-	1	Düzenli
Düzensiz	2	1	Düzensiz

Toplam Biçim Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Düzenli	3	4	7	2	-	2	Düzenli
Düzensiz	2	6	8	13	5	8	Düzensiz
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

Toplam anket grubuna göre eklemlendirme (articulation) faktörü analizi yapıldığında (Çizelge 4.24.); çalışma alanındaki binaların genel anlamda sadeleştiğinin düşünüldüğü ortaya çıkmıştır. Katılımcılar bu soruyu cevaplarken “sade” cevabını verme nedenleri olarak, zaman içerisinde yapıların kimliklerini kaybettiğini düşünmeleri olarak göstermişlerdir. Mahalle sakinleri; “sade” cevabının zaman içerisindeki artışının bir diğer faktörü olarak, 1998 yılındaki Adana depreminde çoğu evin zarar görmesini ve kullanıcıların maddi açıdan o evleri eski haline getirecek güçte olmamasını göstermişlerdir.

Türkocağı Mahallesi’den ankete katılım gösteren mahalle sakinlerinden, binalar için hem geçmişte hem günümüzde “sade” cevabını veren katılımcıların ise farklı bir etkeni vardır ki, o da mahallenin genel gelir düzeyinin düşüklüğüdür. Türkocağı Mahallesi sakinleri, mahallelerindeki çoğu ailenin geçmişte gelir düzeyinin oldukça düşük olduğunu bu nedenle evlerini minimum şartlar altında kurduklarını, geçmişte hatırladıkları dokunun bu nedenle *düzensiz* ve *sade* olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.24.).

Çizelge 4.24. Eklemlendirme faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Süslü	3	1	Süslü
Sade	3	5	Sade
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Süslü	4	-	Süslü
Sade	1	4	Sade
Kararsız	-	1	Kararsız
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Süslü	1	-	Süslü
Sade	1	2	Sade
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Süslü	-	1	Süslü
Sade	2	1	Sade

Toplam Biçim Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Süslü	4	4	8	2	-	2	Süslü
Sade	1	6	7	12	5	7	Sade
Kararsız	-	-	-	1	-	1	Kararsız
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

Toplam anket grubuna göre ölçek faktörü analizi yapıldığında (Çizelge 4.25.); genel anlamda çalışma alanında kat yoğunluğu algısının değişmediği görülmektedir.

Çalışma alanı içerisinde apartman gibi çok katlı yapıların zaman içerisinde yapılmadığı zaten mahalle içerisinde görülebilmektedir. Fakat geçmişten günümüze 1-2 katlı evlerin 3-4 kata yükselmiş olması mahalle sakinlerinde baskınlık hissi yaratmamıştır. Çalışma alanının 2018'ine ilişkin “yüksek” cevaplarının tamamı Karasoku Mahallesi’nden verilmiştir. Bire bir görüşmede bir katılımcı “yüksek” cevabı vermesindeki etkenin, yine ticari alanların artışına bağlı olduğunu söylemiştir (Çizelge 4.25.).

Çizelge 4.25. Ölçek faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Yüksek	-	-	Yüksek
Alçak	5	4	Alçak
Kararsız	1	2	Kararsız
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Yüksek	-	2	Yüksek
Alçak	5	3	Alçak
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Yüksek	-	-	Yüksek
Alçak	2	2	Alçak
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Yüksek	-	-	Yüksek
Alçak	2	2	Alçak

Toplam Ölçek Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Yüksek	-	-	-	2	-	2	Yüksek
Alçak	4	10	14	11	3	8	Alçak
Kararsız	1	-	1	2	2	-	Kararsız
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

Toplam anket grubuna göre renk faktörü analizi yapıldığında (Çizelge 4.26.); tüm anket soruları içinde, katılımcıların bir cevapta hemfikir olduğu tek soru bu olmuştur. Günümüze dair verilen cevaplarda 15 katılımcının tamamı mahallesinin “renksiz” olduğunu düşünmektedir. Geçmişte “renkli” olduğu düşünülen Karasoku, Ulucami ve Türkocağı mahallelerinin de artık “renksiz” olduğu düşünülmektedir. Mahalle sakinlerine renksizliğin nedeni sorulduğunda mahallelerin içerisindeki yeşilliğin kaybolması, mahalle içerisinde yaşayan kişi sayısının azalması nedeniyle evlerin dış cephelerinin bakımsız olması dolayısıyla renksiz görünmesi gibi nedenleri saymışlardır.

Çizelge 4.26. Renk faktörüne ilişkin sıfatlara verilen anket grubu cevapları

Türkocağı Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Renkli	4	-	Renkli
Renksiz	2	6	Renksiz
Karasoku Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Renkli	5	-	Renkli
Renksiz	-	5	Renksiz
Sarıyakup Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Renkli	1	-	Renkli
Renksiz	1	2	Renksiz
Ulucami Mahallesi			
Anket Gr. Geçmiş		2018	
Renkli	2	-	Renkli
Renksiz	-	2	Renksiz

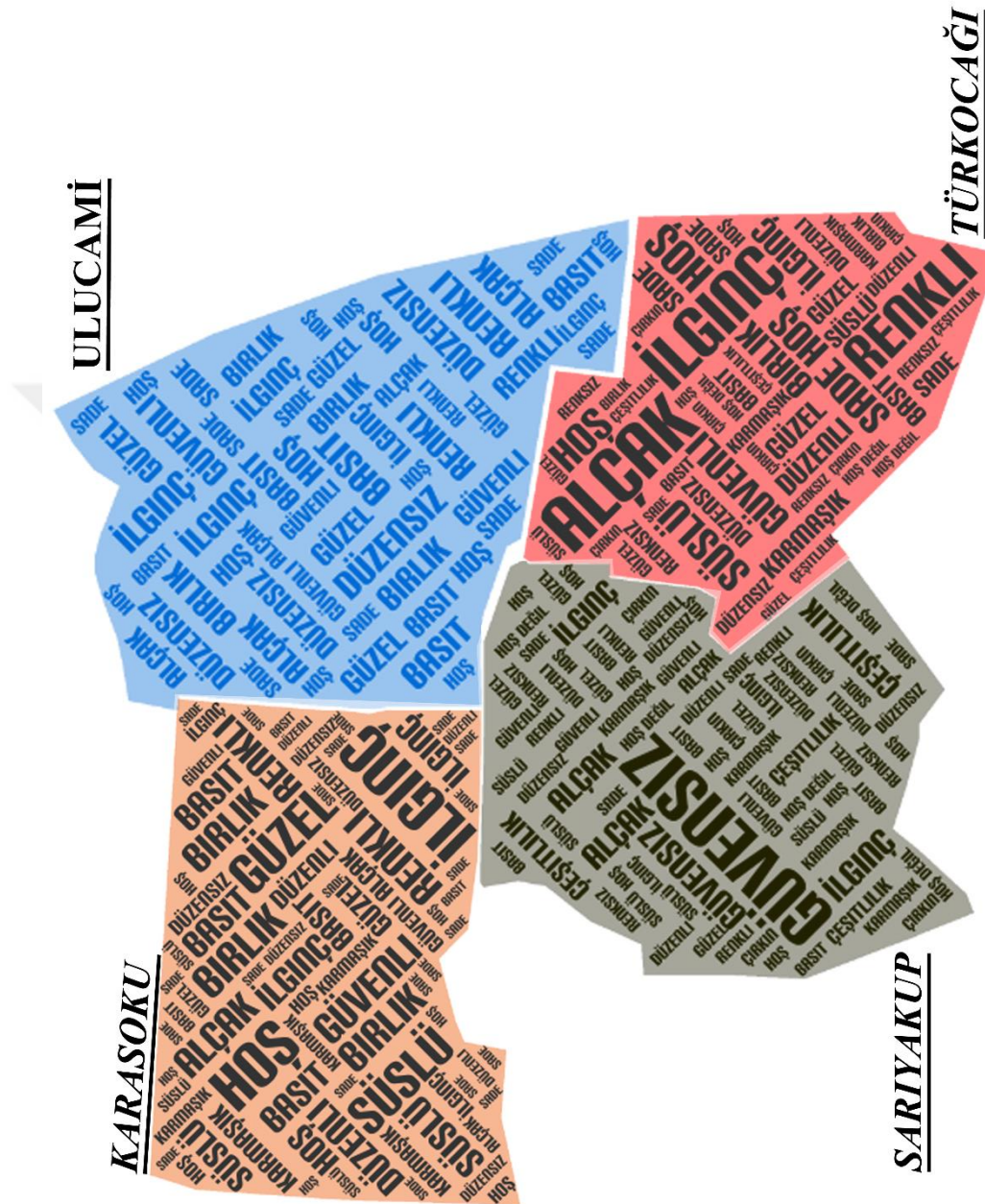
Toplam Renk Faktörü Cevaplarının Cinsiyete Göre Dağılımı							
Geçmiş Zaman Dilimi				2018			
	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam	Kadın	Erkek	
Renkli	4	8	12	-	-	-	Renkli
Renksiz	1	2	3	15	5	10	Renksiz
Toplam	5	10	15	15	5	10	Toplam

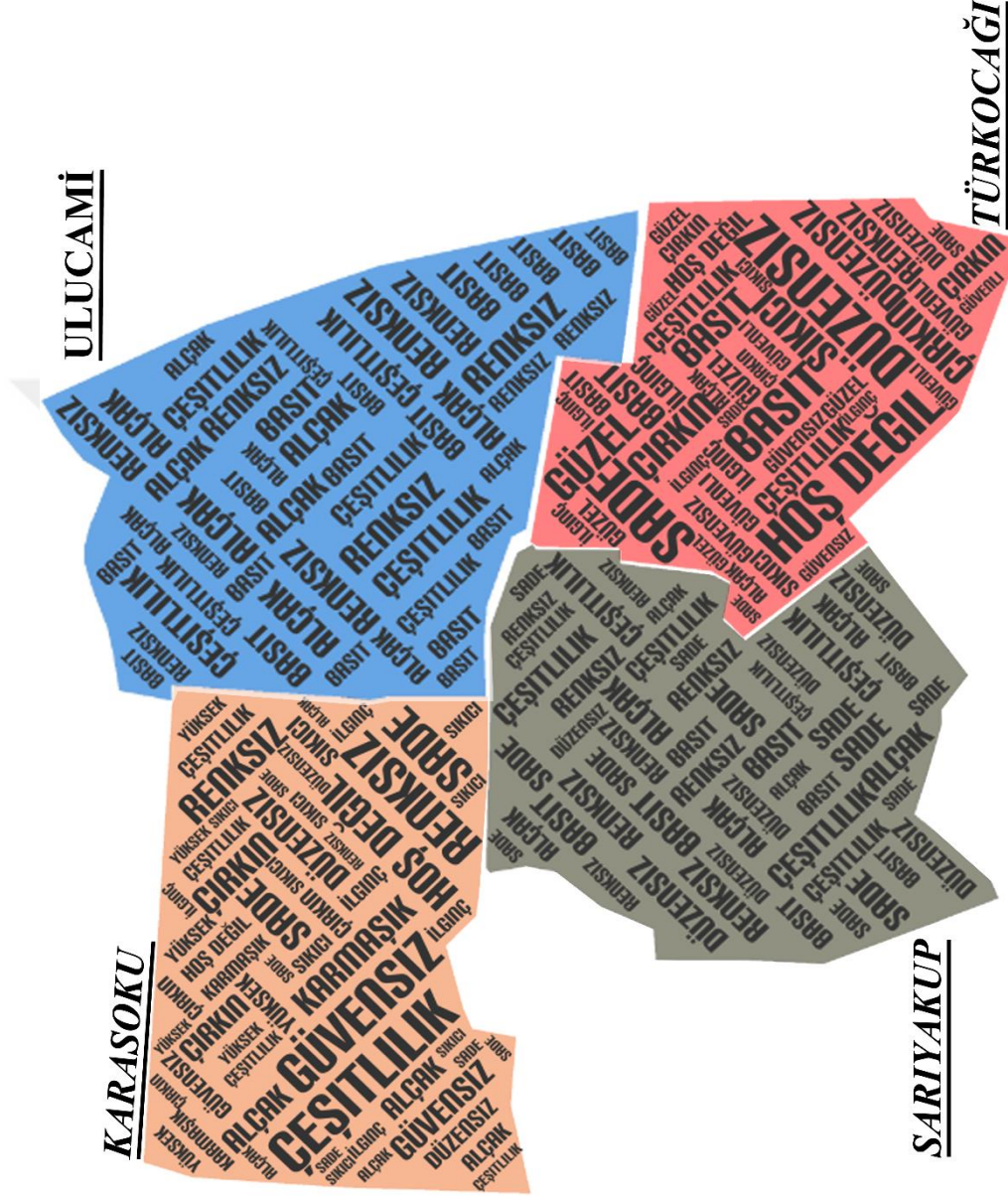
Anket çalışmalarının sonunda, verilen cevaplar kelime bulutu haritası (word cloud map) yöntemi ile mahallelerin haritaları üzerinde gösterilmiştir. Bunun için her bir mahallenin haritası düzenlenmiş, daha sonra ise verilen sıfatlar kelime olarak sisteme (URL 5) girilerek karşısına o cevabın kaç kez verildiği yazılmıştır.

Kelimelerin harita üzerindeki büyüklükleri sistem tarafından otomatik olarak belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında, örneğin anket grubunun geçmiş zamanlarını düşünerek verdikleri cevaplara dayanarak hazırlanan haritada (Şekil 4.37.) Ulucami Mahallesi'nde gösterilen kelimelerin büyüklüklerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, bu mahalleye dair verilen cevaplarda kelimelerin sayıca birbirlerine üstünlük sağlamamış olmasıdır. Diğer mahallelerin okunması da bu yaklaşımla yapılmalıdır.

Örneğin Şekil 4. 37.'te Türkocağı Mahallesi'ne bakıldığında en göze çarpan ilginç, alçak, renkli gibi cevaplardır. Karasoku Mahallesi için bu kelimelerin *ilginç*, *hoş* ve *güzel* olduğu, Sarıyakup Mahallesi içinse *güvensiz* kelimesinin olduğu söylenebilir.

Anket grubunun şimdiki zamana dair verdikleri anket cevaplarının gösterildiği haritada ise (Şekil 4.38.) bu kez Ulucami ve Sarıyakup Mahallelerinde haritadaki kelimelerin içerisinde baskın bir kelimenin olmadığı görülmektedir. Buna karşılık Türkocağı Mahallesi'nde öne çıkan cevaplar *düzensiz*, *hoş değil* gibi ifadelerken Karasoku Mahallesi'nde öne çıkan cevaplar *güvensiz* ve *çeşitlilik* ifadeleri olmuştur. Değişim, bu iki harita üzerinden karşılaştırılabilir hale getirilmiştir.

Şekil 4.38. Word cloud map yöntemiyle harita üzerinde şimdiki zaman cevaplarının gösterimi

5. SONUÇ

İnsanoğlunun, kendisini ifade etme ve duygularını aktarma gibi ihtiyaçlarından doğan sanat dallarından biri de edebiyattır. Şiir, roman, öykü, deneme, makale gibi farklı edebi ürünlerin ise her birinin kendisine özgü bir dili, yazı biçimi, ifade şekli bulunmaktadır. Fakat ne kadar farklı olursa olsun edebi ürünler için hayal gücü, insan odaklı oluşu, yaratım süreci ve bir dil aracılığı ile kendisini ifade edişi ortaktır. Mimarlık ile edebiyatın ortak noktaları ise bu kavramlardır. Birbirlerine form, biçim, dil, hayal gücünün kullanımı, insan merkezli olmaları gibi noktalarda benzeyen bu iki alanın ilişkisi bu tez çalışmasından önce de birçok çalışmaya ilham kaynağı olmuştur.

Bu tez çalışmasında ise Adana'nın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Seyhan Nehri kenarındaki dört mahallenin kent imgeleri ve algılanışları, bir roman aracılığıyla incelenmiştir. Seçilen roman, otobiyografik olma özelliği taşımakta, yazar Muzaffer İzgü, bu romanda kendi çocukluk anılarını, dünyaya geldiği Türkocağı Mahallesi ve onu çevreleyen üç mahalle üzerinden anlatmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın ilk ve en önemli aşaması kitabın tezin amacına uygun olup olmadığının incelenmesi, içerik analizlerinin yapılması ve kitapta bahsi geçen mekânlar hakkında araştırmalar olmuştur.

Çalışma kapsamında bir edebiyat ürününden mimari inceleme ve çalışmalarda nasıl yararlanılabileceğine dair kullanılabilecek yöntemler araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda literatür taraması, edebi ürünün bulunması ve incelenmesi, içerik analizi gibi yöntemlerle birlikte kullanılan diğer bir yöntemin ise Kevin Lynch tarafından geliştirilmiş analiz yöntemi olduğu görülmüştür. Lynch analizinin kullanılmasına; çalışma alanının algılanmasında kullanılabilecek bir yöntem olması ve kitap içerisinde de gerçek yer ve kent ögesi isimlerinin geçmesi nedeniyle karar verilmiştir. Aynı zamanda Lynch analizi, romanın ana karakteri Muzo'nun anlattığı öğelerinin tespit edilmesine ve bunların diğer kent kullanıcılarının tespitleriyle karşılaştırılmasına olanak sağlamıştır.

Bu tez çalışması ile Zıkkımın Kökü romanı aracılığıyla kent imgelerinin ve kentin algılanışının değişimi araştırılmıştır. Değişimin belirlenme merakının kapıları Zıkkımın Kökü romanının okunması ile açılmış, mimari yöntemler ve tekniklerle de sonuca ulaşılmıştır. Yazar Muzaffer İzgü'nün kitabında anlattığı yıllara en yakın yaş aralığı belirlenerek mahalle sakinlerine ulaşılmış ve onlarla yüz yüze anket görüşmeleri yapılarak, mahallelerinin geçmişine dair bilgi alınmış, anket çalışması ile geçmişe yönelik kent imgeleri belirlenmiş ve çalışma alanını algılayışları tespit edilmiştir.

5.1. Çalışma Alanına Yönelik Kent İmgelerinin Belirlenmesine Dair Sonuçlar

Çalışmanın kente dair bölümü ile ilgili olarak yapılan araştırma kapsamında; mahallelerin 1938 ve 2018 yıllarına ait doluluk-boşluk oranları ve ulaşım ağı karşılaştırılmış, sokak isimlerinin geçmişten günümüze değişimleri tespit edilmiştir. Bu karşılaştırmalar, bölgenin geleceğe yönelik çalışmalarında altlık olarak kullanılabilecek şekilde düzenlenmiş ve önemli bir araç haline getirilmiştir.

Çalışma kapsamı içerisine giren kent imgeleri araştırmasında ise bölgeye dair belirli bir zaman dilimi için yapılan araştırmada odak noktasının değişimi saptanmıştır. Geçmişte, sokaklarda mahalle sakinlerinin daha çok zaman geçirdiği, sokakların bu anlamda değer kaybettiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Abidin Paşa Caddesi'nin anket grubunca odak noktası olarak görülmediği de elde edilen sonuçlardan biridir (Çizelge 5.1.). Çizelge 5.1., Çizelge 5.2. ve Çizelge 5.3.'te cevapların sıralanışında, geçmiş zamandaki cevapların azalan sayısal değerleri esas alınmıştır. Kitaptan tespit edilmiş noktalar sütunundaki doğrulama (✓) işareti romandan alınan cevapların anketlerden elde edilenlerle benzeştiğini, çarpı (X) işareti ise o cevabın romanda bulunduğunu fakat anket grubu verilerinde bulunamadığını ifade etmektedir.

Çizelge 5.1. Odak noktası cevaplarının toplam değişim tablosu

ZIKKIMIN KÖKÜ ROMANINDA TESPİT EDİLEN ODAK NOKTALARI		ODAK NOKTASI DEĞİŞİM TABLOSU		
		Geçmiş	Şimdi	Cevaplar
Sokaklar	√	12	1	*Sokaklar
Yazlık Sinemalar	√	5	-	Yazlık Sinemalar
		4	3	Ulus Parkı
		4	3	Camiler
		2	-	Çiftçiler Birliği Binası
		1	1	Büyük Saat (Saathane)
		1	-	İrmak Kenarı
		1	8	** Odak noktası yok
		-	1	Kahvehaneler
		-	1	Ramazanoğlu Medresesi
		-	1	Kazancılar
Abidin Paşa Cad.	X	-	-	Abidin Paşa Cad.
* Çalışma alanında geçmiş zamana ait en çok verilen cevap.				
** Çalışma alanında şimdiki zamana ait en çok verilen cevap.				

Odak noktası tercihleri içerisindeki sokaklar cevabının, geçmiş zamana ait cevaplar içerisinde çokça tercih edilmesi nedenleri arasında; komşular ile birlikte domates, biber ayıklama ya da kışlık yiyecek hazırlama gibi ortak faaliyetlerin sokakta yapılması, dolayısıyla geçmişte sokakların yarı kamusal bir alan özelliği taşıması gösterilebilir. Buna bağlı olarak zaman içerisinde mahalle içerisindeki tanışıklığın azalması ile bu faaliyetlerin azaldığı, tamamen yok olmasa bile daha bireysel gerçekleştirildiği, bölgedeki araç yoğunluğunun artması ile sokağın kullanımının azaldığı savunulabilir. Bütün bu etkenler, sokaklar cevabının azalma nedenleri arasında düşünülebilir (Çizelge 5.1.).

Çizelge 5.1.'de görülen odak noktası değişim tablosunda şimdiki zamana ait cevaplar içerisinde yazlık sinemalar cevabı bulunmamaktadır. Bunun nedeninin, yazlık sinemaların ve geçmişte gerçekleştirilen birlikte yazlık sinema izleme faaliyetinin günümüzde varlığını yitirmesi olduğu söylenebilir. Abidin Paşa

Caddesi'nin roman için odak noktası olup anket grubu için odak noktası olmama sebebinin ise, yine geçmiş zamanda Cumhuriyet Bayramı gibi önemli günlerde fener alaylarının bu caddelerden geçmesi, zafer taklarından birinin bu cadde üzerinde kurulması, dolayısıyla bölge halkının da burada bir araya gelmesi olduğu söylenebilir (Çizelge 5.1.).

Referans noktaları açısından yapılan çalışma sonucunda ise, üç adet ortak cevap bulunmuştur. Bunlar Büyük Saat, Ulu Cami ve Kalekapısı'dır(EK4). Zıkkımın Kökü kitabında referans noktası olarak bulunup anket grubunun cevapları arasında bulunmayan ise üç adet bulgu vardır. Bunlar; İstikamet Eczanesi, Mestan Hamamı ve Yağ Cami'dir (Çizelge 5.2.).

İstikamet Eczanesi'nin anket grubu cevapları içerisinde bulunmayışı, günümüzde mevcut olmaması göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Yağ Cami ve Mestan Hamamı'nın ise halen özgün fonksiyonlarıyla kullanılan yapılar olmasına rağmen anket grubunca tercih edilmemeleri, hamamların eskisi kadar sık kullanılmıyor olmasıyla ve Yağ Cami önündeki ticari aktivitelerin eski canlılığını kaybetmesiyle açıklanabilir. Sıraevler ve Kız Lisesi'nin her zaman aynı derecede önemli kentsel öğeler olduğu, Hükümet Konağı, Çarşı Hamamı, Ulus Parkı, Irmak Hamamı, Taş Köprü ve Eski Çevik Kuvvet Binası'nın bugün daha önemli, postane, Kısacıkzade Konağı ve Saathane'nin ise eskiden daha önemli referans noktaları olduğunu ifade etmişlerdir (Çizelge 5.2.). Bu durum yapıların kullanım sıklıklarının değişimi, çeşitli nedenlerle gündeme gelmeleri veya gündem dışı kalmaları ya da restorasyon çalışmalarının başarısı ile açıklanabilir. Örnek verilecek olursa, Eski Çevik Kuvvet binası, 1990'lı yıllarda geçirdiği yangın sonrasında harap ve atıl bir bina olmasına rağmen, bugün geçmişe nazaran daha önemli bir odak noktası olarak gösterilmiştir. Bunun nedeni, yapının son yıllarda otel fonksiyonuyla kente kazandırılmasına dair yayınların yapılması olabilir.

Çizelge 5.2. Referans noktası cevapları toplam değişim tablosu

ZIKKIMIN KÖKÜ ROMANINDA TESPİT EDİLEN REFERANS NOKTALARI		REFERANS NOKTASI DEĞİŞİM TABLOSU		
		Geçmiş	Şimdi	Cevaplar
		4	-	* Irmak kenarı
		3	1	Postahane Binası
		2	4	** Hükümet Konağı
		2	1	Kısacıkzade Konağı
		2	2	Sıra Evler
Büyük Saat (Saathane)	√	2	1	Büyük Saat (Saathane)
		2	3	Çarşı Hamamı
		1	1	Kız Lisesi
		1	-	Yazlık Sinemalar
Ulu Cami	√	1	-	Ulu Cami
		1	2	Ulus Parkı
		1	-	Kazancılar
Kalekapısı	√	1	-	Kalekapısı Sempti
		1	4	** Irmak Hamamı
		1	2	Taş Köprü
		1	3	Eski Çevik Kuvvet Binası
		-	1	Lüks Otel
		-	1	Eski Askerlik Şubesi
İstikamet Eczanesi	X	-	-	İstikamet Eczanesi
Yağ Cami	X	-	-	Yağ Cami
Mestan Hamamı	X	-	-	Mestan Hamamı
* Geçmiş zamana ait en çok verilen cevap ** Şimdiki zamana ait en çok verilen cevap.				

Yollar için yapılan çalışmada Zıkkımın Kökü romanı ile anket grubunun cevapları karşılaştırılarak benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Debboy Caddesi'nin karşılaştırmada kitabın ve alan çalışmasının ortak noktası olduğu ve geçmiş zaman için en çok verilmiş cevap olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin, cadde üzerinde Ulus Parkı, Kız Lisesi gibi yapıların olması ve mahalleyi Taş Köprü'ye bağlayan ana cadde özelliği taşıması olduğu söylenebilir (Çizelge 5.3.).

Çizelge 5.3. Yol cevaplarının toplam değişim tablosu

ZIKKIMIN KÖKÜ ROMANINDA TESPİT EDİLEN YOLLAR		YOL TERCİHLERİ DEĞİŞİM TABLOSU		
		Geçmiş	Şimdi	Cevaplar
Ali Münif Yeğenağa Cad.	√	11	9	*Ali Münif Yeğenağa Cad.
Debboy Cad.	√	16	9	*Debboy Cad.
		5	4	Ulus Cad.
Abidin Paşa Cad.	√	3	5	Abidin Paşa Cad.
Kızılay Caddesi	√	2	1	Kızılay Caddesi
Saydam Caddesi	√	-	1	Saydam Caddesi
* Hem geçmiş zamana hem de şimdiki zamana ait en çok verilen cevap				

Kenarlar ve sınırlar cevaplarının karşılaştırmalı sonucu için, anket grubu tarafından verilen cevaplar içerisinde yalnızca Türkocağı Mahallesi sakinlerinin verdiği cevaplar (Çizelge 4.11.) esas alınmıştır. Bunun nedeni, Zıkkımın Kökü romanında Muzo'nun Türkocağı Mahallesinde ikamet etmesidir.

Irmak kenarı kitap içerisinde varlığıyla hem kısıtlayıcı, hem de bulunduğu alanı bölgeleyebilecek niteliğe sahip olmuştur Hatta Muzo için doğu yönünün en hâkim ögesi olduğu söylenebilir. Çizelge 5.4.'te de görüldüğü üzere, nehir tüm cevap gruplarının ve romanın ortak sınır ögesi bulgusudur. Buna karşılık, Hükümet Konağı anket grubu için sınırlayıcıyken kitap için sınırlayıcı olmamıştır. Raylı sistem hattı cevabının kitap içerisinde olmaması ise geçmiş dönemlerde öyle bir hattın zaten var olmayışı açısından ayrı değerlendirilmelidir. Debboy Caddesi ise kısmen cevaplarla örtüşmüştür. Kitapta geriye kalan dört bulgu ise anket gurubunca hiç söylenmemiştir (Çizelge 5.4.).

Çizelge 5.4. Sınır ögeleri cevaplarının toplam değerlendirme tablosu

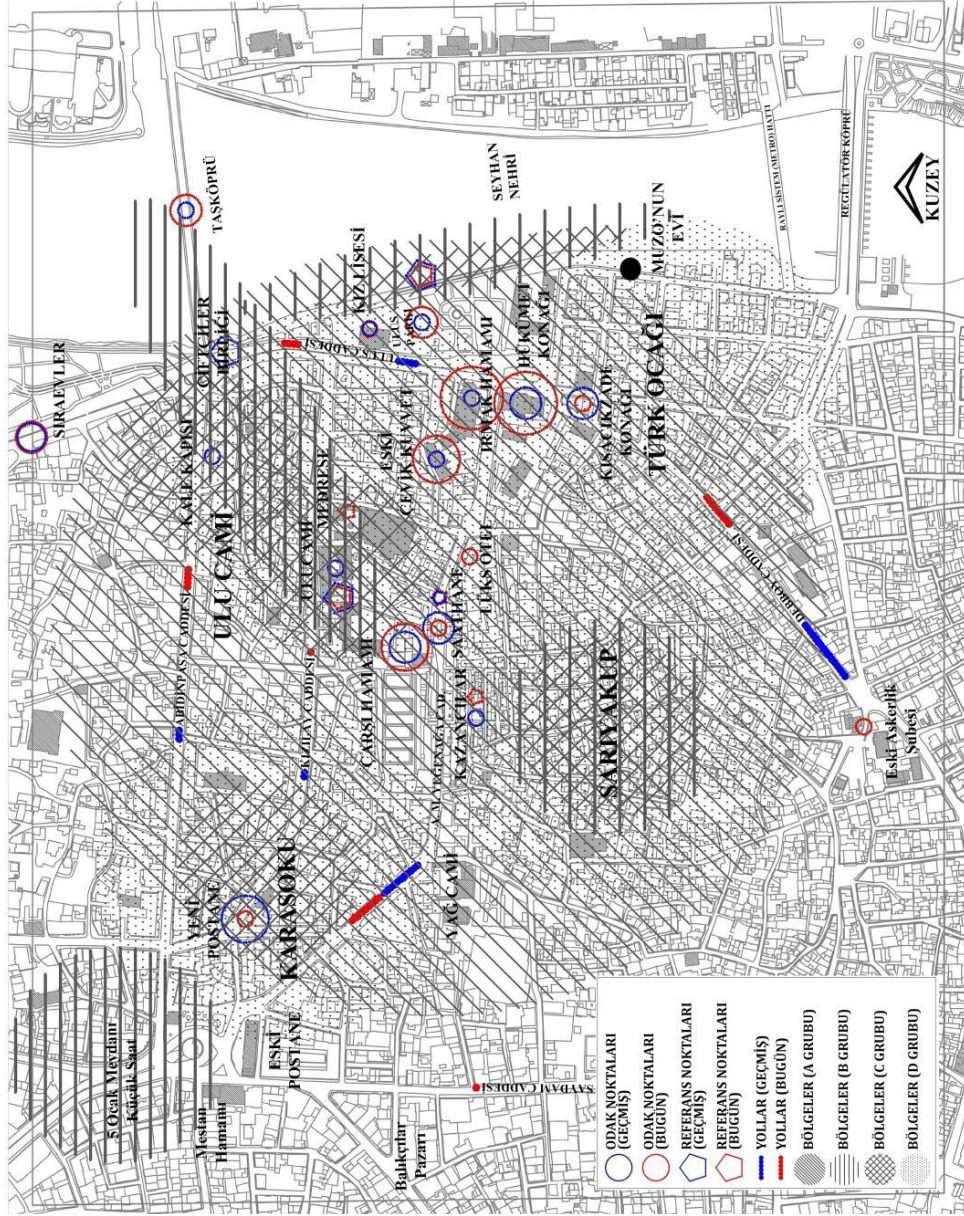
ZIKKIMIN KÖKÜ ROMANINDA TESPİT EDİLEN KENAR/SINIRLAR		TÜRKOCAĞI MAHALLESİNE DAİR SINIR ÖGESİ CEVAPLARI			
		Çizelge 4.11.a	Çizelge 4.11.b	Çizelge 4.11.c	Çizelge 4.11.d
		Hükümet Konağı	Hükümet Konağı	-	Hükümet Konağı
Taş Köprü	√	-	-	Taş Köprü	-
		-	-	Saydam Caddesi	-
		Raylı Sistem Hattı	Raylı Sistem Hattı	Raylı Sistem Hattı	Raylı Sistem Hattı
		-	Debboy Caddesi	-	Debboy Caddesi
Seyhan Nehri	√	Seyhan Nehri	Seyhan Nehri	Seyhan Nehri	Seyhan Nehri
Kalekapısı	X	-	-	-	-
Ulu Cami	X	-	-	-	-
Büyük Saat	X	-	-	-	-
Hürriyet Mahallesi	X	-	-	-	-

Bölgelere dair toplanan veriler de tıpkı sınırlar ögesindekiler gibi birbirlerine benzerliklerine göre gruplandırılmıştır (Çizelge 4.15.). Sonuçta dikkat çeken bulgulardan biri bölgenin sadece Çizelge 4.15.c.'de beşe bölünmesi, kitap da dâhil olmak üzere geri kalan tüm cevapları için dörde bölünmüş şekilde algılanmış olmasıdır. Diğer bir bulgu ise kitaptaki Muzo için sınırların mahalle bazında hiçbir zaman olmadığı, fakat anket grupları cevapları içerisinde Çizelge 4.15.a. hariç her grupta en az bir mahalle ismi geçmesidir (Çizelge 5.5.).

Çizelge 5.5. Bölge öğeleri cevaplarının toplam değerlendirme tablosu

ZIKKIMIN KÖKÜ ROMANINDA TESPİT EDİLEN BÖLGELER	ANKET GRUBUNUN BÖLGE CEVAPLARI			
	Çizelge 4.15.a	Çizelge 4.15.b	Çizelge 4.15.c	Çizelge 4.15.d
1. Bölge : • Irmak kenarı, • Ulus Parkı, • Hükümet Konağı	Büyük Saat merkezli büyük bir artı (+) işareti konmuştur. Bu seçimde bölgeleri belirleyen referans Büyük Saat'tir.	1. Bölge : • Ulus Parkı • Irmak kenarı	1. Bölge : • Irmak kenarı	1. Bölge : • Türkocağı Mahallesi
2. Bölge : • Büyük Saat, • Ulu Cami • Kapalı Çarşı		2. Bölge : • Sarıyakup Mahallesi	2. Bölge : • Sarıyakup Mahallesi	2. Bölge : • Sarıyakup Mahallesi
3. Bölge : • Yağ Cami • Mestan Hamamı • Nuri Has Pasajı		3. Bölge : • Küçük Saat	3. Bölge : • Karasoku Mahallesi	3. Bölge : • Karasoku Mahallesi
4. Bölge : • Kalekapısı • Abidin Paşa Cad.		4. Bölge : • Ulu Cami • Taş Köprü	4. Bölge : • Ulu Cami	1. Bölge : • Ulu Cami Mahallesi
-		-	5. Bölge : • Kalekapısı	-

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen tüm değerlendirme tablolarının (Çizelge 5.1., Çizelge 5.2., Çizelge 5.3., Çizelge 5.4., Çizelge 5.5) tek bir harita üzerinde gösterimi Şekil 5.1.'de yapılmıştır. Böylelikle tüm imaj öğelerinin zaman içerisindeki değişimi okunabilir hale gelmiştir.

Şekil 5.1. Anket bulgularının harita üzerinde gösterimi (Seyhan Belediyesinden temin edilen halihazır harita yazar tarafından düzenlenmiştir.)

5.2. Anket Formundaki Sıfat Çiftlerine Bağlı Sonuçlar

Yapılan araştırma sonucunda, çalışma yapılan bölge ile ilgili birtakım tespitler ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, çalışma alanı olarak belirlenen mahallelerin gerek fiziksel gerekse soyut anlamda yaşadığı değişimdir. Bu değişimin anket grubuna, başka bir deyişle mahalle sakinlerine hissettirdiklerini ise Şekil 4.37. ve Şekil 4.38.'daki haritalarda görülen kelime bulutuyla açıkça görebilmek mümkündür. Yaklaşık 50-60 yıllık bir süreci anlamaya yönelik yapılmış bu çalışmada, 50 yıllık süreç içerisinde bu mahallelere yapılan müdahalelerin veya değişimlerin olumlu ve olumsuz etkileri cevaplarla tespit edilmiştir (Çizelge 5.6.) . Gelecekte, belli bir zaman dilimi içerisinde bölgenin yaşayacağı değişim ve uygulamaların mahalle üzerindeki etkisi tekrar belirlenmek istendiğinde bu tez çalışması araştırmayı derinleştirebilmek adına kaynak olarak kullanılabilir.

Çizelge 5.6. Anket Formundaki Sıfat Çiftlerine Bağlı Toplam Sonuçlar

Çevresel Tanımlama Boyutları (Küller, 1973) Anket Sonuçları	
✓ Geçmiş: Basit %60 (9/15)	✓ Şimdi: Basit %73,3 (11/15)
✓ Geçmiş: Güzel %73,3 (11/15)	✓ Şimdi: Çirkin %60 (9/15)
✓ Geçmiş: Güvenli % 93,3 (14/15)	✓ Şimdi: Güvensiz %53,5 (8/15)
✓ Geçmiş: Birlik %73,3 (11/15)	✓ Şimdi: Çeşitlilik %86,6 (13/15)
✓ Geçmiş: İlginç %93,3 (14/15)	✓ Şimdi: Sıkıcı %60 (9/15)
Bina Tanımları (Sorte, 1982) Anket Sonuçları	
✓ Geçmiş: Hoş %86,6 (13/15)	✓ Şimdi: Hoş değil %86,6 (13/15)
✓ Geçmiş: Düzensiz %53,3 (8/15)	✓ Şimdi: Düzensiz %86,6 (13/15)
✓ Geçmiş: Süslü % 53,3 (8/15)	✓ Şimdi: Sade %80 (12/15)
✓ Geçmiş: Alçak %93,3 (14/15)	✓ Şimdi: Alçak %73,3 (11/15)
✓ Geçmiş: Renkli %80 (12/15)	✓ Şimdi: Renksiz %100 (15/15)

Çizelge 5.6.'da anket içerisindeki sıfat çiftleri seçim bölümünün sonuçları gösterilmektedir. Çevresel tanımlama boyutları içerisinde geçmişten bugüne değişmeyen tek tanım “basit” olmuştur. Üstelik “basit” sıfatının, geçmişten

günümüze tercih yüzdesi de artmıştır. Bina tanımlarında ise “düzensiz” ve “alçak” tanımı geçmişten günümüze sabit kalmış, diğerleri değişim göstermiştir. İkisinin arasındaki fark ise “düzensiz” tanımının tercih yüzdesi zaman içerisinde artarken, “alçak” tanımının tercih yüzdesi zaman içerisinde azalmıştır. Değişim gösteren tanımlar içerisinde en göze çarpan sonuçlardan biri ise tüm gruplar içerisinde %100 yüzde alan tek sıfat olarak görülen “renksiz” tanımıdır.

Zıkkımın Kökü romanı içerisinde de bu 20 adet sıfat araştırılmıştır. Sonuç olarak çevresel tanımlama boyutları içerisinde bulunan on adet sıfattan;

- “İlginç”, “çeşitlilik”, “güvensiz” ve “karmaşık” sıfatlarına roman içerisinde hiç rastlanmamıştır.
- “Güzel”, “basit”, “çirkin”, “güvenli” ve “sıkıcı” sıfatları roman içerisinde bulunmuştur fakat bunların hiçbirisi çevreyle ilgili herhangi bir ifade içerisinde değildir.
- “Birlik” sıfatı ise tek başına roman içerisinde bulunmamasına rağmen “birlikte” şeklinde bulunmuştur; fakat çevresel herhangi bir anlamda kullanılmamıştır.

Bina tanımları sıfatlarından ise;

- “Düzenli”, “düzensiz”, “süslü”, “sade”, “alçak”, “renksiz” sıfatlarına ve “hoş değil” söz öbeğine roman içerisinde hiç rastlanmamıştır.
- “Hoş” ve “renkli” sıfatları roman içerisinde bulunmuş fakat bina tanımı olarak hiç kullanılmamıştır.
- “Yüksek” sıfatı ise roman içerisinde “yüksekçe” kelimesi dâhil olmak üzere toplam 8 kez geçmiştir. Bunlardan üçü bina ya da yapı bölümünü anlatmak amacı taşımaktadır. Bunlar; “...mahallenin yüksek pencerelerinden...” (İzgu, 1997 s.10), “...yüksekçe sahanlık...” (İzgu,

1997, s.74) ve “damın en yüksek yeri bereket iki metre olduğundan...”
(İzgü, 1997, s.130) ifadeleridir.

5.3. Mimarlık-Edebiyat İlişkisine Dair Sonuçlar

Edebiyat ve mimarlığın birbirinden nasıl beslendiğinin ve edebiyatın mimarlığa nasıl bir katkı sunduğunun araştırıldığı bu çalışma kapsamında, Muzaffer İzgü’nün çocukluğunun ve ilk gençlik yıllarının geçtiği Türkocağı Mahallesi ve yakın çevresi, Zıkkımın Kökü romanı üzerinden, kent imgeleri ve bu imgelerin algılanışlarındaki değişim bağlamında sorgulanmıştır. Bu sorgulamadan elde edilen sonuçlardan biri ise, gerçek mekân ve kent isimleri içeren bir edebi eserde anlatılan konuyu ve içeriği, yazara dair birtakım özelliklerin belirleyebilmesidir. Özellikle otobiyografi niteliğindeki edebi eserlerde yazarın cinsiyeti, ekonomik durumu, nasıl bir yaşam sürdürdüğü gibi etkenlerin anlatıyı direkt olarak etkileyebildiği yapılan anket çalışması ile tespit edilmiştir.

Örneğin, kadınlarla yapılan görüşmelerde deneklerin tamamı, geçmiş dönemlerde dışarı çıkmalarına izin verilmediğinden, erkekler gibi mahalleleri gezemediklerinden, bu nedenle hep evlerde buluştuklarından bahsetmişlerdir (Çizelge 4.6.). Aynı sorulara cevap veren erkek katılımcılar da geçmişte kadınların ve kız çocuklarının kendileri kadar özgürce dolaşamadıklarını onaylamışlardır. Bu nedenle, Muzaffer İzgü’nün çocukluk anılarını anlattığı gerek Zıkkımın Kökü romanında gerekse “Ben Çocukken” yazı dizisi içerisinde, çok sayıda mahalle ve yer isminin bulunuyor olmasının nedenlerinden birinin de bu olduğu söylenebilir.

Muzaffer İzgü aynı yazarlık yetenekleriyle kadın olarak dünyaya gelseydi, belki de bugün Zıkkımın Kökü romanında, sokaklarda çocukluğunu geçiren, iş arayan, türlü meslekler yapıp para kazanmak zorunda kalan bir karakterin hikâyesi değil de, daha ziyade mahalle içerisindeki olayları ve insanları anlatan bambaşka bir hikâyenin okunacaktı. Yine aynı şekilde, Muzaffer İzgü’nün ailesi varlıklı, zengin bir aile olsaydı, Muzo’nun ağzından yazlık sinemalarda nasıl sandalye dizdiği değil de, o sinemalara ailece gitme hikâyeleri, şehrin içinde faytonlarla gezme hikâyeleri

okunabilirdi. Öyle ki, romanın bir yerinde Muzo'nun babası yatmaktan yorulur ve Muzo ile yürüyüşe çıkarlar. Yürüyüp yorulurlar fakat oturacak yer bulamazlar. Ulus Parkı civarına geldiklerinde bir kahveye ya da çay bahçesine oturabilirler fakat bunun için paraları yoktur, onun yerine park içindeki bir kanepeye otururlar (İzgü, 1997, s.252). Aslına bakılırsa, Zıkkımın Kökü romanı içerisinde çay bahçelerinin ya da ücretli gezinti yerlerinin referans noktası ya da odak noktası olarak bulunmayışının nedeni de budur.

Romanın mimarlığa katkısı ise, Adana kentinin merkezinde, 1940lı ve 1950li yıllarda var olan mekânların tarifini, dolayısıyla kentin belleğini edebi eserle ortaya koymasındır. Romanın anlatıcısı, dönemin canlı tanıklarından, kentin gerçek kullanıcılarından biridir. Bu durum varsayımların ötesinde gerçek hikâyelerin ve olayların bize aktarımı ve yardımı anlamına gelmektedir. Bu katkı fotoğraflardan, haritalardan ya da resimlerden elde edilemeyecek şekilde hem yaşama dair veriler içermekte hem de mekânları olduğu kadar kullanıcıları da kapsamaktadır.

Tıpkı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Ankara romanının kültürel ve mekânsal dönüşümlerin incelenmesinde kullanılması gibi (Ertuğrul Aksamaoğlu, 2003) bu kent araştırmasında da Muzaffer İzgü'nün Zıkkımın Kökü romanı materyal olarak kullanılmıştır. Ankara romanı ütöpik bir romandır ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu yazar yönünün yanı sıra bir fikir adamıdır. Dolayısıyla kaleme aldığı bu roman içerisinde, karakterler üzerinden kimi zaman kendi fikirlerini de beyan etmiş ve bu yetişkin tavır ile eserini oluşturmuştur (Ertuğrul Aksamaoğlu, 2003). Ancak Zıkkımın Kökü romanında -özellikle bu tez kapsamında kullanılan Türkocağı Mahallesi'ne yönelik bölümde- Muzaffer İzgü kendi çocukluk dönemini anlatmıştır. Yazarın, çocukluk anılarını temel alarak meydana getirdiği, başka bir deyişle, bir çocuğun dünyasından oluşturulan bir kitabın dahi mimari araştırmalara gereç olabildiği bu çalışma ile görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Adana Büyükşehir Belediyesi, 2009. Tarihi Fotoğraflarla Adana (1833-1960). Altınkoza Yayınları, Adana, 207s
- Akarsu, H.T., Erdoğan, N. ve Kolektif, 2016. Edebiyatta Mimarlık. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 600s, s.79
- Altay, M. H.,1965, Adım Adım Çukurova. Çukurova Turizm Derneği Yayınları No:1, Kemal Matbaası, Adana, 192s
- Aydemir, Ş., Aydemir, S.E., Ökten, N., Öksüz A.M., Sancar, C., Özyaba, M., 1999. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Akademi Kitabevi, Trabzon, 557s
- Botton, A., 2007. Mutluluğun Mimarisi (Orijinal Adı: The Architecture of Happiness). Sel Yayıncılık, İstanbul, 302s. Çeviren: Banu Tellioglu Altuğ
- Çanak, E., 2015. Cumhuriyet Döneminde Adana (Seyhan)'Da Meydana Gelen Seller Ve Alınan Önlemler (1930-1956). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1): 296-341
- Çelik, B., 2016, Adana'ya Kar Yağmış, İletişim Yayınları, İstanbul, 463s.
- Çelik, İ., 2001. Âbidin Paşa (1259/1843-1324/1906)'nın Mesnevî Şerhi ve Tasavvufi Düşünceleri. Atatürk Üniversitesi Doktora Tezi, Erzurum, 270s
- Çetinkaya, U. B., 2009. Adana Kentsel Alanının Tarihi Süreç ve Çevre Düzeni Planı Çerçevesinde İncelenmesi. Planlama Dergisi, 2009(1): 67-77
- Ener, K., 1993. Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova) Bir Bakış, s.78
- Erkan, N. Ç., Yenen, Z., 2010. Yerleşmelerde İmaj Analizi Konusunda Bir Yöntem: Kastamonu Örneği. Megaron Dergisi, 5(2):67-81
- Ertuğrul Aksamaoğlu, D., 2003. Erken Cumhuriyet Döneminde Ankara Kenti Mekansal Dönüşümlerinin Ankara Romanı Üzerinden Değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 155s.
- Evat, Y., 2017. Hiçbiryer Romanında Mekân. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(50): 90-96

- Fischer, G., 2015. Mimarlık ve Dil (Orijinal Adı: Architektur und Sprache). Daimon Yayınları, İstanbul, 153s. Çeviren: Fatma ERKMAN AKERSON
- İnceoğlu, M., 2010. Tutum Algı İletişim, Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 207s.
- İzgü, M., 1997. Zıkkımın Kökü. Bilgi Yayınevi, Ankara, 291s
- İzgü, M., 2011. Bandocu Çocuk Ben Çocukken-2. Bilgi Yayınevi, Ankara, 94s
- İzgü, M., 2015. Ben Cumhuriyet Bayramı'nda Doğdum. Bilgi Yayınevi, Ankara, 86s
- Küller, R., 1973, "Beyond Semantic Measurement", Architectural Psychology; Proceedings of Lund Conference, ed.Rikard Küller, Student Litteratur, Lund
- Lynch, K., 2016. Kent İmgesi (Orijinal Adı: The Image of The City). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 215s. Çeviren: İrem BAŞARAN
- Polatoğlu, Ç., Mimarlıkta Görsel Etki Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri. Yıldız Teknik Üniversitesi Basım – Yayın Merkezi, İstanbul, 138s.
- Ramazanoğlu, G., 2012. Adana'da Tarih Tarihte Adana. Etik Yayınları, İstanbul, 272s
- Ran, N.H., 1988. Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar. Adam Yayınları, İstanbul, s.23
- Saban, F. D., 2017. Geleneksel Adana Mahalleler, Sokaklar, Binalar-1. Akademisyen Kitabevi, Ankara, 145s
- Sönmez, M. E., 2011. Adana Şehrinin Alansal Gelişimi ve Yakın Çevresinin Arazi Kullanımında Meydana Gelen Değişimler. Türk Coğrafya Dergisi, 57: 55-69
- Tanyeli, U. ve Sözen, M., 2011, Sanat ve Kavram Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitabevi, 360s.
- Tümer, G., 1982. Mimarlık Edebiyat İlişkileri Üzerine Bir Deneme. Matbaa Kavram, İzmir, 65s
- Uz, M. A., Kaya, S. M., 2014. Konya'da Köklü Bir Aile Memiş Paşa ve Ailesi. Merhaba Akademik Sayfalar, 14(28): 434-448

- Ünal, A., 2000. Çukurova'nın Antik Devirlerde Taşıdığı İsimler İle Fiziki Ve Tarihi Coğrafyası (S. Özpalabıyıklar editör). Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprübaşı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.19-40.
- Yurtsever, C., 2017. Memleket Hastanesi'nden Kimler Geldi Geçti?. Çukurova Lobisi Dergisi, 9(51): 15-18
- URL 1 Adana Fikir Platformu
<http://www.adanafikirplatformu.org/yazi.php?id=274> (Erişim Tarihi 22.02.2018)
- URL 2 [http://mekan360.com/360fx_dishekimikamiletemkonagiadana-
anasayfa.html](http://mekan360.com/360fx_dishekimikamiletemkonagiadana-anasayfa.html) (Erişim Tarihi: 22.02.2018)
- URL 3 Edebiyat Haber
[http://www.edebiyathaber.net/sibel-doganin-leyla-ruhan-okyayla-
gerceklestirdigi-soylesi/](http://www.edebiyathaber.net/sibel-doganin-leyla-ruhan-okyayla-gerceklestirdigi-soylesi/) (Erişim tarihi: 11.02.2018)
- URL 4 Oxford Reference
[http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199545568.001.0
001/acref-9780199545568-e-2365?rskey=P4Mgbu&result=2382](http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199545568.001.0001/acref-9780199545568-e-2365?rskey=P4Mgbu&result=2382). (Erişim tarihi: 16.02.2018)
- URL 5 Word Cloud Map oluşturma sitesi
<https://wordart.com/create>
- URL 6 Seyhan Belediyesi <http://www.seyhan.bel.tr/sokak-numaralari.pdf> (Erişim tarihi: 18.03.2018)
- URL 7 Adana'ya Güç Verenler – 1
<http://www.adanayagucverenler.com/Eser/teyrik-kisacik/31/> (Erişim tarihi: 09.04.2018)

ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında Adana’da doğmuştur. 2010 yılında Adana Anadolu Lisesi’nden mezun olmuş, aynı yıl Çukurova Üniversitesi / Mimarlık Bölümü’ne başlamıştır. 2011-2012 Bahar Dönemi’nde Onur Öğrencisi olmuş, 2014 yılında mezun olmuştur. 2015-2016 yılları arasında özel bir şirkette mimar olarak çalışmış, bu dönemde Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda yüksek lisansa kabul edilmiştir. 2016-2017 yılları arasında özel bir şirkette yarı zamanlı mimar olarak çalışmıştır. 2018 yılından itibaren özel şirketlere ait dönem esaslı projelerde mimar olarak görev almaktadır.

EKLER

EK. 1. Türkocağı Mahallesi ve Çevresinin Kent İmgesi Öğeleri Tespit Çalışması – Anket Formu

Tarih:

BÖLÜM 1: KİŞİ BİLGİLERİ

1. Yaş:

2. Cinsiyet: ☐ K ☐ E

3. Öğrenim Durumu:

☐ Okuma yazma bilmiyor	☐ Lise mezunu
☐ Sadece okuma yazma biliyor	☐ Lisans / ön lisans mezunu
☐ İlkokul mezunu	☐ Lisansüstü
☐ Ortaokul mezunu	

4. Meslek:

5. Medeni Hali: ☐ E ☐ B

BÖLÜM 2: ÇALIŞMA ALANI İLE İLİŞKİSİ

6. Şu an nerede oturuyorsunuz? :

7. Daha önce nerede oturmuştunuz?

8. Doğduğunuz mahalle?

9. Türkocağı / Ulu Cami / Sarıyakup / Karasoku mahallesinde bulunduğunuz yıllar / hangi zaman dilimi?

10. Söz konusu mahallelerle ilişkiniz nedir?

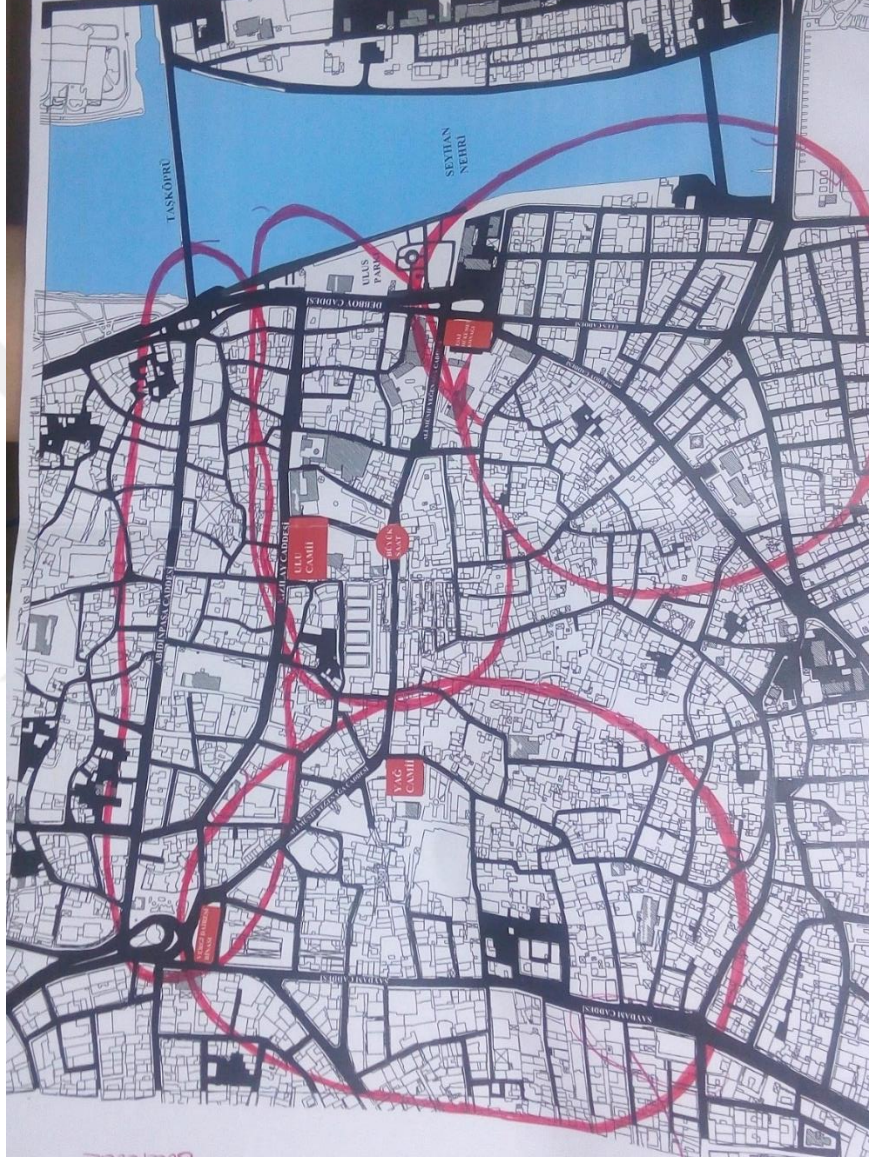
- ☐ mahallesinde doğmuş.
- ☐ mahallesinde bir dönem yaşamış.
- ☐ mahallesi üzerinde uzun süre çalışmış.
- ☐ mahallesinde dükkân, iş yeri sahibi.
- ☐ Diğer:

BÖLÜM 3: KENTİ TANIMA

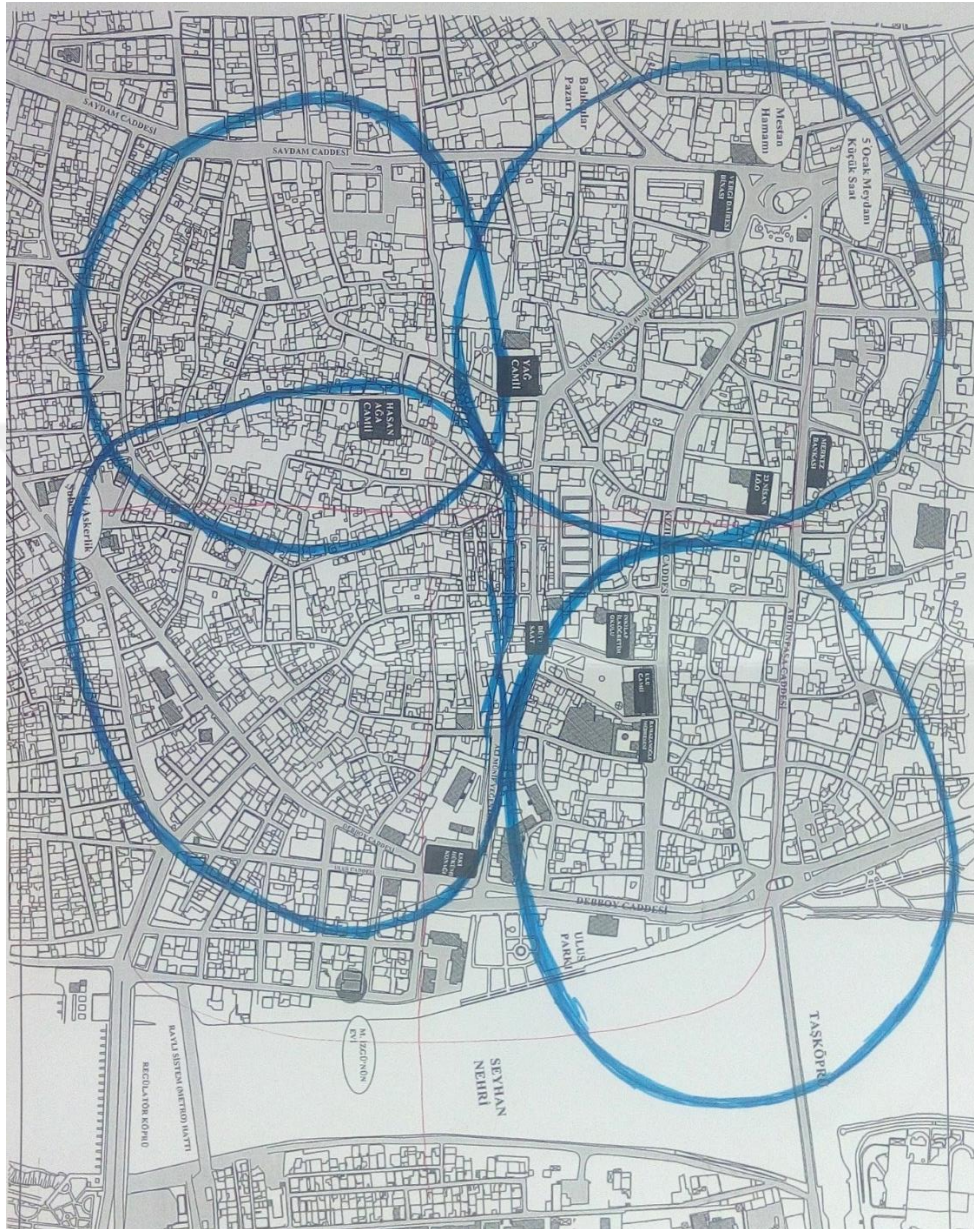
11. Mahallenizi seviyor musunuz? Neden?
12. Mahallenizde buluşma noktanız sizce neresidir? Neden?
13. Geçmişte buluşma noktanız sizce neresiydi? Neden? (Varsa değişimin sizce nedeni?)
14. Mahallenizde akla ilk gelen yer neresidir?
15. Geçmişte aklınıza ilk gelen yer neresiydi? Neden? (Varsa değişimin sizce nedeni?)
16. Yaşadığınız yeri bilmeyen, yabancı birine adres tarif edecek olsanız, mahallenizde nerelere göre tarif edersiniz? (Kendinize referans aldığınız binalar?)
17. Geçmişte nelere göre tarif ederdiniz?
18. Sizce mahallenizin civar mahallelerden (Türkocağı, Sarıyakup, Karasoku, Ulu Camii) farkı nedir?
19. Mahallenizden Küçük Saat'e son kez gidecek olsanız nasıl bir güzergâh izlerdiniz?
20. Geçmişte bu güzergâh nasıl olurdu?
21. Mahalleniz sizce nerede başlar ve nerede biter?
22. Aşağıdaki sıfat çiftlerinden birer tanesini mahallenizi düşünerek işaretleyiniz.

GEÇMİŞ ZAMAN İÇİN		ŞİMDİKİ ZAMAN İÇİN	
Karmaşık	Basit	Karmaşık	Basit
Çirkin	Güzel	Çirkin	Güzel
Güvenli	Güvensiz	Güvenli	Güvensiz
Birlik	Çeşitlilik	Birlik	Çeşitlilik
Sıkıcı	İlginç	Sıkıcı	İlginç
Hoş	Hoş değil	Hoş	Hoş değil
Düzenli	Düzensiz	Düzenli	Düzensiz
Süslü	Sade	Süslü	Sade
Yüksek ve baskın	Alçak	Yüksek ve baskın	Alçak
Renkli	Renksiz	Renkli	Renksiz

EK. 2. Anket Grubu İçerisindeki Bir Mahalle Sakini Tarafından Bölgelere Ayrılmış alışma Alanı Haritası rneği. 1.

Anket grubu içerisindeki bir mahalle sakini tarafından bölgelere ayrılmış çalışma alanı haritası rneği. 2.

EK. 3. Anket Çalışması Örneği.

ANKET Eda HALLAÇELİ

TÜRKOCAĞI MAHALLESİ VE ÇEVRESİNİN KENT İMGESİ ÖĞELERİ
TESPİT ÇALIŞMASI – ANKET FORMU

Tarih: 12 Mart 2018

BÖLÜM 1: KİŞİ BİLGİLERİ

1. Yaş: 53 yaşında / 64

2. Cinsiyet: ☒ K ☐ E

3. Öğrenim Durumu:

☐ Okuma yazma bilmiyor ☐ Lise mezunu
☐ Sadece okuma yazma biliyor ☒ Lisans / ön lisans mezunu
☐ İlkokul mezunu ☐ Lisansüstü
☐ Ortaokul mezunu

4. Meslek: TSK

5. Medeni Hali: ☒ E ☐ B

BÖLÜM 2: ÇALIŞMA ALANI İLE İLİŞKİSİ

6. Şu an nerede oturuyorsunuz?: Beykoz - İstanbul.

7. Daha önce nerede oturmuştunuz?

8. Doğduğunuz mahalle? Türkocağı Mh. 75. sokak.

9. Türkocağı / Ulu Cami / Sarıyakup / Karasoku mahallesinde bulunduğunuz yıllar / hangi zaman dilimi? Dönemda - 13 yıl kadar.

10. Söz konusu mahallelerle ilişkiniz nedir?

☒ T.C. mahallesinde doğmuş.
☐ mahallesinde bir dönem yaşamış.
☐ mahallesinde uzun süre çalışmış.
☐ mahallesinde dükkân, iş yeri sahibi.
☐ Diğer:

BÖLÜM 3: KENTİ TANIMA

11. Mahallenizi seviyor musunuz? Neden?
Cok. Çünkü her konuda beklentisi her insana göre.

12. Mahallenizde buluşma noktanız sizce neresidir? Neden?

(Kahraman.) Lokale uyanıyor Erkekler.

ANKET

Eda HALLAÇELİ

(Sıphı 2022)

13. Geçmişte buluşma noktanız sizce neresiydi? Neden? (Varsa değişimin sizce nedeni?)

→ Gün fenerleri; evlerde oluydu. (Kadınlar.) Kabul defteri.

14. Mahallenizde akla ilk gelen yer neresidir?

(- yale aynı yagla evimden geliyor.)

15. Geçmişte aklınıza ilk gelen yer neresiydi? Neden? (Varsa değişimin sizce nedeni?)

* Kudi halasının mi dubleks. (2-3 btkı aldığı için çok dağınık) seti benzetisi
1. kat oluyordu
2. kat otel
16. Yaşadığınız yeri bilmeyen, yabancı birine adres tarif edecek olsanız, mahallenizde nerelere göre tarif edersiniz? (Kendinize referans aldığınız binalar?)

- Dileyet kağı, yondan, solb dın. B. saat'ler git bulursun

17. Geçmişte nelere göre tarif ederdiniz?

18. Sizce mahallenizin civar mahallelerden (Türkocağı, Sarıyakup, Karasoku, Ulu Camii) farkı nedir? Farkı var diyenler.

Cok güzel evler var. Ağaçların var. Orman yok.

19. Mahallenizden Küçük Saat'e son kez gidecek olsanız nasıl bir güzergah izlerdiniz?

* Edeyret Hanı, Eski Vilayet Binası, solda → Hatice Han oren
(Kısa süre önce kağı)

20. Geçmişte bu güzergah nasıl olurdu?

21. Mahalleniz sizce nerede başlar ve nerede biter?

22. Muzaffer İzgü'yü tanıyor musunuz?

Hano Eraym. → M. İzgü.

→ Arkaab Sarıyakup'ta okunsa ker. Doğuların evine kadar.
Soluklar kağı Kilise, Kilise Te orsokul'da 1 saat on

- Birkaç sene önce de bu köyde 12.000
— Başka yerde de italya da da konurdu. Burada kan

ANKET

Eda HALLACELI

23. Aşağıdaki sıfat çiftlerinden birer tanesini mahallenizi düşünerek işaretleyiniz.

GEÇMİŞ ZAMAN İÇİN		ŞİMDİKİ ZAMAN İÇİN	
Karmaşık	Basit	Karmaşık	Basit
Çirkin	Güzel	Çirkin	Güzel
Güvenli	Güvensiz	Güvenli	Güvensiz
Birlik	Çeşitlilik	Birlik	Çeşitlilik
Sıkıcı	İlginç	Sıkıcı	İlginç
Hoş	Hoş değil	Hoş	Hoş değil
Düzenli	Düzensiz	Düzenli	Düzensiz
Süslü	Sade	Süslü	Sade
Yüksek ve baskın	Alçak	Yüksek ve baskın	Alçak
Renkli	Renksiz	Renkli	Renksiz

* Ortaokullar, minareler.

* Eski güzel bir antik toprak parçası gibi.

* Koku, renkler, okulu koku.

* Halk dilleri, eski koku, koku koku.

* Kuru Eroğlu, ilk adı.

BÖLGE

— T.O.

— Söğütler, Söğütler

— Kızıltaş köyü

— B. saat ve civarı (Cami, Beğenir ocağı).

— Küçük Saat, almanlar anı — Portakal ağacı

EK. 4. Zıkkımın Kökü Romanındaki Odak Noktası ve Referans Öğeleri.

